

BOŞANMIŞ AİLEYE SAHİP BİREYLERDE BAĞLANMA
STİLLERİNİN İLİŞKİ DOYUMU VE REDDEDİLME
DUYARLILIĞI İLE İLİŞKİSİ

ÖZGE NUR KAÇMAZ

İstanbul Ticaret Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, 2016
Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans
Programı, 2020

Bu Tez, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne
Yüksek Lisans (MA) derecesi için sunulmuştur.

IŞIK ÜNİVERSİTESİ
2020

THE RELATIONSHIP OF ATTACHMENT STYLES BETWEEN RELATIONSHIP SATISFACTION AND REJECTION SENSITIVITY IN INDIVIDUALS WITH DIVORCED FAMILY

Abstract

Objective: The objective of this study is to examine the relationship of attachment styles between the relationship satisfaction and rejection sensitivity of individuals with divorced families. Another aim of the study is to examine the relationship among sociodemographic variables between attachment styles, relationship satisfaction and rejection sensitivity according to gender, marital status, number of siblings, number of children, parental divorce status, frequency of seeing parents, marital status of the parent after divorce.

Methods: A total of 300 participants, including 174 women and 126 men, were selected by the convenience sampling method, which constituted the research sample with an age range of 18- 33. The groups of the group comparative study are consisted of 150 university students with 150 divorced families and university students with 150 divorced families. Participants were respectively given Informed Voluntary Consent Form, Sociodemographic Features and Information Form, Experiences in Close Relationships-II (ECR) Relationship Satisfaction Scale of Relationship Scale (RS) and Rejection Sensitivity Scale (RSS) of Close Relationship Inventory. The analyses of the study hypotheses were done with IBM SPSS for Windows Statistics Standard v.22.0 program. In the descriptive analysis of the research, Independent Samples T-Test and One Way ANOVA were applied while Independent Samples T-Test, Pearson correlation and Multiple Regression analyses were performed to examine the relationships between the variables.

Results: As a result of the study, a negative correlation was found between anxiety and avoidance total scores of attachment styles of individuals with divorced and non-divorced families and total satisfaction score while a positive correlation was found in rejection sensitivity total score. Besides the total score of avoidant attachment predicted total score of relationship satisfaction; total score of anxious attachment predicted total score rejection sensitivity and total score of rejection

sensitivity predicted total score of relationship sensitivity. Attachment styles, rejection sensitivity and divorce status of parents, only avoidant attachment styles have a predictive role on the individuals' romantic relationship satisfaction as a result of hierarchical regression analysis. A significant relationship was found between the anxious attachment styles of individuals with family divorced from the demographic characteristics of the study variables and the reason for the divorce of the child and the parent. There was a significant relationship between avoidant attachment styles and number of gender siblings, number of children, parental vision frequency, and reason for parental divorce. It was determined that there was a significant relationship between satisfaction with the number of siblings and the frequency of seeing parents after divorce. There was a significant difference between parental divorce status and attachment styles and relationship satisfaction in research variables.

Conclusion: The difficulty and effects of the divorce process for each individual in home are known. Considering the difficulties experienced in this process, examining the relationship between the attachment styles of individuals with divorced family and their susceptibility to rejection and their satisfaction with the relationship will be important and will contribute to the literature in understanding and helping the problems of individuals who have divorced family with regard to their attachment styles.

Key Words: Attachment styles, relationship satisfaction, rejection sensitivity, divorced family, undivided family

BOŞANMIŞ AİLEYE SAHİP BİREYLERDE BAĞLANMA STİLLERİNİN İLİŞKİ DOYUMU VE REDDEDİLME DUYARLILIĞI İLE İLİŞKİSİ

Özet

Amaç: Bu araştırmanın amacı boşanmış aileye sahip olan bireylerin bağlanma stillerinin ilişki doyumu ve reddedilme duyarlılığı ile arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın bir diğer amacı ise cinsiyet, medeni durumları, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, ebeveynin boşanmışlık durumu, ebeveyn boşandıktan sonra kiminle kaldığı, ebeveynin boşanma sonrası medeni durumları, anne babayı görme sıklığı, ebeveynin boşanma nedeni gibi sosyo-demografik değişkenlerin bağlanma stilleri, ilişki doyumu ve reddedilme duyarlılığı ile ilişkisinin incelenmesidir.

Yöntem: Yaş aralığı 18-33 olan araştırma örneklemini oluşturan 174'ü kadın ve 126'sı erkek olmak üzere toplam 300 katılımcı uygun örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Grup karşılaştırmalı yapılan araştırmanın gruplarını 150 boşanmış aileye sahip, ilişkisi olan üniversite öğrencisi ve 150 boşanmamış aileye sahip, ilişkisi olan üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcılara sırasıyla Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu, Sosyo-demografik Özellikler ve Bilgi Formu, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri -II (YİYE-II) İlişki İstikrarı Ölçeği'nin İlişki Doyumu alt boyutu (İDO) ve Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği (RDÖ) uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler IBM SPSS for Windows Statistics Standard v.22.0 programı ile analiz edilmiştir. Araştırmanın betimsel analizinde Bağımsız Örneklem T- Testi ve Tek Yönlü ANOVA; değişkenler arası ilişkileri incelemek için Bağımsız Örneklem T- Testi, Pearson korelasyon ve Çoklu Regresyon analizleri yapılmıştır.

Bulgular: Çalışma sonucunda boşanmış ve boşanmamış aileye sahip bireylerin bağlanma stillerinin kaygı ve kaçınma toplam puanları ile ilişki doyumu toplam puanı arasında negatif yönde, reddedilme duyarlılığı toplam puanı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bununla birlikte kaçınmacı bağlanma stili toplam puanının ilişki doyumu toplam puanını; kaygılı bağlanma stili toplam puanının reddedilme duyarlılığı toplam puanını ve reddedilme duyarlılığı toplam

puanının ilişki doyumu toplam puanını yordadığı belirlenmiştir. Bağlanma stilleri, reddedilme duyarlılığı ve ebeveynlerin boşanmışlık durumu, romantik ilişki doyumuna yaptıkları görelî katkıları belirlemek amaçlı yapılan hiyerarşik regresyon sonucunda yalnızca kaçınmacı bağlanma stillerinin bireylerin romantik ilişki doyumları üzerinde yordayıcı etkisi olduğu bulunmaktadır. Çalışma değişkenlerinin demografik özelliklerden boşanmış aileye sahip bireylerin kaygılı bağlanma stilleri ile kaçınıcı çocuk ve ebeveynin boşanma nedeni arasında ve kaçınmacı bağlanma stilleri ile cinsiyet kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk, ebeveyn görme sıklığı ve ebeveyn boşanma nedeni arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. İlişki doyumu ile kardeş sayısı, boşanma sonrası ebeveyn görmek sıklığı ile arasında anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Ebeveyn boşanmışlık durumu ile araştırma değişkenlerinden bağlanma stilleri ve ilişki doyumu arasında anlamlı farklılık elde edilmiştir.

Sonuç: Boşanma sürecinin ev içindeki her birey için zorluğu ve etkileri bilinmektedir. Bu süreçte yaşanan zorluklar göz önünde bulundurulduğunda boşanmış aileye sahip bireylerin bağlanma stilleri ile reddedilmeye karşı duyarlılıkları ve ilişki doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi, boşanmış aileye sahip olan bireylerin bağlanma stillerine bağlı olarak ilişki doyumuna yönelik yaşadıkları problemleri anlayıp yardımcı olmak adına önemli olacaktır ve literatüre katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: bağlanma stilleri, ilişki doyumu, reddedilme duyarlılığı, boşanmış aile, boşanmamış aile

Teşekkür

Yüksek lisans sürecimi daha anlamlı hale getiren pek çok insan var. Zorlu ve meşakatli bir yol olan tez sürecimde ve yüksek lisans hayatımda, yanımda olup yardımlarını esirgemeyen kişilere teşekkürlerimi iletme isterim. Öncelikle tez yazma sürecimde desteğini her zaman hissettiğim, titizlikle bu çalışmanın sürdürülmesini sağlayan ve bilgi birikimiyle bana yol gösteren kıymetli tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Berna Akçınar'a sabrı ve bana olan inancı için minnettirim.

Zorlu ama bir o kadar da doyum verici geçen yüksek lisans sürecimde bilgilerine daima güvendiğim, çalışma disiplini ve akademik duruşunu örnek aldığım çok değerli hocam Prof. Dr. Feryal Çam Çelikel'e içten teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın etik kurul sürecinde fikir alışverişinde bulunduğum ve düşüncelerine önem verdiğim kıymetli arkadaşlarım Şahika İzgi ve Selin Kahvecioğlu'na; yaşadığım aksaklıklara anında koşan, teknik desteğini esirgemeyen değerli arkadaşım ve meslektaşım Kerem Hüseyin Aydınoglu'na ve mesleki bilgileri ile yardımlarını sunan gönlü güzel arkadaşım Elif Özkan Güneşhan'a teşekkür ederim.

Bana olan inancını asla kaybetmeyen, ne koşulda olursa olsun her zaman yanımda duran, bu hayattaki en büyük destekçim olan ve sevgisini her zaman hissettiğim annem Güllü Kaçmaz'a teşekkür ediyorum.

Tez savunmamda değerli yorumları ve katkılarından dolayı Sayın Dr. Öğr. Üyesi Deniz Aktan ve Dr. Öğr. Üyesi Ayşenur Aktaş'a teşekkürlerimi sunarım.

İçindekiler

Onay Sayfası	.....
Abstract	ii
Özet	iv
Teşekkür	vi
İçindekiler	vii
Tablolar Listesi	ix
Kısaltmalar Listesi	xi
BÖLÜM 1	1
1. GİRİŞ	1
BÖLÜM 2	3
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	3
2.1. Evlilik ve Boşanma Kavramları	3
2.1.1. Evlilik ve Boşanma	4
2.1.2. Boşanmanın Bireyler Üzerindeki Etkisi	6
2.1.3. Boşanma İle İlgili Yapılan Araştırmalar	9
2.2. Bağlanma	12
2.2.1. Bağlanmada İçsel Çalışma Modelleri	14
2.2.2. Bağlanma Teorisinin Temel İlkeleri	16
2.2.3. Bağlanma ve Bağlanma Stilleri	18
2.2.4. Gelişim Dönemlerine İlişkin Bağlanma Stilleri	20
2.2.4.1. Bebeklikte ve Çocuklukta Görülen Bağlanma	20
2.2.4.2. Ergenlikte Görülen Bağlanma	22
2.2.4.3. Yetişkinlikte Görülen Bağlanma	23
2.3. İlişki Doyumu	28
2.3.1. İlişki Doyumu Kavramı	28

2.3.2. Bağlanma Stilleri ve İlişki Doyumu.....	29
2.3.3. İlişki Doyumu ve Bağlanma Stilleri ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	32
2.4. Reddedilme Duyarlılığı	34
2.4.1. Kişilerarası İlişkilerde Reddedilme Duyarlılığı ve İlgili Araştırmalar.....	37
2.5. Araştırmanın Hipotezleri.....	43
BÖLÜM 3	44
3.YÖNTEM.....	44
3.1. Araştırmanın Modeli.....	44
3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme.....	44
3.3. Veri Toplama Araçları.....	47
3.3.1. Sosyo-demografik Özellikler ve Bilgi Formu	48
3.3.2. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE II.).....	48
3.3.3. İlişki İstikrarı Ölçeği (İİSÖ).....	49
3.3.4. Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği (RDÖ).....	50
3.4. İşlem.....	50
3.5. Verilerin Analizi.....	51
BÖLÜM 4	52
4. BULGULAR.....	52
4.1. Çalışma Değişkenlerinin Sosyo-demografik Özellikler Açısından İncelenmesi	56
4.2. Hipotez Testi Analizleri.....	63
4.2.1 Regresyon Analizlerine İlişkin Bulgular.....	64
BÖLÜM 5	67
5. TARTIŞMA.....	67
5.1. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	79
5.2. Sonuç ve Öneriler.....	80
Kaynakça	82
Ekler	107
Özgeçmiş	119

Tablolar Listesi

Tablo 2.1 2012-2016 Yılları TÜİK Verilerine Göre Boşanma ve Evliliğin Bitiş Nedenlerinin Yıllara Göre Dağılım Tablosu	4
Tablo 3.1 Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyo-demografik Özellikleri Açısından Sayısal ve Yüzdelerik Dağılımları.....	46
Tablo 4.1 Araştırmada Kullanılan Ölçekler ve Alt Ölçeklerinin Puanlarının Psikometrik Analizi.....	54
Tablo 4.2 Boşanmış Aileye Sahip Bireylerin Ölçekler ve Alt Ölçeklerinin Korelasyon Analizi.....	54
Tablo 4.3 Boşanmamış Aileye Sahip Bireylerin Ölçekler ve Alt Ölçeklerinin Korelasyon Analizi.....	55
Tablo 4.4 Boşanmış Aileye Sahip Bireyler ile Boşanmamış Aileye Sahip Bireylerin Kaygı Alt Boyutunun Sosyo-demografik Özelliklere Göre T-testi İncelenmesi	56
Tablo 4.5 Boşanmış Aileye Sahip Bireyler ile Boşanmamış Aileye Sahip Bireylerin Kaygı Alt Boyutunun Sosyo-demografik Özelliklere Göre F-testi İncelenmesi	57
Tablo 4.6 Boşanmış Aileye Sahip Bireylerin Kaygı Alt Boyutunun Sosyo-demografik Özelliklere Göre F-testi İncelenmesi.....	58
Tablo 4.7 Boşanmış Aileye Sahip Bireyler ile Boşanmamış Aileye Sahip Bireylerin Kaçınma Alt Boyutunun Sosyo-demografik Özelliklere Göre T-testi İncelenmesi	58
Tablo 4.8 Boşanmış Aileye Sahip Bireyler ile Boşanmamış Aileye Sahip Bireylerin Kaçınma Alt Boyutunun Sosyo-demografik Özelliklere Göre F-testi İncelenmesi	59

Tablo 4.9 Boşanmış Aileye Sahip Bireylerin Kaçınma Alt Boyutunun Sosyo-demografik Özelliklere Göre T-testi İncelenmesi	59
Tablo 4.10 Boşanmış Aileye Sahip Bireylerin Kaçınma Alt Boyutunun Sosyo-demografik Özelliklere Göre F-testi İncelenmesi.....	60
Tablo 4.11 Boşanmış Aileye Sahip Bireyler ile Boşanmamış Aileye Sahip Bireylerin İlişki Doyumu Değişkeninin Sosyo-demografik Özelliklere Göre T-testi İncelenmesi	60
Tablo 4.12 Boşanmış Aileye Sahip Bireyler ile Boşanmamış Aileye Sahip Bireylerin İlişki Doyumu Değişkeninin Sosyo-demografik Özelliklere Göre F-testi İncelenmesi	61
Tablo 4.13 Boşanmış Aileye Sahip Bireylerin İlişki Doyumu Değişkeninin Sosyo-demografik Özelliklere Göre T-testi İncelenmesi	62
Tablo 4.14 Boşanmış Aileye Sahip Bireyler ile Boşanmamış Aileye Sahip Bireylerin Reddedilme Duyarlılığı Değişkeninin Sosyo-demografik Özelliklere Göre T-testi İncelenmesi	62
Tablo 4.15 Boşanmış Aileye Sahip Bireyler ile Boşanmamış Aileye Sahip Bireylerin Reddedilme Duyarlılığı Değişkeninin Sosyo-demografik Özelliklere Göre F-testi İncelenmesi.....	63
Tablo 4.16 Boşanmış Aileye Sahip Bireyler ile Boşanmamış Aileye Sahip Bireylerin YİYE-II Kaygı Alt Boyutu, YİYE-II Kaçınma Alt Boyutu, İlişki Doyumu Değişkeni ve Reddedilme Duyarlılığı Değişkenine Göre T- testi İncelemesi..	64
Tablo 4.17 İlişki Doyumu Yordayıcılarına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi	65

Kısaltmalar Listesi

X / O.: Ortalama

SS: Standart Sapma

β : Beta Katsayısı

F: ANOVA Test İstatistiği

p: Anlamlılık Düzeyi

YİYE-II: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri

İİÖ: İlişki İstikrarı Ölçeği

İDO: İlişki Doyumu Ölçeği

RDÖ: Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği

BÖLÜM 1

1.GİRİŞ

İnsanlar sürekli olarak doğrudan ya da dolaylı şekilde çevreyle iletişim halindedirler. Anne ile başlayan iletişim daha sonra aile, arkadaş, yakın ilişkiler ve romantik ilişkiler olarak devam eder (Şahin ve Yaka, 2010). Yakın ilişkiler birçok psikolojik ihtiyaca cevap verir. Sağlıklı bir biçimde yürüyen ilişkilerin bireyler üzerinde olumlu etkiler yaratabileceği gibi, ilişki içerisinde yaşanan çatışma ve doyumsuzluklar bir dizi olumsuz sonuçlar doğurabilir. Bu bilgi gerek kuramsal gerekse gözlemsel araştırma düzeyinde yaygın bir biçimde kabul edilen bir görüştür (Baumeister ve Leary, 1995). Bu görüş, ilişki türünü açıklayan değişik kuramsal görüşlerin ortaya çıkmasına ve ilişki dinamiklerinden biri olan ilişki doyumu ile ilgili olabilecek değişkenleri belirlemek adına pek çok araştırmanın yürütülmesine katkı sağlamıştır (Feeney, 2002).

Bowlby (1969) tarafından geliştirilen bağlanma teorisi romantik ilişki doyumunu açıklayan kuramlardan biridir. Bu kurama göre, birincil bakım verenin çocuğa sağladığı bakımın kalitesine ve ihtiyaçlarına duyarlı olma derecesine bağlı olarak, çocuklar kendilerine ve içinde yaşadığı dünyaya ilişkin zihinsel temsiller oluştururlar. Bu içsel çalışan modeller, çocuğun kendisine, diğer insanlara ve kişilerarası ilişkilere yönelik düşünce ve beklentilerini içerir (Aspelmeier ve Kerns, 2003).

Bowlby'nin bağlanma kuramı ile paralellik gösteren modellerden biri de teorik olarak reddedilme duyarlılığı modelidir. Bowlby'e göre, çocukluk döneminde bakım verenle alakalı deneyimlenen yeterli gelmeyen ilgi, sıcaklık, şefkat, güven daha sonraki dönemlerde kişilerin ilişkilerindeki davranışlarını etkilemektedir. Yaşamın gelecek yıllarında kişi yaşantıladığı olumsuz deneyimlerle alakalı olumsuz

benlik ve ilişki modelleri geliştirmektedir. Bununla birlikte yaşadığı her yeni ilişkide bu örüntüye benzer örüntüler geliştirmeye çalışmaktadır (Bretherton, 1992). Romero.Canyas ve Downey'e göre (2005), çocuklar yaşadıkları reddedilme deneyimlerine bağlı olarak bilişsel duygusal şemalar ile beklentilerinde ve algılarında yanılığa sebep olan kodlama teknikleri geliştirmektedirler. Buna bağlı olarak ilerleyen yaşlarda durumları ve ilişkileri olumsuz algılamaya meyilli hale gelmelerine ve belli olmayan işaretleri üstlerine alınmalarına, aynı zamanda reddedilmeyi beklemeye başlamalarına neden olmaktadır. Bu kaygılı reddedilme beklentisi de kişiyi aşırı tedbirli hale getirmekte; bu yüzden kişinin kişilerarası ilişkilerinde küçük bir reddedilmeye yönelik işareti gördüklerinde, bunun kasıtlı bir reddedilme olduğunu düşünmekte ve reddedilme hisleri gün yüzüne çıkmaktadır (Romero.Canyas ve Downey, 2005).

Kişilerarası ilişkilerde samimiyet ve yakınlığın önem taşıdığı ve kişinin sahip olduğu derin hislerden ötürü reddedilme tehditlerine karşı daha duyarlı olunan duygusal ilişkilerde, reddedilme duyarlılığının ciddi problemlere sebep olduğu görülmektedir. İlişkide yaşanan partnerlerin duyarsız, belirsiz davranışlarını kasıtlı bir reddedilme olarak algılayan reddedilme duyarlılığı yüksek kişiler, bu tehdiye karşı hislerini içe ya da dışa yansıtmaktadırlar (Downey ve Feldman, 1996).

Bu çalışmada, boşanmış aileye sahip bireylerin bağlanma stilleri, ilişki doyumları ve reddedilme duyarlılığı ve değişkenlerin birbirleriyle ilişkileri incelenmiştir. Bağlanma stilleri, ilişki doyumu ve reddedilme duyarlılığının boşanmış ve boşanmamış aileye sahip bireylere göre farklılaşma olup olmadığı da tespit edilmiştir. İlgili literatür göz önünde bulundurulduğunda, boşanmış aileye sahip bireylerin bağlanma stillerinin reddedilmeye karşı duyarlılıkları ve ilişki doyumları ile arasındaki ilişkinin incelenmesi, boşanmış aileye sahip olan bireylerin bağlanma stillerine bağlı olarak reddedilme duyarlılıkları ve ilişki doyumuna yönelik yaşadıkları problemleri anlayıp yardımcı olmak adına önemli olacaktır ve literatüre katkı sağlayacaktır.

BÖLÜM 2

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Evlilik ve Boşanma Kavramları

Farklı menfaatlere, arzulara ve ihtiyaçlara sahip iki kişinin birleşmesini içeren evlilik, sosyal kurallar ve yasalarla şekillendirilen ve bireylerin gelişimini ve kendini gerçekleştirmelerini önemli ölçüde etkileyen özel bir birliktir (Ersanlı ve Kalkan, 2008). Toplumdan topluma farklılık gösteren evlilik kavramının ideal bir şekilde gerçekleşmesi için çiftlerin belirli bir olgunluk seviyesine gelmeleri (reşit olma), hukuki açıdan sağlanması gerekmektedir. İnsanlık tarihi boyunca boyutları ve içeriği değişmiş olsa da, aile ve evlilik kurumları evrenselliklerini korumuşlardır ve hala toplumların en temel birimidir (Özgüven, 2001). Birçok toplumda evlilik, samimiyet ve dostluğun var olduğu kurum olarak kabul edilir ve bireylere duygusal gelişim fırsatı sunar (Özgüven, 2001). Evlilik, birbirleri ile uyum içinde olan çiftlerin kendi özgür iradeleri ile verdiği karar doğrultusunda toplum tarafından kabul edilen hukuki bir sözleşme ile onaylanmış birlikteliktir (Türkarşlan, 2007).

Tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarına dayanarak oluşan evlilik ilişkisi, başlangıçtaki bir ömür boyu sürme niyetine bağlı konumunu süreç içerisinde değiştirip çeşitli anlaşmazlıklar ya da sonradan ortaya çıkan diğer durumlar nedeniyle sürdürülemez bir nitelik alabilir. Evlilik birliği; düzenli bir yaşam kurma, ortak çocuklar aracılığı ile yeni nesiller yetiştirme, mutlu ve huzurlu bir ortamda yaşama amacı ile kurulur. Ancak eşler arasındaki birlik karşılıklı sevgi ve saygı yitimi ya da sonradan ortaya çıkabilen nedenler ile devam edilemez bir nitelik alabilir. Bu durumda evlilik kurumunun sona ermesi boşanma olarak karşımıza çıkar (Çiçek, 2014).

Evlilik ailenin, aile ise toplumun temel taşıdır. Bu yönüyle boşanma hem hukuki hem de sosyolojik bir olaydır. İnsanlık tarihi boyunca değişiklik geçiren aile

kavramı evlenme ve boşanma olaylarına yansımıştır (Aksoy, 2019).Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2019 araştırma verilerine bakıldığında yılda yaklaşık 541 bin 424 çift evlenmiş ve yaklaşık 155 bin 47 çift boşanmıştır. Evlenme oranı 2018'e göre yüzde 2,3 azalma gösterirken, boşanan çiftlerin sayısı yüzde 8 artış göstermektedir (TUİK, 2019). Boşanma nedenleri olarak en çok ifade edilen sorunlar; kadınların fiziksel şiddete maruz kalması; erkeklerin partnerleriyle yaşadıkları iletişim problemleri olduğu görülmektedir (Aksoy, 2019). Abalı (2006) tarafından gerçekleştirilen boşanma sürecindeki kadınlar ile yürütülen araştırmada boşanma sebepleri olarak; kişisel ilgisizlik, alkol tüketimi ve kumar gibi alışkanlıkların ön plana çıktığı belirlenmiştir. 2012-2016 yılları TUİK verilerine göre boşanma ve evliliğin bitiş nedenlerinin oranlarının yıllara göre dağılımı aşağıda verilmiştir.

Tablo 2.1 2012-2016 Yılları TUİK Verilerine Göre Boşanma ve Evliliğin Bitiş Nedenlerinin Yıllara Göre Dağılım Tablosu

Boşanma Nedenleri	Yıl				
	2013	2014	2015	2016	2017
Akıl Hastalığı	18,2%	18,2%	22,7%	19,3%	21,6%
Bilinmeyen	20,0%	20,0%	20,0%	20,0%	20,0%
Cürüm ve Haysiyetsizlik	20,0%	20,0%	17,5%	20,0%	22,5%
Geçimsizlik	20,0%	20,0%	20,0%	20,0%	20,0%
Terk	20,0%	20,0%	20,0%	20,0%	20,0%
Zina	20,8%	19,8%	19,8%	20,8%	18,8%
Diğer nedenler	20,0%	20,0%	20,0%	20,0%	20,0%

Kaynak: TUİK (www.tuik.gov.tr)

2.1.1. Evlilik ve Boşanma

Gökçe (1991)' göre evlilik "Evlilik, kadın ve erkeğin hem sosyal hem de hukuki açıdan, içinde yaşadıkları toplumda egemen olan kurallara uygun olarak karşılıklı yükümlülükler üstlenmek suretiyle hayatlarını birleştirmeleri, aile kurup bir arada yaşamalarıdır" (Gökçe, 1991).

İnsanlık tarihinde evlilik kurumunu düzenlememiş olan toplum yoktur. Tüm toplumlarda, evliliğin geçerliliğini belirleyen ve eşlerin hak ve yükümlülüklerini koruyan kanunlar, kurallar, gelenekler veya inançlar bulunur. Ancak toplumlar arasında şekil ve sorumluluk nedeniyle farklılık görülebilir (Peker, 1990). Geçmişten bugüne yaşamla gelen bir vaka olarak evlilik; tüm toplumlarda hayatîyet bulan ve bununla birlikte hayatın idamesini devam ettiren bir kurum olarak varlığını sürdürügelmiştir.

Boşanma oranları günümüzde artış göstermektedir ve Türk toplumunda da çoğu toplumdaki gibi önemli bir problem olarak ele alınmaktadır (Amato, 2010; Jekielek, 1998; Sardoğan, Karahan, Dicle ve Menteş, 2007). Bu artış için bazı yazarlar, bunun sadece bireyler için değil, aynı zamanda toplumlar için de zararlı etkileri olacağını söylemektedir (Wallerstein, Lewis ve Rosental, 2013). Popenoe (1996), çağdaş zamanlarda boşanmanın normalleşmesini kınamaktadır. Yazar, bireylerin boşanmayı kişisel kurtuluş ve kendini gerçekleştirme için birincil araç olarak gördüğünün altını çizmektedir. Coltrane ve Adams (2001) bu kötümser yaklaşımı reddetmektedir. Boşanmanın birçok zorluğunu kabul ederken, boşanmanın barış içinde ele alınabileceğini vurgulamaktadır.

Boşanma oranlarındaki artışlar, son on yıldaki aile değişiminin en görünür özellikleri arasında yer almıştır. Bazıları bunu, aile kurumunun ve toplumun temellerini parçalama potansiyeli olan sosyal ve ahlaki bozulmanın bir işareti olarak görmüştür. Diğerleri bu eğilimleri, artan bireysel özgürlüğün ve boğucu sosyal geleneklerin gevşemesinin sinyali olarak tanımlamaktadır. Boşanma, en sık ortaya çıkan büyük yaşam olaylarından biridir (Gähler, 1998). Amerika Psikoloji Birliği (APA) tarafından 2016 yılında yapılan bir araştırmada Amerika Birleşik Devletleri'nde evlenme oranının %40 ile %50 arasında olduğu ve bir diğer araştırma da yaklaşık 2.5 milyon yetişkinin boşanma ile karşı karşıya geldiğini göstermektedir (Arias, 2007).

Boşanma oranlarındaki artışlar, son yıllardaki aile değişiminin en görünür özellikleri arasında yer almıştır. 2019 Eurostat verileri açısından

değerlendirildiğinde 2015 yılında Avrupa Birliği ülkelerindeki her 100 evlilikten 43'ünün boşanma ile sonuçlandığı gözlemlenmekte, Türkiye'de ise her 100 evlilikten 21'inin boşanma ile sonuçlandığı görülmektedir (Çil, 2019).

Boşanma süreci yalnızca karı koca arasında yaşanan bir süreç olmamakla birlikte, bu sürece eşlik eden çocuklar için de oldukça önemlidir. Ebeveynler arasında yaşanan boşanma, potansiyel olarak çocuğunun hayatına etkisi olabilecek birtakım değişikliklere neden olabilmektedir. "Potansiyel olarak" şeklinde ele alınmasının nedeni ise, bu sürecin çocuklar üzerinde kaçınılmaz olarak zarar vereceği şeklinde düşünülmediği içindir (Amato, 2010; Kelly, 2012).

Çocuğun ev içinde sosyalleşme sürecinde olumsuz etkileri olan noktaların bir kısmını (anne baba arasındaki çatışma, boşanma süreci, aile içi şiddet gibi) ebeveynin kendi arasında yaşadığı çeşitli sorunlar oluşturmaktadır (Kızmaz, 2006). Boşanmanın neden olduğu olumsuzlukların yanında bazı durumlarda birlikte kalmak, çocuklar için anlaşamayan ebeveynlerin boşanmasından daha fazla zarar verebilmektedir. Anne baba arasındaki tartışmalara, fiziksel şiddetlere ve çeşitli anlaşmazlıklara tanıklık etmiş olan çocuklar, boşanmış aileye sahip çocuklara göre daha uyumsuz davranışlar gösterebilmektedirler (Tüzün, 2004).

2.1.2. Boşanmanın Bireyler Üzerindeki Etkisi

Aile içinde boşanma sürecinin kendini göstermesinde çözümsüzlük çıkmazına girilmesi ve çatışmaların yaygınlaşması etkilidir ve boşanma sonrası çocuklar bu süreçten ağırlıklı olarak yara alan taraf olmaktadır (Sardoğan, Karahan, Dicle ve Menteş, 2007). Ebeveynler birbirinden boşandığında, ebeveynler ve çocukları arasında başka bir boşanma meydana gelir. Boşanmanın (ve boşanmadan önce gelen ebeveyn çatışmasının) birincil etkisi, ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkide bir düşüştür. Boşanma stresi, boşanmış annelerin yüzde 40'ına kadar ebeveyn-çocuk ilişkisine zarar vermektedir. Boşanmış ailelerdeki çocuklar ebeveynlerinden daha az duygusal destek, finansal yardım ve pratik yardım alır. Boşanmış ailelerin çocuklarında dil uyarımı, gurur, sevgi, akademik davranışların uyarılmasında azalma görülür. Bazı çalışmalar ebeveyn boşanmalarının ebeveynliği

etkilemeyebileceğini gösterse de genellikle ebeveynler için endişe, tükenme ve strese yol açmaktadır. Bu faktörler hem ebeveynliği hem de ebeveyn kontrolünü etkiler. Böylece, boşanma ve ayrılık ergenlik yıllarında daha az bakım ve daha fazla koruyucu ebeveynlik ile sonuçlanır (Geniş, Toker ve Şakiroğlu, 2019).

Bugüne kadar yapılan birçok araştırma çabasının yalnızca bir kısmı uzun vadeli etkilerle ilgili kritik soruyu ele almıştır. Bunun nedeni, kısmen uzun vadeli araştırmaların doğasında var olan zorlu yöntem bilimsel konuların olmasıdır (Garnezy ve Devine, 1977). Çocuklukta psikolojik travmanın uzun vadeli sonucunu izlemek veya tanımlamak özellikle zordur. Karmaşık olarak etkileşime giren birçok psikolojik, sosyal ve ekonomik faktör, büyüme yıllarında çocukların hayatlarını şekillendirmeye devam etmektedir (Aydın, 2018). Ayrıca bir aile içinde ebeveynler tarafından verilen yıkıcı cezaların oluşu, ebeveynin yeterli desteği vermemesi ve denetlemesi gibi tutumların var oluşu çocuk üzerinden oluşabilecek travmatik etkilere (olumsuz kendilik algısı, psikolojik sorunlar, davranış problemleri vb.) neden olabilmektedir (Amato, 1986; Difilippo ve Overholser, 2002; Lund ve ark., 2002).

Ebeveynleri boşandıktan sonra ergenler üzerindeki sosyal ve duygusal etki oldukça önemlidir. Boşanmış ailelerden gelen ergenler, daha fazla davranış problemleri, ebeveynlerle çatışma, uyuşturucu ve alkol kullanımının artması ile karşı karşıyadır (Amato, 2001). Amato'ya göre boşanma ergenlerin gelişiminde ve akademik başarısında önemli bir etki oluşturmaktadır. Bu risk faktörleri, ebeveynlerin ne zaman boşandıklarına veya boşanmadan bu yana ne kadar zaman geçtiğine bakılmaksızın ergenlerde mevcuttur (Amato, 2001). Ivanova, Mills ve Veenstra'ya (2011) göre, ergenlik dönemi boşanma durumunun birey üzerinde en fazla etkiye sahip olduğu yaşlardır. Ergenler, bu dönemde diğer gelişimsel yaşlara göre aile yapısındaki değişikliklere karşı daha savunmasızdır. Ergenlik döneminde meydana gelen boşanmanın, birey ile yetişkinliğe daha fazla etki ettiği kanıtlanmıştır.

Araştırmalar, boşanmış ailelerin çocuklarının daha az sosyal ilişki kurma eğiliminde olduklarını ve kendilerini daha güvensiz hissettiklerini ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin boşanması genellikle bir çocuğun hayatındaki büyük değişikliklerden biridir. Bu üzücü olay ailenin geleceğini büyük ölçüde değiştirir ve normal rutinlerde bozulma ve her iki ebeveynle günlük temasın olmaması nedeniyle bir kayıp hissi getirir (Aktaş, 2011).

Ebeveyn boşanmasının çocuklar üzerindeki etkileri değişebilmektedir. Bazı ocuklar boşanmaya doğal ve anlayışlı bir şekilde tepki verirken, bazı çocuklarsa geçişle mücadele edebilir (Kiernan ve Cherlin, 1999). Çocuklarda hem boşanmadan önce hem de özellikle ilk yıllarda gelişimsel, davranışsal bozukluklar görülebilmektedir. Birçok alışma, ebeveyn boşanmasının çocuğun fiziksel ve psikososyal sağlığını etkilediğini göstermiştir. Örneğin tek ebeveynli ailelerde (veya ebeveynlerinden sadece biriyle ve yeni eşi ile) yaşayan çocuklar, anne babası ile aile içinde yaşayan çocuklara göre okulda daha az performans gösterme eğilimindedirler. Bu performans boşluğu büyüktür ve oldukça önemlidir. Böyle bir performans açığının varlığı, çeşitli ülkelerdeki sosyologlar ve ekonomistler tarafından yapılan çok sayıda çalışmada ortaya konmuştur (Aktaş, 2011).

Boşanmanın ardından çocuğun ebeveynleri ile olan görüşme sıklığı ve anne babanın çocukla alakalı sorumlulukları yerine getiriyor olması çocuğun hayatına birçok alanda ciddi değişiklikler ortaya koymaktadır. Bu yüzden boşanma sonrasında anne babanın çocuklarıyla olan ilişkisini sürdürürken uyum sağlamaları ve çocukla ilişkilerini tekrardan şekillendirmeleri gerekmektedir (Madden.Derdich ve Leonard, 2002; Shifflett ve Cumming, 1999).

Çok sayıda çalışma, ebeveynlerin boşanmasının çocukların akademik başarı, davranış, psikolojik uyum, benlik saygısı, sosyal yeterlilik ve ebeveynlerle ilişkileri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Birçok çalışmada ise boşanmış ailelerden gelen çocukların bu alanlarda sağlam ailelerden gelen çocuklardan daha düşük düzeyde refah yaşadıklarını bulmuştur. Bununla birlikte, literatürde çok fazla tutarsızlık vardır ve birçok çalışma önemli farklılıklar bulamamıştır. Ayrıca, alışmalar

incelenen çocukların hem metodolojilerinde hem de yaş düzeyi ve sosyal sınıf gibi özelliklerinde önemli ölçüde değişiklik göstermiştir. Örneğin Edwards (1987), çoğu çocuğun kalıcı olumsuz sonuçlarla sonuçlanan boşanma durumundan kurtulduğunu ileri sürmektedir. Buna karşılık, Krantz (1988) boşanan ailelerin çocuklarının psikososyal uyumunun risk altında olduğunu bildirmektedir. Demo ve Acock (1988) boşanma çağındaki çocuklar için bazı sorunların artma olasılığını iddia etmiş ancak metodolojik sınırlamaların kesin sonuçlar çıkarmayı zorlaştırdığını savunmuşlardır.

Genel olarak, literatürü gözden geçiren araştırmalar benzer çalışma gruplarını inceledikten sonra oldukça farklı sonuçlara ulaşmışlardır. Bununla birlikte literatürde ebeveynlerin boşanmasının çocukların uyumuyla ilişkisi ve çeşitli olumsuz gelişimsel sonuçlara neden olduğu konusunda fikir birliği vardır (Kiernan ve Cherlin, 1999). Dışsallaştırılmış davranışlar, içselleştirici sorunlar, akademik başarı ve sosyal ilişkilerin kalitesi, boşanma literatüründeki uyum göstergelerine sıklıkla dahil edilir. Aynı zaman noktalarında bu uyum göstergelerini inceleyen çalışmalar, ebeveynleri ayrı çocukların ebeveynleri birlikte olanlara göre daha çok dışsallaştırıcı ve içselleştirici sorunlara, daha düşük akademik başarıya ve daha sorunlu sosyal ilişkilere sahip olduğuna dair bazı kanıtlar sunmaktadır (Emery, Waldron, Kitzmann ve Aaron, 1999; Furstenberg ve Cherlin, 1991).

2.1.3. Boşanma İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Ebeveyn boşanması tüm gelişmiş ülkelerdeki çocuklar için giderek yaygınlaşan bir deneyimdir. Boşanmayı düşünen birçok ebeveyn, kendilerine çocuklar uğruna birlikte kalıp kalmayacaklarını sorabilir; ancak, bu soruya cevap vermek her zaman kolay değildir (Yu ve ark., 2010). Bu nedenle, son kırk yıl boyunca yapılan araştırmalar bu sosyal kaygıya büyük önem vermiştir. Bu kapsamda en yaygın kullanılan yaklaşım, boşanmanın çocukların refahı üzerindeki etkilerinin ortalama olarak nedensel olup olmadığını belirlemek olmuştur (Pırtık, 2013).

Boşanmadan önceki ebeveyn çatışmasının varlığının, çocukların refahı üzerindeki olumsuz etkilerinden sorumlu olduğu sıklıkla iddia edilmiştir. Bu nedenle, bu yaklaşımın ana endişelerinden biri, ayrılmadan önce ebeveyn ilişkileri kalitesi ve çatışmayı kontrol etmek olmuştur ve bunu başarmak için birçok sosyal araştırma ve çeşitli istatistiksel yöntemler kullanılmıştır (Amato, 2010).

Ebeveyn boşanmalarının heterojenliği üzerine yapılan çalışmalar, boşanmanın çok sıkıntılı evlilikler için çocuklar adına olumlu bir deneyim olabileceğini, daha az sıkıntılı evlilikler için ise olumsuz etkileri olabileceğini bulmuştur (Amato, 2010; Booth ve Amato, 2001). Söz konusu araştırma boşanmanın bazı çocuklar için olumlu sonuçlar doğurduğunu, bazıları açısından ise olumsuz sonuçlar ortaya çıkardığını göstermektedir. Bu bulgular değerlendirildiğinde aile içi sorunların az olduğu boşanmaların çocuklar açısından olumsuz olan ve zararlı sonuçlar doğurabilecek olduğu ve bu tip boşanmaların son yıllarda giderek arttığı görülmektedir (Gähler ve Palmatag, 2015). Mairer ve Lachman (2000) çocukluk döneminde ebeveynleri boşanmış ya da ebeveyn kaybı yaşamış bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlıklarına baktıkları çalışmalarında, boşanmış ebeveyni olan erkek bireylerin depresyon düzeyinin yüksek ve ilişki içinde daha olumsuz oldukları ve kayıp yaşayan erkeklerin yüksek otonomi sahibi olduğunu, kadınların ise depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğunu bildirmişlerdir. Anne baba ve çocuk arasındaki ilişki seyrinin olumlu şekilde olması, yetişkin bireylerin sağlıkları üzerindeki olumsuz etkilerinin azalmasında etkin bir rolü vardır (Amato ve Sobolewski, 2001).

Boşanmanın ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerini nasıl etkilediği aile sosyolojisi ve sosyal demografisinde önemli bir konu olmaya devam etmektedir. Bazı çalışmalar boşanmayı takip eden dönemde küçük çocuklara odaklanmakta ve babanın çocuklarıyla ne sıklıkta temas kurduğunu ve yaşamlarına ne derece dahil olduğunu incelemektedir (Cheadle, Amato ve King, 2010). Boşanmanın babalar ve yetişkin çocuklar arasındaki ilişkiler üzerinde olumsuz uzun vadeli etkileri olduğuna dair tutarlı kanıtlar bulunmaktadır. Daha az sıklıkla belirtilmesine rağmen, annelerle ilişkilerde de boşanmanın olumsuz etkileri vardır. Bununla birlikte, bu etkiler daha küçüktür ve genellikle belirli göstergelerle sınırlıdır. Babalar ve anneler

arasında karşılaştırma yapılmasına rağmen, aynı çalışma içinde babalar ve anneleri karşılaştıran çok az çalışma bulunmaktadır. Boşanmanın sonuçlarını analiz ederken en az üç ilişkiden söz edilir: çocuk ve anne arasında, çocuk ve baba arasında ve baba ile anne arasında. Her ilişkinin kalitesi ve işleyişi kısmen diğer ilişkilerin kalitesine ve işleyişine bağlı görünmektedir (King, 2006). Her ne kadar çalışmalar boşanmanın baba-çocuk ilişkileri üzerindeki olumsuz etkilerini ve anne-çocuk ilişkileri üzerindeki olumsuz etkileri gösterse de, bu etkilerin çocukların bakış açısına etki edip etmediği belirsizdir (King, 2006).

Ekonomik güçlükler, aldatma, kıskançlık, çocuk sayısı, cinsel problemler, kumar gibi problemler boşanmanın nedenleri arasındadır. Bunlarla birlikte alkol ve madde kullanımı, eşin çalışma durumu ve evlilikte yaşanan çatışmalar da boşanma sürecinde etkilidir (Hortaçsu, 1991; Johnson & Wu, 2002; Williams & Bryant, 2006; Zara, 2013). Yapılan araştırmalara göre ekonomik gelirin boşanma süreci üzerinde etkisi olduğu bulunmuş; maddi durumu kötü olan bireylerin boşanma sürecinde yaşanan sorunlarda daha fazla güçlük çektiği ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte çocuk sahibi olan bireylerin çocuk sahibi olmayanlara göre daha yüksek oranda ruhsal/duygusal sıkıntı yaşadığını göstermekte ve çocuk sahibi olmak boşanma sürecini uzatmaktadır. (Örsel, Karadağ, Kahiloğulları, & Aktaş, 2011; Hortaçsu, 1991; Süleymanov, 2010; Uyar, 1999; Uçan, 2007). Boşanmanın nedenlerinden biri olan aile içi şiddete evlilik içinde kadınların erkeklere oranla daha yüksek oranda maruz kaldıkları ve (kadınlarda yüzde 67, erkeklerde yüzde 24) aile içi şiddet nedenleri arasında alkol kullanımı ve görücü usülü evlenmenin etkisi olduğu ortaya çıkmıştır (Tarhan, 2008; Uyar, 1999; Yıldırım, 1998).

Yaş dönemlerine göre çocuklar boşanma sürecinden farklı etkilenmektedirler. Bunun nedeni çocuğun yaşına bağlı olarak gelişim özelliklerine göre ebeveyn boşanmasından kendini sorumlu tutma ve ayrılmayı algılama şekli farklılık göstermektedir (Yavuzer, 2005). Çocukların yaşları göz önünde bulundurulduğunda, boşanmış aileye sahip çocuklar ebeveynleri bir arada olanlara göre daha fazla psikolojik uyum sorunu yaşamaktadırlar ve boşanma sürecinde en büyük çocuk

ebeveyn rolü üstlenerek sonrasında otorite sahibi, olgun bireyler olmaktadır (La Mung Ming, 1997; Malone ve ark., 2004).

2.2. Bağlanma

Bağlanma teorisi, bir bireyin yaşamı boyunca kişiliği ve davranışı belirlemede anahtar bir unsur olduğunu vurgulamaktadır. Bu teori Harlow, Bowlby ve Ainsworth tarafından geliştirilmiştir. Bağlanma, önce ebeveyn ve çocuk arasında, daha sonra akran ve romantik ilişkilerde gelişen güçlü bağ olarak tanımlanabilir (Bowlby, 1969). Boşanmış ailelerin çocuklarının, sorunlu bağlarla ilgili deneyimleri nedeniyle hayatlarının farklı aşamalarına uyum sağlamada sorun yaşadıkları sıklıkla bildirilmektedir. Bu çocukların hayatlarında başarılı ilişkiler için doğru bir şablona sahip olmadıkları söylenmektedir (Blehar, Lieberman ve Ainsworth, 1977).

Bowlby (1973, 1980, 1982), içsel çalışan modeller terimini bireyin kendine, başkalarına ve dünyaya dair geliştirdiği içsel zihinsel temsilleri tarif etmek için kullanmıştır. Bahsedilen temsiller, bağlanma figürleriyle elde edilen tecrübeler doğrultusunda oluşmaktadır. Aynı zamanda bağlanma gereksinimlerinin doyumu çerçevesinde toplanmaktadır. Bu temel ihtiyaçlar “yakınlığın sağlanması” ve “güvenlik hissi”dir (Bretherton, 1985). Çocuk - bakım veren ilişkisinin niteliği ve dolayısıyla zihinsel modellerin doğasının büyük ölçüde bakım verenin duygusal olarak “ulaşılabilir” olması ve çocuğun ihtiyaçları karşısında gerekli tepkileri verebilmesi ile belirlendiği ileri sürülmektedir (Bretherton, 1985).

Main, Kaplan ve Cassidy’e göre (1985), çocuğun erken dönem zihinsel modelleri, rahatlık ve güvenlik bulma çabalarını temsil eden şemalardan oluşmaktadır. Zamanla, bu özgül deneyimler, kendiliğin değeri ve başkalarının sıcaklığı ve tepki verebilirliği ile ilgili daha genelleşmiş inanç ve beklentiler haline almaktadırlar. Bu inançlar bir kere oluşunca yeni durumlarda, ilişkilerde, olaylarda, her seferinde baştan bir değerlendirme yapma zorunluluğunu ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca, diğerlerinin davranışlarını kestirmek, yorumlamak ve duruma uygun davranışın yapılabilmesi için temel oluşturmaktadır (Main, Kaplan ve Cassidy, 1985).

Her çocuğun deneyimleri ve dolayısıyla içsel çalışan modelleri farklı olmakla birlikte, çocuk-bakım veren ilişkisinin niteliğinde ve doğasında belirgin örüntüler gözlenmektedir. Ainsworth ve diğerlerinin (1978) yürüttüğü laboratuvar çalışmaları ve ev gözlemleri sonucunda, çocuklarda, üç farklı bağlanma davranışı örüntüsü veya stili belirlenmiştir. On iki-on sekiz aylık küçük çocukların bağlanma sistemlerinin etkin hale getirilmesinin amaçlandığı, “Yabancı Durum” adını verdikleri bu yöntemde, çocuklar düzenli bir şekilde belirli aralıklarla ilk annelerinden ayrılmakta ardından bir yabancıyla tek başlarına bırakılıp sonunda da yeniden anneleriyle bir araya getirilmektedirler. Ayrılma, yabancıyla tek başına kalma ve tekrardan birleşme durumları üzerinde yapılan gözlemlere dayanarak üç tipik bağlanma stili sınıflandırmasına gidilmiştir (Blehar, Lieberman ve Ainsworth, 1977).

Güvenli: Huzursuzluk halinde annelerini güvenli üs olarak başarıyla kullanan çocuklar.

Kaçınan: Huzursuzluk halinde annelerinden uzaklaşma belirtileri gösteren çocuklar.

Kaygılı/Kararsız veya Kaygılı/Dirençli: Yakınlık arama, anneleriyle bağlantı kurma ve reddetme tepkileri verme arasında kalan çocuklar.

Güvenli bağlanma stili grubu içinde bulunan çocuklar, ayrılma durumunda kısımca huzursuz hissetmekte ve panik olmadan anneleriyle yakınlık ve temas arayarak tekrardan birleşmenin gerçekleşmesi halinde kolayca sakinleşerek keşfetme davranışına devam etmektedirler.

Kaçınan bağlanma stiline sahip çocuklar, ayrılmadan çok fazla etkilenmemekte, yeniden birleşme süresince pek fazla yakınlık ve temas aramamakta, daha çok oyuncaklarla ilgilenmektedirler.

Kaygılı/Kararsız bağlanma stili gösteren çocuklar ise, ayrılma durumunda derin bir endişe, gerginlik ve öfke hissetmekte; yabancı ile iletişimi kabul etmemekte, tekrardan bir araya geldikten sonra da kolaylıkla sakinleşmemekte ve

çevreyi keşfetmektense annelerine sıkı sıkıya yapışıp bir arada olmak istemektedirler.

Bowlby (1988), yeni doğanın ne tür bir bağlanma stili geliştireceğinin önemli ölçüde bakım verenin ona ne şekilde davrandığıyla belirlendiğini ileri sürmektedir. Bu doğrultuda Ainsworth ve diğerleri (1978), yukarıdaki bulgularla tutarlı olarak güvenli bağlanan çocukların annelerini genel olarak çocuklarına duyarlı, ihtiyaçlarına olumlu tepki veren kişiler olarak tanımlamışlardır.

Kaçınan bağlanan çocukların annelerine bakıldığında çoğunlukla soğuk; çocuklarının yakınlık taleplerini geri çeviren, çocuklarıyla yakın fiziksel temastan kaçınan bireyler şeklinde açıklanmıştır. Kaygılı/Kararsız çocukların annelerinin de tutarsız reaksiyonlar verdikleri, çocuklarının etkinliklerini çoğunlukla yarıda kestikleri ve gerekli olmayan müdahalelerde buldukları şeklinde ifade edilmiştir.

Main, Kaplan ve Cassidy'e göre (1985), bağlanma stillerinde gözlenen bireysel farklılıkların altında yatan; duyguları, davranışları, dikkati, belleği ve bilişsel işlevleri yönlendiren içsel çalışan modellerdir. Bowlby ve Ainsworth tarafından bağlanma teorisinin ortaya konulmasından sonra bağlanma konusundaki araştırmalar bebeklik ve çocukluk dönemleri üzerinde yoğunlaşmıştır (Belsky ve Isabella, 1988; Bretherton, 1985). Örneğin Belsky ve Isabella, (1988) çalışmalarında bebeklik ve erken çocukluk döneminde bağlanma güvenliğinin (ve güvensizliğin) gelişimsel "sonuçları" ile ilgili 10 yıllık bir araştırma gerçekleştirmiş ve sonuçlarını "Clinical Implications of Attachment" adlı çalışmalarında detaylı olarak incelemişlerdir (Belsky ve Isabella, 1988).

2.2.1. Bağlanmada İçsel Çalışma Modelleri

İçsel Çalışan Modeller ilk olarak Bowlby (1973) tarafından ortaya atılan, daha sonra diğer araştırmacılar tarafından (Bretherton, 1985; Collins ve Read, 1994; Main, Kaplan, Cassidy, 1985) daha incelikli bir kavramsal yapı oluşturacak şekilde geliştirilen içsel çalışan modellerinin, bağlanma ilişkili durumlarda bilişsel,

duygusal ve davranışsal tepki kalıplarını yönlendiren önemli kişilik özelliklerinden biri olduğu düşünülmektedir (Bretherton, 1985).

Bununla birlikte, yetişkinlikte ve çocuklukta gözlenen bağlanma stili farklılıkları ve stillerdeki varsayılan devamlılık, altta yatan benlik ve başkaları modellerindeki sistematik farklılıklara atfedilmektedir (Collins ve Allard, 2001). İçsel çalışan modellerin birbirini tamamlayan iki bileşenden; benlik ve başkaları modellerinden oluştuğu varsayılmaktadır.

Bunlardan bağlanma figürüyle ilişkili olanı, bakım verenin ulaşılabilirliği, duyarlılığı ve ihtiyaç duyulduğunda tepki verebilirliğine işaret eder (Collins ve Allard, 2001). Benlikle ilgili olan bileşen ise benliğin sevmeye ve bakılmaya, ilgi gösterilmeye değer olup olmadığı ile belirlenir. Örneğin, bakım verenleri duyarlı ve tutarlı biçimde ulaşılabilir olan çocukların, başkalarının tepki veren ve güvenilir; benliklerinin ise sevilebilir ve bakılmaya değer olarak görüldüğü içsel çalışan modeller geliştirmeleri beklenir. Buna zıt olacak şekilde, tutarsız veya reddedici bakım verenleri olan çocuklar, başkalarının tepkisiz, benliğin ise bakılmaya değer olmadığı veya kendine yeten ve bakılmaya ihtiyacı olmayan şekilde görüldüğü modeller geliştirmeye eğilimlidirler (Collins ve Read, 1994).

Erken çocukluk döneminde, bakımın niteliği değiştiği takdirde içsel çalışan modellerin de görece olarak değişime açık olduğu bulunmuştur. Egeland ve Farber (1984), yüksek risk grubundaki anne-bebek çiftleri üzerinde boylamsal bir çalışma yürütmüştür. Çalışmada, doğum öncesinde, 12. ve 18. aylarda elde edilen verilerle bağlanma ilişkilerindeki niteliksel değişimler incelenmiştir. Bağlanma stillerinin belirlenmesi için Ainsworth ve Wittig'in (1969) Yabancı Durum yöntemi kullanılmıştır.

Anne ve bebeğe dair vasıflar, anne-bebek etkileşimi, stresli yaşam olayları ve aile yaşantısına dair bilgilerin etkisi, araştırılan değişkenler olarak belirlenmiştir. Sonuçlara göre, erkek bebekler bakımın niteliklerine karşı daha duyarlı bulunmuştur. Kız bebekler için ise annenin kişilik özellikleri değişimle daha güçlü bir ilişki göstermiştir. Güvenli bağlanmadan kaygılı bağlanmaya yönelik değişim

anneninin başlangıçta olumlu olan ancak daha sonraları saldırgan ve şüpheli nitelik kazanan bakım becerileri ve biçimi ile belirlenmektedir (Holmes, 2014).

Güvenli bağlanmaya yönelik değişimler ise annenin olgunlaşması ve başa çıkma becerilerinin artması ile ilişkili bulunmuştur. Annenin çalışması, annenin düzenli biçimde bakım sağlayamaması gibi anne-yenidoğan etkileşiminin niteliğini etkilediği varsayılan aile şartlarındaki değişiklikler bağlanma stillerinin değişiminde etkili bulunmuştur. Araştırmacılar değişimin hem güvenliden güvensize hem de güvensizden güvenliye doğru gerçekleşebildiğini bildirmektedirler. Bulgular, bağlanma ilişkili güvenlik hissinin anne-bebek etkileşiminin hali hazırdaki durumunu yansıttığına ve etkileşimin durumunun aile ve bakım şartlarının değişmesinden etkilendiğine işaret etmektedir (Holmes, 2014).

2.2.2. Bağlanma Teorisinin Temel İlkeleri

Bowlby insanların kaçınılmaz çevresel değişikliklere tepki verme davranışlarını ve hayatta kalma ve üreme şansını en üst düzeye çıkarma taleplerini tanımlamak için (biyolojik olarak evrilmiş sinir programları fikrine dayanan) davranışsal sistemler kavramını benimsemiştir. Bowlby'nin önermelerine göre, bağlantı sisteminin biyolojik işlevi, bebeklerin özellikle tehlikeli veya zor durumlarda yakınlık bakımı ve korunması, destek ve bakım için daha güçlü, daha akıllı ve koruyucu bir bağlantı figürü aramasını sağlar (Rholes ve Simpson, 2004).

Normalde, bireyler çevresel tehditlerle veya stres faktörleriyle karşılaştığında, bağlanma sistemi seçilen bakım verenlerden bakım veya koruma sağlamak için etkinleştirilir. Bu sistemler devre dışı bırakıldığında veya tehlikeler / tehditler olmadığında, bağlanma sistemi susturulur ve psikolojik enerji keşif veya diğer faaliyetlere ayrılabilir. Özellikle, bir güvenlik hissi elde etmek, bu tür bir bağlanma davranışının (özellikle gerçek veya sembolik tehditlerle karşılaştığında ve / veya güvenilir bir bakım verenin bulunmadığı veya yanıt vermediği durumlarda) amacıdır ve "güvenliği" elde etmek bağlanma ile ilgili diğer çabaları devre dışı bırakır (Rholes ve Simpson, 2004).

Güvenlik duygusu yaşama süreci, zamanla tehditle başa çıkma, bakım ve destek alma ve gelecekteki kişilerarası ilişkilerde olumsuz duyguları yönetme gibi temel konular hakkında prototipik bir “güvenli temel senaryo” geliştirilmesine yardımcı olabilir. Seçilen bir bakım veren, sıkıntılı dönemlerde konfor ve bakım ihtiyaçlarını karşılayamazsa, birincil bağlanma stratejisi güvenlik hedefine ulaşamaz. Bu gibi durumlarda bağlantı sistemi ayarlanabilir ve bazı ikincil bağlantı stratejilerinin (örn. Hiper-aktivasyon ve deaktivasyon) durumsal taleplere göre etkinleştirilmesi muhtemeldir. Örneğin, bir kişi yakınlığı arayan çabaları yoğunlaştırmak, sevgiyi, bakımı ve bakım verenlerin dikkatini çekmek ve hayal kırıklığına uğramış bağlanma ihtiyaçları ile başa çıkmak gibi hiper-aktivasyon stratejileri benimseyebilir. Deaktivasyon stratejileri (Bowlby tarafından “zorunlu kendine güven” olarak adlandırılmıştır), bağlanma ihtiyaçlarının bastırılmasını içerir (Holmes, 2014).

Normalde, bir kişi, tehdit ve sıkıntı ile başa çıkmak ve bakım vereni bulunamamasından kaynaklanan hayal kırıklığı ve acıdan kaçınmak için deaktivasyon stratejilerini kullanmayı öğrenir. Ainsworth başlangıçta bir çocuğun birincil bakım veren ile etkileşimlerini üç ana bağlanma stilinde (güvenli, güvensiz-endişeli ve güvensiz-kaçıncı) kavramsallaştırdı (Holmes, 2014).

Bu tür prototip benzeri bağlantı stilleri en temel çalışma modelini yansıtır. Birincil bakım veren ile güvenli bir bağlanma ilişkisi olan çocuklar, özellikle hassas anlarda duygusal ihtiyaçlara ağırlıklı olarak özenli, empatik ve destekleyici yanıtlar nedeniyle, başarılı yakınlık arama ve güvenlik elde etme avantajlı çalışma modellerine sahiptir. Ebeveynlerden bu tür güvenli yanıtlar alan çocuklar kendilerini başkaları tarafından sevmeye layık görebilirler ve kendilerini üzgün, tehdit altında veya stres altında hissettiklerinde kendilerine güvenebilir, destek ve duygusal rahatlama talep edebilirler (Fitton, 2012).

Bunun aksine, güvensiz-endişeli olarak sınıflandırılan bir çocuk güvenlik hedefini elde etmek için hiper-aktivasyon ile karakterize edilen çalışma bağlanma modellerine erişme eğilimindedir. Tipik olarak, endişeli çocukların uyumsuz

bağlanma davranışları, duygusal destek arayışında tutarsız ve eksik cevapların yansımasıdır. Güvensizlikten kaçınan bağlanma modelleri olan çocuklar güvenlik arama davranışını devre dışı bırakma eğilimindedir ve tipik olarak yakınlık arama girişimleriyle ilgili olarak önemli ihmal, ret ve yanıtızlık yaşamışlardır (Fitton, 2012).

2.2.3. Bağlanma ve Bağlanma Stilleri

Bağlanma teorisi, insanların başkalarıyla bağ kurma biçiminde doğuştan gelen bir güce sahip olduklarını ortaya koymaktadır (Bowlby, 1973). Bowlby (1969) göre bağlanma ve bağılılık yoluyla destek arama arasındaki dengenin kurulması, bağlanma güvenliği, bağlanma davranışlarını aktive etme veya engelleme ile ilgilidir. Araştırma, erken bağlanmaların ilişkilerdeki algı ve davranışlar üzerindeki etkisini incelemiştir (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Collins ve Read, 1990; Hazan ve Shaver, 1987). Bağlanma teorisi başlangıçta yaşam boyu erken duygusal ilişkilerin bireyler üzerindeki etkisi olarak kavramsallaştırılmıştır (Bowlby, 1988).

Çocukluk bakım verenlerinin etkisi güvenli bağlantının kurulmasına sağlayabilir. Güvenli bağlanma, mevcut ve güvenilir olarak başkalarının geliştirilmesiyle karakterizedir (Bowlby, 1988). Buna karşılık, bağlanma figürü bireye çevrenin araştırılması gibi davranışlar için güvenli bir temel sağlar (Main, 1990). Ayrıca eğer birinci basamak bakım verenleri güvenilir veya mevcut değilse, güvensiz bağlanma gelişimine yol açabilir (Main, 1990).

Güvensiz bağlanma, kendinin ve / veya başkalarının olumsuz bir iç çalışma modeli ile karakterizedir (Bowlby, 1988). Bu içsel çalışma modelleri veya benliğin ve diğerlerinin zihinsel gösterimleri, daha sonraki yetişkin ilişkilerini etkileyen ve yönlendiren kalıcı ve istikrarlı şablonlar oluşturur (Bowlby, 1988; Collins ve Read, 1994). Bağlanma üzerine müteakip araştırmalar, yetişkin ilişkilerini anlamaya odaklanmıştır (Bartholomew, 1990; Hazan ve Shaver, 1987).

Hazan ve Shaver (1987), Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall (1978) tarafından tanımlanan üç bağlanma stilini veya örüntüsünü kullanarak yetişkin romantik ilişkilerindeki bağlanmayı araştırmışlardır. Bunlar kaçınma, endişe-kararsız ve güvenli bağlanma türleridir. Bartholomew, Bowlby'nin (1973) çalışma modellerinin orijinal kavramsallaştırmasına dönerek Hazan ve Shaver (1987) tarafından kullanılan stilleri genişletmiştir.

Son zamanlarda bağlanma, kaygı (terk edilme kaygısı) ve kaçınma (yakınlık ve bağımlılıktan rahatsızlık) boyutları ile ölçülmüştür (Brennan, Clark ve Shaver, 1998). Kaçınılması gereken bireyler, kendilerini duygusal ve bilişsel olarak uzaklaştırarak güvensiz bağlarıyla başa çıkma eğilimindedirler. Öte yandan, endişeyle bağlı bireyler, başkalarıyla ilişkilerde takıntılı bir şekilde güvenlik arayarak içselleştirilmiş güvenli bir temel eksikliğini telafi etme eğilimindedir (Shaver ve Hazan, 1993).

Bowlby (1973, 1982) anne ve çocuk arasında bir bağ modeli öneren ilk kişi olmuştur. Bu bağ hayatta kalmak için bakıma ihtiyacı olan çocuca yardımcı olur. Öncelikle annenin, bebeğin sıkıntı veya korku sinyallerini algıladığı, buna karşılık konfor ve koruma sunduğu modeldir (Cooper, Shaver ve Colins, 1998). Bowlby'ye (1982) göre, erken bakım deneyimleri, yalnızca başkalarıyla gelecekteki ilişkiler için bir prototip olarak hizmet etmekle kalmayıp aynı zamanda kişinin üzücü duyguları nasıl deneyimlediği, ifade ettiği ve bunlarla nasıl başa çıktığı konusunda yazılı olmayan kurallar sağlayan çalışma modelleri olarak içselleştirilmiştir. (Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978). Bowlby'ye (1982) göre, bu zihinsel modeller, kişinin deneyimlerini ve inançlarını bir arada tutan ve planlayan, aynı zamanda başka insanların kişisel özelliklerini de içeren modellerdir. Yetişkin bağlanması ile ilgili son çalışmalar Bartholomew tarafından önerilen dört boyutlu bağlanma stilleri üzerine odaklanmıştır. Bu model, benliğin ve başkalarının olumlu ve olumlu olmayan algılarına dayanan ilişkilerde dört bağlanma stilini tanımlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Bartholomew'in (1998) iki boyutlu modeli (ben ve diğeri) yetişkinlere bağılıktaki en önemli teorik ilerlemelerden biri olmaya devam etmektedir. Bartholomew dört bağlanma tarzı şöyledir: Güvenli bağlanma tarzı yakınlık kurmada rahat ve bağımsız, kayıtsız bağlanma tarzı yakınlığa zıt, kayıtsız ve karşı bağımlı, saplantılı bağlanma tarzı başkaları ile ilişkilere takıntılı ve korkulu bağlanma tarzı yakınlık kurmaktan çekinen ve sosyal yönden kaçınandır. (Bartholomew ve Shaver, 1998).

Bartholomew'in bağlanma stilleri, diğeri yetişkin bağlanma araştırmacıları tarafından tarif edilenlere benzer, ancak kullanılan terimler farklıdır (Hazan ve Shaver, 1987). Ayrıca, bağlanma stilleri ve kişilik özelliği arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalarda, güvenli bağlanma tarzı, nevroitiklik, dışadönüklük, uyumluluk, kişilik özelliklerinin alt boyutlarını deneyimlemeye açıklık ve vicdanlılığın en önemli yordayıcısıdır (Shaver ve Brennan, 1992). Demirkan (2006) bağlanma stilleriyle 5 kişilik özelliği arasında bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Griffin ve Bartholomew (1994) 5 kişilik kişilik nevroitiklik ve dışadönüklük alt boyutunun bağlanma stilleriyle ilişkili olduğunu belirtmişlerdir.

2.2.4. Gelişim Dönemlerine İlişkin Bağlanma Stilleri

2.2.4.1. Bebeklikte ve Çocuklukta Görülen Bağlanma

Doğumdan itibaren bebekler ve küçük çocuklar yetişkin bakım verenlerine büyük ölçüde bağımlıdırlar ve bu ilk yıllarda oluşturdukları bağlar daha sonraki çocukluk ve yetişkinlik gelişimi için kritik göstergeler olabilmektedir. Psikolojide Bağlanma Kuramı, bir çocuğun bu bakım verenler ile nasıl etkileşime girdiğini, bebeğin veya çocuğun ihtiyaçlarının karşılanacağına olan güveninin veya bağlanma derecesinin bir göstergesi olarak açıklamayı amaçlamaktadır. Başlangıçta Bowlby tarafından geliştirilen Bağlanma Teorisi, insanların hayatta kalmanın gerekli bir parçası olarak başkalarına bağılıklarını doğuş sürecine atıf yapar. Bağlanma biyolojik bir hayatta kalma ihtiyacı olduğundan, ideal olsun ya da olmasın her zaman bir tür bağ oluşur (Solomon ve George, 1999)

Bağlanma genellikle Schaffer ve Emerson'un (1964) çalışmasının vurguladığı gibi aşamalar halinde geliştiği düşünülmektedir. Bu da 7-9 ay içinde bebeklerin tek bir kişiye özel bir bağ oluşturduğunu ve 10 ay boyunca birden fazla bağ oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Tabii ki bu kişiler bakım verenlerdir. Örneğin bir gülümseme ile bir gülüşe veya kucaklama ile ağlamaya yanıt vermek gibi, bir bebeğe basitçe cevap verdiğinde çok daha erken başlar. Araştırmaya göre, bu bağlanmaların ana itici gücü onlarla en fazla zaman geçiren kişi değil, bebeğin ihtiyaçlarına en doğru şekilde cevap veren kişilerdir. Bağlanma çocuğun güvenlik hissini (veya eksikliğini) belirler ve ayrıca sosyal ilişkiler için bir harita görevi görür.

Harlow ve Harlow'un (1962) yaptığı çalışmada bir bakım verene bağlanma primat eğiliminin doğuştan geldiğini ve sadece fizyolojik ihtiyaçları yansıtmadığını önermiştir. Çocuklar bakım verenler tarafından beslenme gibi birincil fiziksel ihtiyaçları karşılamasa da fiziksel olarak mevcut olan bakım verene bağlanır. Bağlanma, bir bebek ve bakım veren arasında, hayatta kalmayı teşvik eden ve çocukların kendilerini güvende ve korunmuş hissetmelerini sağlayan özel, tercihli ve kalıcı bir duygusal bağıdır (Bowlby, 1956).

Bebeklikte bağlanma ayrılık sıkıntısı, yeniden birleşme üzerine karşılama tepkileri ve sıkıntılı olduğunda güvence için belirli bir bakım verene dönme eğilimi gibi davranışlarla ifade edilir. Bu doğuştan gelen evrensel davranışsal eğilimler, biyolojik temelli bir bağlanma sistemi tarafından yönlendirilir (Cassidy, 2008). Bununla birlikte önemli olarak daha sonra yavaş yavaş bakım veren tepkileriyle modüle edilirler ve giderek bebek bağlanma davranışının ifadesi ve organizasyonunda bireysel farklılıkların gelişmesine yol açarlar (Ainsworth ve ark., 1969).

Bu bireysel farklılıkların bağlanma ilişkilerinin “kalitesini” veya “güvenliğini” endekslediği düşünülmektedir. Özellikle, bağlanma teorisinin kritik bir ilkesi, güvenli bir şekilde bağlanmış çocukların, bakım verenin yakınlığını talep edebileceklerinden ve bakım verenin ihtiyaç duyduğunda duyarlı ve kullanılabilir

olduğu konusunda kendinden emin beklentileri olmasıdır (Bowlby, 1969). Buna karşılık bebekler, duygusal ihtiyaçlarına yeterince cevap vermekte güçlük çeken bakım verenler ile etkileşimleri sırasında güvensiz bağlar geliştirir (örneğin: De Wolff ve Van IJzendoorn, 1997). Bu nedenle, neredeyse tüm çocuklar bir bakım verene bağlanır, ancak hepsi güvenli bağlanma ilişkileri geliştirmez (Groh ve ark., 2014). Onlarca yıl süren boylamsal araştırmalar birincil bakım verenlerin bebek ve çocuk bağlanma güvenliğindeki bireysel farklılıkların, çocuğun sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimi için kritik öneme sahip olduğu fikrini desteklemiştir. Birçok meta-analiz, bağlanma güvenliğindeki değişikliklerin bir dizi çocuk sonucundaki bireysel farklılıklar ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Groh ve ark., 2014).

2.2.4.2. Ergenlikte Görülen Bağlanma

Ergenlik döneminde görülen hızlı gelişim ve değişimler, gençler için sosyal-bilişsel ikilem oluşturur. Ergenlik ayrıca bağlanma ikilemi de sunar, yani aileden uzak yeni sosyal rolleri keşfederken ve akranları ve romantik partnerlerle bağlanma ilişkileri geliştirirken ebeveynlerle bağlantıyı sürdürür. Ergenlik döneminin başarılı geçmesinde ebeveynler ile bağlantının devam etmesi büyük önem taşımaktadır (Allen ve Land, 1999).

Aslında bağımsızlığa, bireyleşmeye aynı zamanda da yetişkinliğe olumlu geçiş, güvenli bağlanma ve ebeveynlerle duygusal bağlantıyla kolaylaştırılmaktadır. Özetle, çalışmalar ergenlikteki bağlanma güvenliğinin gelişim üzerinde erken çocukluktaki gibi birebir aynı etkiyi gösterdiğini sunmaktadır. Yani güvenli bağlanma bilişsel, sosyal ve duygusal yeterliliğin gelişimini desteklemektedir. Klinik olmayan örneklerle ilgili çalışmalar, güvenli şekilde bağlanmış ergenlerin aşırı alkol ve uyuşturucu tüketimi, riskli cinsel davranışa girme olasılıklarının daha düşük olduğunu göstermektedir (Allen ve Land, 1999).

İlişkinin korunması, anlaşmazlıklar sırasında kişinin kendi düşüncesini güvenle belirtmesi ve başkasının düşüncesini doğrulaması ve empati göstermesi, belirli ebeveyn-ergen davranışları tarafından düzenlenir. Özet olarak, ebeveyn-ergen arasındaki ilişkide çatışmanın olması beklenen bir durum olmakla birlikte, ebeveyn-

ergen ikilisinin çatışmaları nasıl yönettiği ve ilişkilerini sürdürdüğü önemlidir. Ebeveynleri tarafından anlaşılan ve ilişkiye bağlılıklarına güvenen ergenlik çağındaki yetişkinler, çatışma karşısında bile güvenle erken yetişkinliğe geçiş yaparlar. Güvenli bağlanmış ergenler çatışma, keşif ve bireyselleşmeden kaçınmazlar ve anne baba desteğini almadan erken bağımsızlığa itilmezler (Steele ve ark., 2015).

Mikulincer (1995) ise farklı bağlanma stillerine sahip olan ergenlerin benliklerine dair zihinsel temsillerinin sadece içeriğinin değil aynı zamanda yapısının da farklılık gösterdiğini bulmuştur. Örneğin, güvensiz ergenlere kıyasla güvenli ergenlerin daha dengeli, karmaşık ve tutarlı benlik yapısına sahip oldukları bulunmuştur. Bağlanma literatüründen elde edilen üçüncü genel sonuç ise farklı bağlanma stiline sahip oluştun romantik ilişkilerin kalitesindeki farklılıklarla ilişkili olduğudur (Shaver ve Brennan, 1992).

2.2.4.3. Yetişkinlikte Görülen Bağlanma

Yetişkinlerde ve bebeklerde görülen bağlanmanın duygusal ve davranışsal dinamikleri benzer biyolojik sistemler tarafından yönetilmektedir. Bu noktada, her iki bağlanma tipinde de bağlanmanın iki tarafı (endişeli ve kaçınan) arasındaki bireysel farklılıklar sonuçları etkiler. Bireylerin çocukluk öyküsü kişiliğin inşasına katkıda bulunduğundan, kişiliğin büyük bir kısmı çocukluk anılarından etkilenir.

Yetişkinler arasındaki bağlanma ve romantik ilişki her iki tarafın kişilikleriyle şekillendiğinden, bebek bağıını yetişkin bağından tamamen ayırmak imkansızdır. Bowlby'nin bağlanma teorisinden yola çıkarak Hazan ve Shaver (1987), yetişkin ilişkisinin önceki bağlanma stiliyle ilişkili olabileceğini öne sürmektedir. Birincil bakım verenler ile önceki deneyimler, romantik ilişkiler de dahil olmak üzere daha sonraki ilişkilerini şekillendirdiği düşünülmektedir (Weis, 1982). Bu bilgiler doğrultusunda bebeklikte ortaya çıkan bağlanma stili, yetişkinlik döneminde başka bireylerle kurulan ilişki türlerinde başrolde (Burger, 2006; Hamarta, 2004; Hazan ve Shaver, 1994; Kapçı ve Küçüker, 2006; Rohner ve Britner, 2002; Sable, 2008).

Tutarlı bir şekilde, yetişkin bağlanma stiline sıklığı, Ainsworth ve ark. (1978)'nin üç tip bağlanma modeli açısından bebek bağlanma stiline sıklığına benzer. Yani yetişkinlerin bağlanma modeli, bir önceki bağlanma tarzlarına bağlıdır. Bununla birlikte, bebek ve bakım veren ilişkilerinden farklı olarak, romantik ilişkilerde insanlar daha yüksek ve daha değişken beklentilere sahiptir ve ayrıca ilişkiyi yöneten cinsel ve fiziksel cazibe vardır.

1980'li yılların sonlarına doğru, bağlanma teorisinin temel varsayımları yetişkinlik dönemi için de denenmeye başlanmıştır. Main, Kaplan ve Cassidy'nin (1985) yan yapılandırılmış görüşme ölçeği kullanarak Ainsworth'un (1978) çocuklar için ortaya koyduğu bağlanma stillerinin yetişkinler için de geçerli olabileceğini göstermelerinden sonra ilk defa, Hazan ve Shaver (1990), bağlanma teorisini yetişkin romantik sevgi (aşk) ilişkilerini araştırmak için kuramsal bir çerçeve olarak kullanmışlardır. Duygusal sevgiyi bir bağlanma süreci şeklinde tanımlayan Hazan ve Shaver, yetişkinlerin duygusal ilişkilerindeki tutum ve inançları temelinde Ainsworth ve diğerlerinin (1978) kategorilendirmelerine benzer şekilde gruplanabileceklerini iddia etmişlerdir ve her bir bağlanma stiline karşılık bir bağlanma stilleri ölçeği kullanmışlardır (Ainsworth ve ark., 1978).

Güvenli bağlanan bireylerin diğerlerine göre (kaçınan ve kaygılı/kararsız) duygusal ilişkilerine ve anne babalarıyla ilişkilerine yönelik daha olumlu inanç ve deneyimlere sahip oldukları tespit edilmiştir. Bununla birlikte güvenli bağlanma, ilişkilerinde hissedilen "güven ve yakınlıkla" olumlu, "kıskançlıkla" olumsuz bir ilişki içinde olduğu gösterilmiştir (Ainsworth, ve ark., 1978). Kaygılı/kararsız bağlananlar ise duygusal git geli fazla yaşayan, partnerlerine ve ilişkilerine takıntılı ve yoğun kıskançlık duygusuna sahip olarak tanımlanmıştır. Kaçınan bağlanan bireyler ise diğerlerine en az güvenen, çoğunlukla ilişkiler ile duygusal sevgi üzerine olumsuz beklenti ve inançlara sahip, yakınlık kurmaktan çekinen bireyler şeklinde tanımlanmışlardır. Hazan ve Shaver'ın (1987) elde ettiği sonuçları, özellikle yakın ilişkilerde ortaya çıkan duygusal, bilişsel ve davranışsal süreç ve sonuçlarının bağlanma stilleriyle ilişkilerinin incelendiği bir çok araştırmayla desteklenmiştir (Hazan ve Shaver, 1987).

Yetişkinlerde bağlanma literatürü incelendiğinde güvenli yetişkinler kendilerini yakınlık kurmakta rahat, gerektiğinde diğerlerine bel bağlayabilen ve sevildikleri, değer verildikleri konusunda emin şekilde tanımlamaktadırlar. Aksine, kayıtsız yetişkinler yakınlık kurma ve başkalarına güvenme konularında rahatsız oldukları ve başkalarının onları kabul etmesi veya reddetmesiyle ilgilenmediklerini ifade etmektedirler. Saplantılı yetişkinler ise başkalarına güvenebilecekleri konusunda şüpheli ve reddedilme konusunda endişeli olmakla birlikte yakın ilişkiler kurmak için arzulu oldukları ifade etmektedirler. Son olarak, kaçınan yetişkinler kendilerini sosyal durumlarda ve kişiler arası ilişkilerde diğer gruplardan daha güvensiz olarak tanımlamalarına rağmen yüksek kendilik değeri ve atılganlık göstererek kendilerine yönelik olumlu algılama sahibi olma eğilimindedirler (Collins ve Read, 1990; Scharfe ve Bartholomew, 1994).

Literatürden çıkarılabilecek diğer bir sonuç ise bağlanma stillerindeki farklılıkların kökenlerinin benlik ve başkaları modellerine (İçsel çalışan modeller) dayandığıdır (Collins ve Read, 1994). Bu varsayımı destekleyen bulgular farklı bağlanma stillerine sahip kişilerin kendilerini ve sosyal dünyayı farklı şekillerde algılayıp değerlendirdiklerinin gösterildiği araştırmalara dayanmaktadır (Collins ve Read, 1990; Feeney ve Noller, 1990; Hazan ve Shaver, 1987). Bilişsel sosyal psikoloji alanındaki çalışmalarda da bağlanma stilleri farklılıklarının içsel çalışan modellere dayandığı varsayımın destekleyen bulgular elde edilmiştir.

Bağlanma stilleri, beklenti duyguları ve davranışları gibi çeşitli yönleri içerir. Bütün bunlar, bireylerin önceki bağlanma deneyimlerinden kaynaklanan yönlerdir (Fraley ve Shaver, 2000). Bir yetişkinin bağlanma stiline bakarak, bireyin duygusal durumunun ne olduğunu ve ne tür bir ilişkisel çatışmayı teşvik eden niteliklerle karşılaştığını tahmin edebiliriz (Eisenberg ve Fabes, 1992; Mikulincer ve Shaver, 2005).

Yetişkin bağlanma stilleri üzerine çalışma yapan araştırmacıların birçoğu, Bartholomew ve Horowitz'in (1991) geliştirmiş olduğu dörtlü bağlanma modelinden etkilenmişlerdir (Cooper, Shaver ve Collins, 1998). Bununla birlikte yetişkinler üzerine yapılan bağlanma çalışmalarında son yıllarda özellikle romantik

bir ilişkilerde bağlanma nasıl bir rol oynadığı incelenmektedir. Bağlanma stilleri değerlendirildiğinde güvenli bağlanan kişilerin ilişki kurma ve devam ettirmede öteki bağlanma türlerine sahip kişilere göre daha işlevsel oldukları tespit edilmiştir (Çelik, 2004). Erken evrelerinde olan herhangi bir ilişkide, cinsel arzuya göre bağlanma ve yakınlık büyük rol oynamaktadır. Yapılan çalışmalarda yetişkinler arasında tam bir bağlanma bağının geliştirilmesi için iki yılın gerekli olduğuna inanılmaktadır (Hazan ve Ziefman, 1994). Ayrılık arayışının ve ayrılık konusunda güvensizliğin, romantik ortaklarda, ilişkilerinin iki yıl tamamlanmasından önce ortalama olarak daha yaygın olduğu bulunmuştur.

İlişki bağları, ilişkilerinin ilk aşamalarında romantik ortaklar arasında gelişmeye başlar ve yaklaşık iki yıl sonra zirveye ulaşır. Birçok çalışmada, kaygıdaki bağlantının romantik ilişkide veya romantik ortaklar arasında ilişkinin ilk aşamalarında daha yaygın olduğu ve ilişki resmi hale gelmeden önce, cinsel çekiciliğin romantik ilişkinin arkasındaki ana neden olup olmadığını incelenmiştir (Eastwick ve Finkel, 2008).

Waters ve arkadaşlarının (2003) yaptıkları yirmi yıllık boylamsal araştırmada genç yetişkinlerin %72'si aynı bağlanma özelliklerini gösterdiği ortaya konulmuştur. Çalışma sonucuna bakıldığında bağlanmanın önemi daha açık bir şekilde fark edilmektedir. Del Giudice (2009) ve Kirkpatrick (1998) gibi akademisyenler, yetişkinlerde bağlanmanın, cinsiyetler arasında farklı olabileceğini öne sürmüşlerdir. Bu önerileri kapsamında Del Giudice (2009) cinsel farklılıklarla ilgili tahminlerde bulunan cinsel seçime dayalı bir model önerdi. Bu model son yıllarda büyük ilgi görmektedir (örn. Del Giudice ve Belsky, 2010; Ein.Dor, Mikulincer, Doron ve Shaver, 2010; Hove ve diğerleri, 2012). Del Giudice'in modelinin merkezi bir dayanağı, bağlanmadaki cinsiyet farklılıklarının sadece güvensiz bağlı kişiler arasında beklenmesi gerektiğidir. Özellikle, Del Giudice, sert ve öngörülemeyen ortamların, insanların belirsiz bir ortamda üreme fırsatlarını hızlandırmak için daha hızlı bir risk stratejisi ve daha hızlı cinsel olgunlaşma içeren bir strateji benimsemesine yol açtığını ileri sürmektedir. Bu yaşam stratejisinin bir parçası olarak, bireyler genellikle istikrarlı ve öngörülebilir ortamlara maruz kalan kişilere kıyasla cinsel olgunlaşmaya daha erken ulaşır (Belsky vd., 1991).

Del Giudice'e (2011) göre, hızlı yaşam stratejisi kısa vadeli bir ilişki yönelimi (yani, taahhüt edilmemiş ve sıradan cinsel karşılaşmalara katılım) ile karakterize edilir ve bağlanmadan kaçınma konusunda erkekler ve insanlar tarafından daha sık kullanılan bir stratejiyi yansıttığı düşünülmektedir. Bunun aksine, kadınlar genellikle yavruların birincil bakım verenleri oldukları için, hızlı bir yaşam stratejisi sadece daha önce tarif edilen özelliklerin bazılarını içermez, aynı zamanda ebeveynliğe yardımcı olmak için eşlerin dikkatini ortaya çıkarmayı gerektirir. Bu nedenle kadınlar için hızlı bir yaşam stratejisi, kadınların ilişki partnerleriyle daha fazla meşgul olmaları nedeniyle bağlanma kaygısı ile benzerlikler paylaşmaktadır.

Birçok yönden çocukluk dönemindeki bağlanma türüne benzeyen ve Hazan ve Shaver (1987) geliştirdiği yetişkinlik döneminde bağlanma teorisine göre, bebek kendini kaygılı ya da tedirgin hissettiği durumlarda kendisine bakım veren kişi / anne tarafından sakinleştirilmeye ihtiyaç duyma durumu yetişkinler için de geçerlidir. Çocukluk döneminde anne bağlanma figürüken, yetişkinlik döneminde bu kişi çoğunlukla duygusal ilişkideki partner olmaktadır. Bununla birlikte bu bağlanma şeklinde karşılıklılık ilkesi söz konusudur. Yani yetişkinler romantik ilişki içinde oldukları partnerleri ile yakın olmak, aynı zamanda kaygılı durumlarda sakinleştirilmeyi beklemektedirler. Partnerler arasında bağlanma figürü ve bağlanan kişi değişiklik gösterebilir. Bireyin bebeklik döneminde geliştirdiği bağlanma stili yetişkinlik döneminde de partnerlerinden ve aynı zamanda da kendilerinden beklentilerine şekillendirmektedir (Crowell, Fraley ve Shaver, 2009; Fraley ve Shaver, 2000). Bununla birlikte partnerinden ayrı olmak, yetişkinlik döneminde de çocukluk dönemi gibi kaydettiği bireyi aramaya ve strese neden olmaktadır (Açık, 2008).

Bowlby bebeklerin bağlanma süreçlerinin oluşmasıyla birlikte aynı zamanda kopukluk, çözülme süreçlerinin de ortaya çıktığını ifade etmiştir. Bağlanma nesnelere ayrışma yaşayan bebeklerin durum karşısında verdiği 3 önemli tepki bulunmaktadır. Protesto, umutsuzluk ve duygusal kopma. Protesto evresinde sakinleştirilmeye çalışan bebek direnç gösterir, umutsuzluk evresinde bebek olay karşısında yaşadığı üzüntüyle birlikte umutsuzca bakım verenin ya da bağlanma

nesnesinin geri dönmesini bekler, duygusal kopma evresinde ise çocuk uzun süre bekleddikten sonra bağlanma nesnesinden duygusal olarak kopuş yaşamaya başlar (Hazan ve Shaver, 1994). Güngör (2000), Bowlby'in bebeklikte ortaya çıkan protesto evresinin yetişkinlik sürecinde de benzerinin gözlemlenebileceğini ifade etmiştir. Bireyler günlük hayatta stresle karşılaştıklarında baş edebilmek için bağlanma figürüne erişme içerisine girmektedir. Yetişkin bireyler önem verdikleri bir şeyin kaybını yaşadıkdan sonraki yas sürecindeki davranışları bebeklikte görülen protesto evresindeki davranışları ile benzerlik göstermektedir (Akt. Yakupoğlu, 2011).

2.3. İlişki Doyumu

2.3.1. İlişki Doyumu Kavramı

Yıllar içinde gereken değeri yeterince görmemiş romantik ilişki kavramının ihmal edilmiş olmasının nedeni mahrem bir konu olarak görülmesi, bilim insanları için bu konunun laboratuvar ortamında değerlendiremeyecek olduğuna dair inançları ve ergenlerin yaşadıkları ilişkilerin kısa süreli ve güzelse olması başlıca nedenlerden biridir (Brown, Feiring ve Fuman, 1999; Collins, 2003).

Erikson'ın (1968) geliştirdiği psikososyal gelişim evrelerinde 17-30 yaş aralığına denk gelen "yakınlığa karşı yalıtılmışlık" evresi, kişinin duygusal olarak yakın ilişkiler kurmasının kendi gelişimi için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Arkadaşlık - akraba ilişkileri, romantik ilişkiler yakın ilişki türlerindedir. Romantik ilişkiler, içinde güveni ve bağlılığı barındıran, kişinin aşk, sevgi gibi duygusal ihtiyaçlarının karşılandığı ve karşılıklı dayanışmanın bulunduğu ilişki türüdür (Solmaz, 2010).

Sağlıklı bir romantik ilişkide hiç şüphesiz olması gereken dinamiklerden biri de ilişkiden elde edilen doyumdur. Romantik ilişkiden sağlanan doyum önemli kılınan şey ise ilişkinin sürdürülebilirliğini etkilemesidir (Hendrick 2004; 2009). Fincham ve Beach (2006), bir romantik ilişkiden doyum elde edebilmek için var olan ilişki iletişim ve empati, kendini açma, idealizasyon, çatışma yöntemi, kabul

edilmek-reddedilmek, sosyal destek, beklentilerin uyumu ve ortak değerler gibi bir takım özelliklere sahip olması gerekmektedir.

İlişki doyumu karmaşık olarak tanımlanmış ve birçok faktör tarafından belirlenmiştir (Meeks ve ark., 1998). İlişki memnuniyeti ile pozitif korelasyon gösteren çok sayıda faktörden bazıları, samimi ilişkiye bağlılık (Sacher ve Fine, 1996), davranış algıları (Murray, Holmes ve Griffin, 1996), eşine karşı sevgi duyguları (Broderick ve O'Leary, 1986) ve kişinin kendi için olumlu duygularıdır. Eşinin, ister gerçek ister yanıltıcı olsun, olumlu algısı ve eşinin nasıl hissettiğine ilişkin algılar, samimi ilişkileri tatmin etmek için de önemlidir (Davis ve Oathout, 1987; Murray ve ark., 1996).

Birinin partneri hakkındaki özel algılamalar arasında partnerin sevgisi (Hendrick, Hendrick ve Adler, 1988), empati (Davis ve Oathout, 1987), kendini ifşa etme ve partnerin genel iletişim yeterliliği algıları vardır (Canary ve Spitzberg, 1989). Literatürde ilişki memnuniyetini, yani ilişki kalitesini, ilişki uyumunu, eş memnuniyetini ve ilişki mutluluğunu ifade etmek için birçok terim kullanılmıştır. Bu terimlerin çoğu birbirinin yerine kullanılabilir ve literatürde tek bir terimin kullanımı konusunda hala çok az anlaşma vardır (Kluwer, 2010).

İlişki doyumu kişinin ilişkisinin öznel değerlendirmesidir. İlişki doyumu ilişkinin bir özelliği değildir; öznel bir deneyim ve görüştür. Bu nedenle, aynı çiftin üyeleri, ilişkilerinden ne kadar memnun oldukları konusunda farklılık gösterebilir (Kluwer, 2010). İlişki memnuniyeti onlarca yıldır araştırma konusu olmuştur. İlişki memnuniyeti üzerine en son değerlendirmelerden birini yapan Bradbury, Fincham ve Beach'e (2000) göre, ilişki memnuniyetini inceleme mantığı "bireysel ve aile refahındaki merkezietinden, topluma tahakkuk eden faydalardan kaynaklanmaktadır (Bradbury, Fincham ve Beach, 2000).

2.3.2. Bağlanma Stilleri ve İlişki Doyumu

Yakın ilişki tarzlarından biri olan romantik birlikteliklerde yaşanan bağlanma, aşk, sevgi duyguları üzerine inşa edilmektedir. Kişinin beklenti ve ihtiyaçlarının

karşılanmasıyla birlikte ilişkiden doyum alınması romantik ilişkinin sürekliliğini sağlamaktadır. Bireyin yaşadığı romantik ilişki hakkındaki kişisel değerlendirmeleri o ilişkiden aldığı doyum hakkında bize bilgi vermektedir. Kişinin ilişkisine yönelik olumlu değerlendirmeleri ilişkiden tatmin olduğunu; ilişkisine yönelik olumsuz değerlendirmeleri ise ilişkiden tatmin olmadığını göstermektedir (Hendrick ve Hendrick, 1989). Aynı zamanda ilişkiden tatmin olan bireyler, bu ilişkilerine doyum sağlamayanlara göre daha fazla yatırım yapma isteğindedirler (Dölen, 2014). İlişki doyumu belki de en çok çalışılan ilişki konusudur ve aşk, cinsel tutumlar, ilişki istikrarı, ilişkiye uzun vadeli yönelim, ilişkiye psikolojik bağlılık ve ilişkide devam etme niyeti ile ilişkilendirildiği gösterilmiştir (Hendrick, 1988). İlişki doyumunu bir ilişkinin barometresi olarak görebiliriz.

Romantik ilişkiler konusunda sık sık ele alınan ve bireyin ilişki içindeki düşünce, duygu ve davranışları üzerinde etkisi olan değişkenlerden biri bağlanma stilleridir (Sümer ve Arıca 2018). Yeni doğan ile bakım veren arasında kurulan ilk duygusal bağ şeklinde tanımlanan bağlanma, kişiye birlikte beşikten mezara kadar eşlik etmektedir (Bowlby, 1973, 1979, 1982). Hazan ve Shaver (1987) romantik ilişkileri, bağlanma davranışı açısından ele almış ve çocukluk döneminde ortaya çıkan bağlanma davranışı ile kişinin yetişkinlik döneminde yaşadığı romantik ilişki içinde benzer bağlanma davranışı gösterdiğini ifade etmiştir. İkili ilişkilerde bağlanma stilleri ele alındığında Hazan ve Shaver (1987), güvenli bağlanan bireylerin partneri ile yakınlık kurma konusunda sorun yaşamadıklarını, kendisi dışındaki öteki kişileri güvenilir bireyler şeklinde gördüklerini ve terk edilmeye yönelik korkuya sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Kaygılı-kararsız bağlanma stiline sahip bireylerde partneri ile yakınlık kurma konusunda rahatsızlık duyduklarını ve ilişkilerini devam ettirme konusunda isteksiz olduklarını, bununla birlikte bu kişilerin duygusal gel git yaşadıklarını ve kendilerini sevmedikleri şeklinde düşüncelere sahip olduklarını belirtmişlerdir. Son olarak kaçınan bağlanma stiline sahip bireyler, duygusal ilişki içinde olduğu partnerinin kendi isteklerine göre daha çok yakın davranmaya yönelik düşünceye sahip olduklarını aynı zamanda fazla yakın ilişki yaşamaktan duydukları rahatsızlığı belirtmişlerdir.

İlişki doyumunu arttıran duygusal ve fiziksel yakınlık, duygusal olarak bağıllık hissetme, fikirlerini sırlarını paylaşma gibi ihtiyaçlardır. Yapılan araştırmalar birbirleriyle tutarlı olarak kaçınan yetişkinler, düşük düzeyde yakınlık, bağıllık ve ilişki tatmini bildirmektedirler ve aynı zamanda ilişki kurmakta problem yaşamalarından dolayı kaçınan yetişkinler ilişkiden doyum sağlayamadıkları bulunmuştur (Gülaydın ve Semerci, 2018; Mikulincer ve ark., 2003; Selçuk ve ark., 2005; Sümer ve Arıca, 2018; Sarı, 2008). Güvenli yetişkinlerin kaygılı/kararsızlara ve kaçınanlara oranla daha olumlu ilişki deneyimleri bildirdiklerini ortaya koymaktadır. Güvenli yetişkinler, genellikle ilişkilerini yakın, istikrarlı ve tatmin edici olarak tanımlamaktadırlar. Kaygılı/kararsız yetişkinlerin ise kıskançlık, çatışma ve yüksek düzeyde olumsuz duygusal deneyim yaşadıkları bulunmuştur. Gözlenen bu farklılıklar sadece katılımcıların kendi ifadelerine dayanan ölçeklerin kullanıldığı çalışmalardan elde edilmemektedir. Aynı zamanda, davranışsal gözlemlerin (Feeney, Noller ve Callan, 1994; Kobak ve Hazan, 1991) ilişki öykülerinin içerik analizinin (Feeney ve Noller, 1991) ve psikofizyolojik yöntemlerin (Feeney ve Kirkpatrick, 1996) kullanıldığı araştırmalarda da bireysel farklılıklar saptanmıştır.

Chappel ve Davis (1998), yaptıkları araştırmada bu çalışmalarla paralellik gösterecek sonuçlar elde etmişlerdir. Üniversite öğrencileri ile yürüttükleri çalışmalarında katılımcılara dört farklı bağlanma stillerine sahip karakterlerin buldukları romantik ilişki hikayeleri okutarak, katılımcılardan kendilerinde nasıl bir duygu uyandırdığını ve karakterlerden birini romantik partner olarak seçip seçmeyeceklerini ifade etmelerini istemişlerdir. Sonuç olarak güvenli bağlanma stiline yönelik özellikler gösteren karakterin diğerlerine göre daha olumlu duygular hissetmelerini sağladığını ve partner seçimi olarak da daha çok tercih edildiği görülmüştür.

Koski ve Phillip (1997), genel olarak, güvensiz bir bağlanma stiline sahip insanların (yani, aşk için kendi değerlerinden şüphe duyanların yanı sıra eşlerinin güvenilirliği ve bulunabilirliği) daha az memnun eşlere sahip olduklarını belirtmektedir. Bununla birlikte, erkeklerde ve kadınlarda bağlanma stillerinin ilişki

memnuniyeti ile biraz farklı ilişkili olduğu da gösterilmiştir. Endişeli bir bağlanma stiline sahip kadınlar (yani ilişkilerle meşgul olmak ve aşırı yakınlık istemek ve aşık olmaktan korkmak) daha düşük benlik ve partner memnuniyeti seviyeleri yaşamaktadır. Erkekler arasında ise, daha düşük benlik ve partner memnuniyeti seviyelerini öngören kaçınılmaz bir bağlanma tarzı vardır (yani yakınlıktan rahatsız olma ve diğer insanlara bağımlı olma). Bu kişilik farklılıkları iletişim ve duygular arasındaki farklarla ilgilidir (Koski ve Shaver, 1997).

2.3.3. İlişki Doyumu ve Bağlanma Stilleri İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Yapılan mevcut araştırmaların çoğu evli çiftlerde memnuniyetin korelasyonları ve yordayıcılarına odaklanmaktadır. Öznel doyum algısı, ilişki kalitesinin önemli bir göstergesidir ve daha az doyum düzeyi ilişkilerin sona ermesine yol açmaktadır. Çok boyutlu analizler, memnuniyet yapısının erkekler ve kadınlar için farklı olduğunu göstermektedir. Erkeklerin evlilik memnuniyeti genellikle evlilikteki genel mutluluğu etkileyen bir faktörle belirlenebilir (örneğin, evlenme konusunda pişmanlık eksikliği, eşleri ile sevgi ve cinsiyet konusundaki anlaşmazlık miktarı). Kadınların evlilik memnuniyeti ise aksine iki boyutlu olarak görünmektedir. İlk faktör, erkeklerde olduğu gibi evlilikte genel mutluluktur ve ikinci boyut, çiftin aile üyeleri ve arkadaşlarıyla uygun davranışlar da dahil olmak üzere çiftin diğer insanlarla ilişkisini ifade eder (Bradbury, Fincham ve Beach, 2000).

İlişki doyumunun kişilerarası ve etkileşimli ilişkilerine odaklanan araştırmacılar, bazı duygusal ve iletişim modellerinin memnun olmayan çiftler arasında daha yaygın olduğunu gözlemlemiştir. Temel bulgulardan biri, ilişkilerin sürekliliğini öngören, çatışmaların sayısı değil, eşler arasındaki iletişim tarzıdır (Koski ve Shaver, 1997).

Sosyal psikologlar, ilişkiler kurulduktan sonra iyi ilişkinin işleyişi için önemli olan kişilerarası süreçlerin belirlenmesinde önemli adımlar atmışlardır. Birbirlerinin ihtiyaçlarına cevap vermek böyle bir süreçtir. Son zamanlardaki teori ve ampirik

araştırmalar, insanların birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılama (veya karşılayamama) şeklinin, bir kişinin eşinin gerçekten refahı için endişe duyduğu hissi için çok önemli olduğunu göstermiştir. Kişinin ilişki ortağını anladığını, doğruladığını ve nihayetinde kendisine önem verdiğini düşünmesi gerekir. Bu, birinin dikkatle dinleyerek, anlayış ve kabulle yanıt vererek ve nihayetinde gerçekten yardımcı olarak kişinin ihtiyaç, kendini açıklama ve duygusal ifadelerine uygun yanıt veren şeylerden ortaya çıkar (Reis ve Patrick, 1996). Bu süreçlerin, empatik doğruluk açısından yüksek bir eşe sahip olmak, yani kişinin düşüncelerini ve duygularını doğru bir şekilde algılayan bir eşe sahip olması muhtemeldir (Reis ve Patrick, 1996)

İnsanlar başka biriyle yakın ilişki kurma isteğinin, ilişkinin ihtiyaçlara koşulsuz yanıt verme ile karakterize edilmesini istemektedir (Clark ve Grote, 1998). İlişkilerin ihtiyaçlara cevap verme ile karakterize edilmesi için, her bir kişinin diğer kişinin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışması değil, aynı zamanda her kişinin ihtiyaçlarını eşlerine iletmesi de önemlidir. Bu, eşin bu ihtiyaçlara cevap verme yeteneğini büyük lde kolaylaştırır. Dolayısıyla, kendini ifşa etme istekliliğinin ilişkileri desteklediği gösterilmiştir. Aynı zamanda, kişinin ihtiyaçlarını ifade eden duygularını özgürce ifade etmenin ilişkiler için iyi olduğu anlaşılmaktadır (Feeney, 1995). Kişilik perspektifinden bakıldığında, araştırmacıların bireysel, kronik, 'bağlanma stillerinin' başkalarının ihtiyaçlarını karşılayacağı algılarıyla ve dolayısıyla yakın ilişkilerdeki ihtiyaçları karşılamakla ilgili çok çeşitli davranışlarla yakından ilişkili olduğu görülmüştür (Feeney, 1995).

Sarı (2008) “niversite ğrencilerinde romantik ilişkilerle ilgili akılcı olmayan inançlar, bağlanma boyutları ve ilişki doyumunu arasındaki ilişkiler” adlı çalışmasında, kaygılı ve kaçıngan bağlanma gerçekleştiren kişilerin ilişkiden aldıkları doyumun düşük olduğunu ve kadınların erkeklere göre ilişki doyumlarının düşük olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde Sümer ve Arıak (2018) “Romantik ilişkilerde bağlanma stilleri, kıskançlık ve ilişki doyumunu arasındaki ilişki” incelendiği çalışmada kaçınmacı bağlanmayla ilişki doyumunu arasında olumsuz yönde ilişki bulmuşlardır. Benzer başka bir çalışmada ise Hazan ve Shaver (1987)

güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin ilişkiden aldıkları doyum öteki bağlanma stiline sahip kişilere göre daha yüksek olduğunu bulmuşlardır.

Simpson (1990) bağlanma tiplerinin romantik ilişki üzerindeki etkilerini incelediği araştırmasının sonucunda, güvenli bağlanan kişilerin ilişki içinde yüksek düzeyde güven yaşadıkları, karşılıklı doyumun olduğunu bulmuştur. Aynı zamanda kaçınmacı bağlanan bireylerin ilişki içinde daha sınırlı davranışlar gösterdiği , düşük güven aynı zamanda düşük ilişkisel doyum hazzın düşük olduğunu bulmuştur. Saplantılı bağlanan kişilerinde de mutlu olmasalar bile ilişkilerine yatırım yaptıkları için ilişkilerinden haz aldıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Diğer çalışmalarla paralellik gösteren başka bir çalışmada ise Feeney ve Noller (1991), güvenli bağlanma özellikleri gösteren kişilerin öteki alt boyutlarla karşılaştırıldığında en yüksek ilişki doyumunu elde eden grup olduğunu ve kaygılı - kararsız bağlanma alt boyutuna sahip bireylerin ise en az ilişki doyumuna sahip grup olduğunu bulmuştur.

Yakın ilişkiler kurabilen bireyler ile kuramayanların bağlanma stilleri ile benlik saygısını ve stresle başa çıkma tarzlarını araştıran Büyükşahin (2001), yakın ilişki kurmakta zorluk yaşayan bireylerin yakın ilişkiler kurabilenlere göre daha çok yalnızlık hissettiklerini, stresle baş etmede iyimser bir tutum sergilediklerin, ve erkeklerin kadınlara oranla daha çok güvenli bağlanma yaşadıklarını bulmuşlardır.

2.4. Reddedilme Duyarlılığı

Reddedilme duyarlılığı, reddedilme kaygısı algılamaya karşı tetikte olma, reddedilmeye yönelik yoğun tepki olarak açıklamaktadır. (Downey ve Feldman, 1996). Reddedilme duygusu olan bireyler, reddedilmeye yönelik yoğun duyarlılık gösterirler aynı zamanda tüm ilişkilerinde dikkatle reddedilmeyi beklerler. Bu nedenle, reddedildiklerinde veya belirsiz davranışlarla karşı karşıya kaldıklarında, bunu doğrudan reddetme olarak algırlar ve aşırı tepki verirler (Romero.Canyas ve Downey, 2005). Bu dinamik meydana geldikten sonra, yaşamları boyunca karşılaştıkları herhangi bir ilişkide bu beklentiyi genellemek için daha eğilimli hale

gelirler (Romero.Canyas ve Downey, 2005). Bu nedenle, reddedilme duyarlılığı yaşam boyu bir süreç olarak ortaya çıkar.

Bu dinamik iki varsayım üzerine kuruludur. İlki, kabul-red, bilgi işlemin, insanların hayatta kalmak için birbirlerine ihtiyaç duyduğu gerçeğini yansıtan ayrıcalıklı bir boyutudur (Romero.Canyas ve ark., 2010). Sosyal bağlar zihinsel aynı zamanda bedensel refahı destekler. Bu nedenle, bu bağlantıların yokluğuna yönelik potansiyel tehditler, insanı ortak faydaya göre hareket etmeye teşvik eder. Böylece kabul görmek ve reddetmekten kaçınmak motivasyonel güç şeklinde algılanmaktadır (Romero.Canyas ve ark., 2010).

İkincisi, reddetmenin biyo-psikososyal tarihimizin bir sonucu olmasıdır. Bu nedenle, tehde karşı doğal biyolojik tepkilerimizle bağlantılı olarak, deneyimlerimiz tarafından kabul edilmeyi ya da reddedilmeyi beklemeyi öğreniriz (Romero.Canyas ve ark., 2010). Kabul ya da ret beklentilerimizin temelini bakıldığında, reddedilme kaygısının çevreye has özellikler gösterdiği gözlemlenmektedir. Başka bir deyişle, birey belirli kişilerden ya da belirli gruplardan reddedilmeyi beklemeyi öğrenebilir (Romero.Canyas ve ark., 2010).

Diğer taraftan literatüre bakıldığında, kabul etme ihtiyacımızın evrensel olduğunu, ancak insanların kabul ya da red hakkındaki ipuçlarını nasıl kullandıklarına bağlı olarak farklılık gösterdiğini belirtmektedir (Romero.Canyas ve ark., 2010). Başka bir deyişle, ret algısı bilişsel-duygusal işleme dinamiklerine sahiptir. Reddedilme duyarlılığının kavramsallaştırılması, bilişsel-duygusal süreçlerdeki kişisel farklılıklara vurgu yapan bir kişilik yaklaşımı olan Mischel ve Shoda'nın (1995) bilişsel-duygusal işleme sistemine dayanmaktadır.

Bilişsel-duygusal işleme sistemi, çevresel değişkenlerin ve bireyin kişiliğinin gelişimindeki bilişsel niteliklerinin önemini ifade eder. Mischel ve Shoda'ya göre, bilginin işlenmesi hakkında beş bilişsel-duygusal unsur var. Bu beş unsurun hepsi bilişsel özellik davranışı ve kişinin çevreyle nasıl etkileşime girdiğini belirler (Mischel ve Shoda, 1995). Beş bilişsel-duygusal unsur (bilginin işleme süreci, saklanması, kullanılma şekli), inançlar / beklentiler (kişi başkalarının

davranışlarının sonuçlarını türetir), hedefler / değerler (yaşam hedeflerinin ve davranışlarının pekiştirilmesi), duygu (bireyin emosyonel olarak verdiği reaksiyon) ve yetenekler / kendi kendini örgütlemeyi (mental düzey, birikim, beceriler).

Uysurlar kişiden kişiye göre farklılık gösterir. Aynı zamanda kişilik gelişimi, bu bilişsel-duygusal niteliklerin çevre ile nasıl etkileşime girdiğine dayanır. Bilişsel ve duygusal faktörlerin ilişkiyi nasıl biçimlendirdiği hakkında bilgi edinmek için Feldman ve Downey'in (1994) "reddedilme duyarlılığı modeli" güzel bir örnektir. Modeldeki temel dinamik, insanların kabul veya reddetme deneyimlerinin onları belirli bilişsel-duygusal çerçeveler geliştirmeye yönlendirdiğini vurgulamaktadır. Daha sonra, kabul veya ret için ipuçlarının bulunduğu sosyal bağlamlarda, bu yapı aktif hale gelir.

Kişi daha sonra reddedilmeyi önlemek veya kabulü sağlamak için bazı başa çıkma stratejileri ve davranışları sergiler. Modelden de görüleceği gibi, reddedilme duyarlılığı dinamiklerinin en önemli kısmı reddedilmenin endişeli beklentisidir. Hem bu reddedilme hem de bekleme durumunda ne olacağına dair yüksek düzeyde endişe duymak, yüksek reddedilme duyarlılığı olarak tanımlanırken, düşük reddedilme kaygısı olan vakalar kabul edilme ve reddedilme olasılığı konusunda çok endişeli hissetmezler (Downey ve Feldman, 1996).

Endişeli ret beklentisi oluşumunun en mühim kaynağı ebeveynlerin reddetmesidir. Endişeye sebep olan yaşantılar, aile içi şiddete ve düşmanca tavırlara maruz bırakılma, bedensel ya da emosyonel ihmal, sömürü, katı kuralcı tutumlar ve ebeveynlerin elverişli durumudur (Feldman ve Downey, 1994). Buna bağlı olarak çocuğa, tutum ve davranışlarla reddedildiği duygusal mesajı iletilir (Feldman ve Downey, 1994). Daha sonra, algılanan reddedilme yoğun negatif reaksiyonlara yol açar. Ortaya çıkan düşmanca ve agresif reaksiyonlar hakiki bir reddin oluşmasına neden olur (Feldman ve Downey, 1994).

Diğer taraftan, ilgili literatür reddedilme dinamiklerinin temelini başka kabul / ret kaynağının (akran grupları) etkisi olduğunu göstermektedir. Ergenlerle yapılan çalışmalarda, iç ve dış yönelim tipi problemlili davranışlar (Hodges ve Perry, 1999)

akran reddi ile bir ilişki olduğu bildirilmiştir. Bununla birlikte, çok az boylamsal çalışma, akran tarafından reddedilmenin sosyal-bilişsel süreci biçimlendirmesinde sebepsel bir etkisi olduğu bulgusunu desteklemektedir (Hodges ve Perry, 1999).

Benzer şekilde, zorbalığın okullarda çok yaygın olan akran reddi çeşitlerinden biri olduğu ifade edilmektedir. Olweus (1993), zorbalık sisteminde görülen mağdurların sessiz, endişeli, hassas ve depresif özellikler gösterdiklerini, aslında bu modelin kişilerarası reddinin hassasiyetine benzediğini belirtmektedir. Bu bağlamdaki çalışmalar bir tür zorbalık olan alay konusu üzerine odaklanmaktadır (Ledley ve ark., 2006).

Çocukluk alaycılığı deneyimlerini hatırlayanların kişilerarası ilişkilerde kötüleştiği, tekrarlayan alaycı deneyimlerin uyumsuz bilişlere yol açtığı ve bunun da kişilerarası ilişkilerde zorluklara yol açtığı bildirilmektedir (Ledley ve ark., 2006). Çocuklukta zorbalık ve alaycılık deneyiminin, bireyin ileriki dönemlerinde reddetme duygusu geliştirmede önde gelen bir faktör olabileceği belirtilmektedir; ancak bu görüşü destekleyen hiçbir doğrudan bulgu bildirilmemiştir (Ledley ve ark., 2006).

2.4.1. Kişilerarası İlişkilerde Reddedilme Duyarlılığı ve İlgili Araştırmalar

Bağlanma örüntülerine ek olarak, çocukluk deneyimlerinin reddedilmenin reddedilme duyarlılığı oluşumu üzerindeki etkisi de göz önünde bulundurularak ebeveynlerin tutumları da önemli bir faktördür. Araştırmalar, ebeveynlerini otoriter olarak algılayanların reddedilmeme duyarlılığı puanlarının ebeveynleri demokratik, alakasız ve koruyucu olarak algılayanların puanlarına göre yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Rudolph ve Zimmer.Gembeck, 2014). Ailelerinden gelen baskı, hoşnutsuzluk, onaylanmama ve reddetme gibi olumsuz durumları algılayan kişilerin bir reddedilme duygusu geliştirdiği iddialarını desteklemektedir. Rudolph ve Zimmer.Gembeck (2014) çalışmasında, reddetme ile olumsuz ebeveyn uygulamalarının (psikolojik kontrol, ebeveyn sıcaklığı eksikliği, baskı) çocuklarda reddedilmeye yol açtığını bildirmiştir. Aynı zamanda, eşler arası çatışma, ebeveynlerin ebeveynlere karşı tutumlarını da etkilemiştir; dolaylı olarak çocukların

reddetme duyarlılıklarının gelişiminde rol oynamaktadır(Rudolph ve Zimmer.Gembeck, 2014).

İnsanlar ilişkileri konusunda güvensiz ve mutsuz hissettikleri durumlarda romantik ilişkideki duygularını içeriye ve dışarıya yönlendirdikçe depresif ruh hali, öfke, hasetlik, düşmanlık ve saldırganlık gibi duygularla uğraşmak mecburiyetinde kalırlar (Creasey ve McInnis, 2001). Bu nedenle, reddetmeye karşı oldukça hassas olan katılımcılar, özellikle belirli bir yakınlık olduğunda ve reddetme olasılığı çok yüksek olduğunda, romantik ilişkilerdeki ilişki sorularına yol açabilir; bu da insanların kendilerini romantik ilişkilerden uzak tutmaya eğilimli olmasına yol açabilir (Creasey ve McInnis, 2001).

Reddedilme karşı hassasiyet ile duygusal ilişkiler arasındaki ilişkiyi inceleyen literatürde, yüksek ret duyarlılığı olan kişilerin romantik ilişkilerinde genellikle yıkıcı sorunlarla karşılaştıkları fark edilmektedir (Downey ve ark., 2000; Romero.Canyas ve ark., 2010). Downey ve ark. (1998) duygusal bir ilişkideki eşlerden birinin reddedilme duyarlılığına sahip olsa bile, bu ilişkiyi bitirme olasılığının redde duyarlı olmayan çiftlerden çok daha fazla olduğunu bulmuşlardır. Bu çalışmada, kadınların olası bir tartışma ortamında erkeklerden daha olumsuz davrandığı ve tartışma sonrasında daha öfkeli duygular hissettikleri bildirilmiştir (Downey ve ark., 1998).

Bu bulgu kadınların yakın ilişkilerinin benlik kavramıyla daha çok özdeşleştiğini, böylece samimiyeti ve beraberliği tehdit eden olayların kadınların reddedilme duyarlılığını daha kolay aktive ettiğini göstermektedir. Ayduk ve ark. (2001), yüksek reddedilme hassasiyetine sahip kadınların eşleri tarafından terk edildiklerinde reddedildiklerini ve daha depresif belirtiler gösterdiklerini bulmuşlardır; ancak reddedilmiş hissetmezler ve bu nedenle ayrıldıklarında veya ortak bir kararla ayrılmaya karar verdiklerinde depresyon eğilimi göstermezler.

Diğer taraftan, Downey ve ark. (1998), reddetme duygusu olan erkeklerin de kadınların da ilişkilerinde içe kapandıklarını belirtmektedir. İçe kapanma stratejisi, kişinin romantik ilişkilerdeki kendi duygu ve düşüncelerinin, reddetmeye son

derece duyarlı olanlar tarafından bastırılması olarak tanımlanır. Reddetme duyarlılığı ve depresyon arasında anlamlı bir ilişki vardır ve reddetme duyarlılığı ile kendini susturma davranışı arasındaki ilişki, kendini susturma stratejisinin, reddetme hassasiyetine sahip erkeklerin ve kadınların sıklıkla kullandıkları bir yöntemdir (Ayduk ve ark., 2001). Kendini susturma stratejisinin cinsiyet açısından fark oluşturup oluşturmadığını inceleyen araştırmalar çelişkili sonuçlar vermektedir. Yapılan bazı çalışmalar, kendini susturmanın erkekler tarafından daha çok kullanıldığını göstermektedir (Mellin, 2008); Hafen ve arkadaşlarının (2014) çalışma bulgusunda ise kadınların belirtilen stratejiden daha fazlasını kullandıklarını göstermektedir.

Bununla birlikte, düşük ve yüksek reddedilme duygusu olan kişiler ortakları ile eşit bir çatışmaya maruz kalsalar da, düşük reddedilme duygusu olan kişiler, yüksek reddedilme duygusu olanlardan (daha fazla cevap (bağırarak, küfür, alay ve ilişkiyi sona erdirmekle tehdit eden)) daha fazla tepki yaşarlar (Ayduk ve ark., 1999). Başka bir deyişle, reddedilmeye duyarlı insanlar ilişkilerini sürdürme çabasıdadır ve bu hissin bir sonucu olarak ortaklarına şiddet gösterme olasılığı yüksektir. Elde edilen bulgular, reddetme hassasiyetine yapılan kızgın tepkilerin sonucu olarak yorumlanır ve ilişkide pasif olarak mağdur edilmekten ziyade saldırganlığa neden olur. Öte yandan, Downey ve ark. (2004), reddetme duygusu olan erkeklerin reddedilmelerini önlemek adına iki strateji geliştirdiklerini belirtmektedir. Yukarıda belirtilenlerden ilki yakın ilişkilerden kaçınmaktır. Bu insanlar olası ilişkileri konusunda daha temkinli ve başkalarının kendilerini incitmesine izin vermemeye çalışırlar. İkincisi, aksine yakın ilişkiler aramak ve duygusal ilişkilere fazla yatırım yapmaktır. Araştırmacılar, ikinci tür stratejiye başvuran erkeklerin ilişkilerinde çok yüksek oranda şiddete başvurabileceklerini varsaydılar, bunun nedeni yüksek reddetme eğilimi olan erkekler, çok bağımlı olduklarında en küçük ya da belli olmayan reddedilme ipuçlarına aşırı tepki gösterme eğilimindedir (Downey ve ark., 2004).

Downey ve arkadaşlarının (2004) çalışma bulguları doğrultusunda, ilişkiye çok düşük oranda yatırım yapan reddetmeye karşı yüksek hassasiyete sahip

erkeklerin sosyal ilişkilere mesafeli durduğu ve ilişkiye çok yüksek oranda yatırım yapan erkeklerin şiddet oranının daha fazla olduğu bilgisi elde edilmiştir. İlişkilerine çok fazla yatırım yapan erkeklerin (ciddi bir bağlılık ve örtük bir ilişkiyle) reddedilmeleri, hayatlarında önemli bir kişinin reddetmesi durumunda daha fazla şiddet gösterme eğilimindedir.

Romero.Canyas ve ark. (2010), yüksek derecede reddi olan bireylerin duygusal ilişkilerde reddedildikten sonra müdahaleci davranışlara sahip olduklarını belirtmektedir. İnsanların reddetmeye verdiği tepkiler, reddetmenin sert olduğu ve reddetmenin kişinin kendini bir tehdit şeklinde algılanması (erkekler bir grup içinde reddedildiğinde ve kadınlar yakını olan bir kişi tarafından reddedildiğinde) olarak adlandırılır. Bahsedilen varsayımsal çalışmada, yüksek reddedilme duyarlılığı olan kadınlar, romantik partnerleri tarafından reddedildikten sonra, sadece reddetmelerini sert olarak algıladıkları durumlarda, iddialı davranışlarını sergilemişlerdir; oysa fazla ilgisi olmayan insanlar tarafından reddedildiklerinde, sadece düşmanca duygular hissederler. Reddetmeye son derece duyarlı olan erkekler, kendilerini tüm reddetmelere maruz bırakma eylemine giriyor gibi görünmektedir.

Önceden bahsedildiği gibi, inkâr duyarlılığı, davranışı ve psikolojik işlevselliği pek çok açıdan etkileyen savunma niyetli bir motivasyon sistemi şeklinde hizmet eder. Bu bilgi doğrultusunda reddedilme duyarlılığı olan bireylerin reddetme beklentisine iki şekilde tepki vermektedir. Kendilerini reddetmenin temel noktası olarak görenlerin endişeli reddedilme duyarlılığı vardır. Reddedilirlerse, içe doğru tepkiler verirler (kaygı, geri çekilme, depresyon). Başkalarını reddetme nedeni olarak görenlerin kızgın bir reddetme hassasiyeti vardır (Ayduk ve ark., 2001).

Downey'nin "endişeli reddetme hassasiyeti" dediği durumda, kişi ortaya çıkabilecek kaçınılmaz bir tehdide karşı kendini korumak için reddedilmekten endişe eder ve onu ilişkilerden uzak tutar. Başka bir deyişle, kişi "kaçış" davranışı içindedir ve sonuçta kişide depresyon, sosyal kaygı ve yalnızlık duygularına yol açar (Ayduk ve ark., 2001). Araştırmalar, reddedilme duyarlılığının depresif

belirtileri arttırdığını ve bu durumun hem kadın hem erkek için de geçerli olduğunu bildirmiştir (Mellin, 2008) ve yakın arkadaşlık ilişkilerinde sosyal yetersizliğe sebep olmaktadır (Mellin, 2008). Watson ve Nesdale (2012), reddedilme duygusu yüksek olan kişilerin çok daha yalnız olduklarını, çünkü kendilerini reddedilme olasılığı olan sosyal ilişkilerden çekildiklerini ve özgüvenlerinin ve kendi kendine yeterliliklerinin daha az olduğunu belirtmişlerdir (Watson ve Nesdale, 2012).

Stres faktörlerinin reddetme duyarlılığı üzerindeki etkisini araştıran farklı bir çalışmada, strese sebep olan etmenler, bağımlı stres faktörlerine (bireyin kendi davranış ve hislerinin sebep olduğu) ve bağımsız stres faktörlerine (kendi kontrolünde olmayan stresin sebep olduğu) ayrılmıştır (Liu ve ark., 2014). Sonuç olarak, yüksek ret duyarlılığı olan bireylerin bağımsız stres faktörlerinden daha çok bağımlı stres faktörlerine atıfta bulunurken, bağımlı stres faktörlerinin ret duyarlılığı ve depresif belirtiler arasında aracı rol oynadığı bildirilmektedir (Liu ve ark., 2014).

İletişim insan ilişkilerinin temelini oluşturur. Birey kabul edilme, sevme-sevilme, aidiyet duygusu kimlik kazanma, duygularını paylaşma gibi ihtiyaçlarını insanlarla bir arada olarak elde etmektedir. Bundan dolayı kişinin başkaları tarafından kabul görmesi kişi için önemlidir. Çünkü kişi bir grup ya da bir birey tarafından reddedildiğinde kişisel gelişimi olumsuz etkilenmesi kaçınılmazdır. Bireyler sosyalleşerek ve insanlar ile etkileşim halinde kalarak toplumda varlığını sürdürebildiğinin farkındadır (Doğan 2009).

Reddedilmeye karşı verilen uyum bozucu tepkileri, bağlanma kuramı ve reddedilme duyarlılığı açıklamaktadır. Erken çocukluk dönemindeki yaşanan reddedilme tecrübeleri ile ileriki dönemlerde kişilerarası ilişkileri etkileyen noktaları ele alan, aynı zamanda reddedilme duyarlılığının gelişimsel yönünü en iyi açıklayan model bağlanma kuramıdır (Soyaslan, 2019). Bebek anne/birincil bakım veren ile erken dönemdeki ilişkilerinin sonucu olarak içsel çalışan model geliştirmektedir. Bu model bebeğin başkaları tarafından ihtiyaçlarının karşılanıp reddedileceğine yönelik beklentilerini içerir. Birincil bakım veren bebeğin

isteklerine karşı hassas yaklaşım bu istekleri tutarlı bir şekilde karşılama eğilimi varsa, bebek ötekileri tarafından kabul edileceğine yönelik içsel çalışan model geliştirir. Eğer bakım veren bu ihtiyaçları reddetme eğilimi varsa, bebek ötekileri tarafından reddedilmeye yönelik şüphe ve korku barındıran güvensiz içsel çalışma modeli geliştirir (Bowlby, 1982).

Çocukluk döneminde içsel çalışma modeli geliştiren çocuklar, reddedilme modeline göre reddedilmeye karşı hassasiyet geliştireceklerdir. Güvensiz içsel çalışma modeli geliştiren bu çocuklar yaşadıkları reddedilme deneyimlerine bağlı olarak yetişkinlikte reddedilmeye ilişkin kaygılı bekleyiş halindedirler ve en küçük reddedilme ipuçlarına karşı tetiktirler. Erken dönemde ortaya çıkan reddedilme duyarlılığının yetişkinlik döneminde de etkisi sürmektedir (Downey ve Feldman, 1996; Feldman ve Downey, 1994).

Horney reddedilmeye karşı hassasiyetin çocukluktan itibaren geliştiğini ileri sürer. Nevrotik özellikler taşıyan çocuk kendini reddedilmiş hissettiği için davranışlarını kendini güvene almaya yönelik şekillendirir. Yetersizlik duygusundan kendisini koruma ihtiyacı duyar. Buna bağlı olarak insanlara güvenemez ve çaresizlik, yalnızlık duygusu ortaya çıkar. Nevrotik eğilimler bu durumla baş etmeyi sağlar ve reddedilme duyarlılığı da bunlardan biridir. Reddedilmeye karşı hassasiyet geliştirmiş birey birçok duruma karşı kaçınmacı davranışlar sergilemektedir (Geçtan, 2002). Geliştirdikleri iletişim şekli toplumdan ve sosyal ilişkilerden uzak tutmaktadır. Sosyal ilişkileri kaygı nedeni olarak gören bireyler kaygının var olduğu ailelerde yetiştikleri için bu duruma karşı strateji ve nevrotik eğilim tarzı geliştirirler (Burger, 2006). Çocukluk döneminde ebeveyni tarafından ya da yakın gördüğü kişiler tarafından ihtiyaç ve beklentilerin karşılanmaması ya da o kişiler tarafından onaylanmama durumunda çocuk bunu sevilme, kabul görmeme, reddedilme olarak algılamaktadır. Buna bağlı olarak oluşan bu algı ilerleyen zamanlarda diğer kişilerle kurdukları ilişkinin temelini oluşturmaktadır (Akt; Sapmaz, 2011). Feldman and Downey (1994), erken çocukluk döneminde aile içi şiddete maruz kalmış, ailesi tarafından açık ya da dolaylı reddedilme yaşayan bireylerin reddedilme duyarlılığını içselleştirdiğini belirtmişlerdir. Güvensiz bağlanmaya

ilişkin kararsız ve çekingen davranış örüntülerine sahip olan yetişkinlerde reddedilme karşı duyarlılık kendini göstermektedir. Aynı zamanda çocukluk döneminde maruz kalınan yaşam olayları bireylerde kişiler arası reddedilme duyarlılığının gelişmesine neden olmaktadır (Butler, Doherty ve Potter, 2007).

2.5. Araştırmanın Hipotezleri

Yukarıda ele alınan literatür bilgisi ve kuramsal çerçeveye dayanarak araştırmanın sonucunda doğrulanması beklenen hipotezler aşağıdaki gibidir.

H1.Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip bireylerin bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H2.Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip bireylerin romantik ilişki doyumları arasında anlamlı bir fark vardır.

H3.Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip bireylerin reddedilme duyarlılık düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H4.Boşanmış aileye sahip bireylerin bağlanma stillerinin romantik ilişki doyumu üzerinde negatif yönde anlamlı bir yordayıcı etkiye sahiptir.

H5.Boşanmış aileye sahip bireylerin bağlanma stillerinin reddedilme duyarlılığı üzerinde pozitif yönde anlamlı bir yordayıcı etkiye sahiptir.

H6.Boşanmış aileye sahip bireylerin reddedilme duyarlılığının romantik ilişki doyumu üzerinde negatif yönde anlamlı bir yordayıcı etkiye sahiptir.

H7.Boşanmış aileye sahip bireylerde, bağlanma stilleri ve reddedilme duyarlılığının ilişki doyumu üzerinde negatif yönde anlamlı bir yordayıcı etkiye sahiptir.

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Boşanmış aileye sahip bireylerin sahip oldukları bağlanma stillerinin ilişkiden aldıkları doyumla ve reddedilmeye karşı duyarlılıkla arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışma ilişkiel tarama modelinde yapılandırılmıştır ve kesitsel bir çalışmadır.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini Türkiye genelinde 2019-2020 eğitim öğretim yılı içinde öğrenim gören romantik ilişki içerisinde olan üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Örnekleme 174 kadın ve 126 erkek olmak üzere toplam 300 üniversite öğrencisi yer almaktadır. Grup karşılaştırmalı yapılan araştırmanın gruplarını 150 tane boşanmış aileye sahip, ilişkisi olan üniversite öğrencileri ve 150 tane boşanmamış aileye sahip, ilişkisi olan üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini 18 - 33 yaş aralığındaki öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmaya dahil olan üniversitelerdeki boşanmış ve boşanmamış aileye sahip öğrenci sayıları bilinemediği için evrene yönelik net bir sayı ifade edilmemektedir. Örneklemin dışlama kriteri olarak, psikotik bozukluğa sahip olma, zeka geriliği ve diğer zihinsel engellere sahip olma, evli olma ve anne ve/veya babanın sağ olmaması kriterleri kullanılmıştır.

Tablo 3.1’de katılımcılar tarafından elde edilen sosyo-demografik değişkenlerin dağılımları ve yüzdeler değeri görülmektedir. Toplam 300 katılımcıdan oluşan araştırmada, %58’ini kadın (N=174), %42’sini (N= 42) erkek katılımcılar oluşturmaktadır. Katılımcıların %21.7’sinin (N=65) kardeşi bulunmamaktadır. Kardeşi olan katılımcıların ise % 47.7’si (N=143) bir kardeşe; %20’si (N=60) iki kardeşe ve %10.7’si (N=3) kardeşe sahiptir. Katılımcıların %21.7’si (N=65) tek çocuk olduğu belirlenmiştir. Diğer katılımcıların ise kardeş

sıralaması incelendiğinde %40'ı (N=120) ilk çocuk; %13.3'ü (N=40) ortanca çocuk ve %25'i (N=75) son çocuktur.

Araştırmanın örneklemini %50'sini (N=150) boşanmış; %50'sini (N=150) boşanmamış ebeveynlere sahip katılımcılar oluşturmaktadır. Katılımcıların ebeveynlerinin %0.7'si (N=2) annenin hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış nedenleri ile; %1.7'si (N=5) babanın hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış nedenleri ile; %5.3'ü (N=16) annenin aldatma sebebiyle; %10'u (N=30) babanın aldatma sebebiyle; %3.3'ü (N=10) babanın terk etmesi nedeniyle boşanmışlardır. Bunun dışında diğer katılımcıların ebeveynlerinin %23.3'ü (N=70) anlaşarak boşanmışlardır. Katılımcılardan %2.3'ü (N=7) ebeveynlerinin boşanma nedenini bilmemekte; %3.3'ü (N=10) sosyo-demografik formda boşanma nedenine uygun madde bulamamışlardır. Katılımcılardan %41'i (N=123) boşanma sonrası annesi ile; %3.7'si (N=11) babası ile ve %5.3'ü (N=16) büyükannesi ile yaşamıştır. Katılımcıların boşanma sonra annesini % 44.3'ü (N=33) yeterli sıklıkta; %4.3'ü (N=13) arada bir; %1'i (N=3) bazen; %0.3'ü (N=1) çok nadiren gördüğünü belirtmişlerdir. Bununla birlikte babalarını ise %23.7'si (N=71) yeterli sıklıkta; %12'si (N=36) arada bir; %5.3'ü (N=16) bazen; %7'si (N=21) çok nadiren gördüğünü ve %2'si (N=6) hiç görmediğini belirtmişlerdir. Katılımcıların %16.7'sinin (N=50) annesinin medeni durumu evli; %33.3'ünün (N=100) ise bekar olduğu belirlenmiştir. Babalarının ise %15.7'sinin (N=47) medeni durumu evli; %34.3'ünün (N=103) medeni durumu bekarıdır. Katılımcıların yanında kalmadığı ebeveynini %31.3'ü (N=94) yeterince görebildiğini; %18.7'si (N=56) yeterince göremediğini belirtmişlerdir.

Tablo 3.1 Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyo-demografik Özellikleri Açısından Sayısal ve Yüzdelerik Dağılımları

		Dağılımı	Yüzdelerik Dağılımı (%)
Cinsiyet	Kadın	174	58
	Erkek	126	42
Kardeş Sayısı	Kardeşim yok	65	21.7
	1	143	47.7
	2	60	20
	+3	32	10.7
Kaçıncı Çocuk	Tek çocuk	65	21.7
	İlk çocuk	120	40
	Ortanca çocuk	40	13.3
	Son çocuk	75	25
Anne-Baba Medeni Durum	Evli	150	50
	Bekar	150	50
Anne-Babanın Boşanma Nedeni	Annenin hayata kast ve onur kırıcı davranışları	2	.7
	Babanın hayata kast ve onur kırıcı davranışları	5	1.7
	Anne aldatma	16	5.3
	Baba aldatma	30	10
	Anne terk etme	0	0
	Baba terk etme	10	3.3
	Anne akıl sağlığı	0	0
	Baba akıl sağlığı	0	0
	Anne suç işleme	0	0
	Baba suç işleme	0	0
	Anlaşarak boşanma	70	23.3
	Bilmiyorum	7	2.3
	Diğer	10	3.3
	Boşanma Sonrası Kiminle Yaşadığı	Anne ile	123
Baba ile		11	3.7
Büyükanne ile		16	5.3
Akrabam ile		0	0
Diğer		0	0

Anneyi Görme Sıklığı	Benim için yeterli sıklıkta	133	44.3
	Arada bir	13	4.3
	Bazen	3	1
	Çok nadir	1	.3
	Hiç	0	0
Baba Görme Sıklığı	Benim için yeterli sıklıkta	71	23.7
	Arada bir	36	12
	Bazen	16	5.3
	Çok nadir	21	7
	Hiç	6	2
Anne Medeni Durum	Evli	50	16.7
	Bekar	100	33.3
Baba Medeni Durum	Evli	47	15.7
	Bekar	103	34.3
Yanında Kalmadığı	Yeterince görebildim.	94	31.3
Ebeveyni	Yeterinde göremedim.	56	18.7
Görme Sıklığı			

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu kısımda araştırmada veri toplamak için kullanılan ölçek ve anketlerin geçerlik güvenirlik çalışmalarına yönelik bilgiler verilmektedir. Araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığını belirtmek amacıyla Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu (Ek A); araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların sosyo-demografik bilgilerini elde etmek için sırasıyla "Sosyo-demografik Özellikler ve Bilgi Formu" (Ek B); bağlanma stillerini belirlemek için "Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri -II" (YİYE-II) (Ek C); romantik ilişkiden aldıkları doyumu belirlemek için İlişki İstikrarı Ölçeği'nin "İlişki Doyumu Alt Boyutu" (Ek D) ve reddedilme duyarlılık düzeylerini belirlemek için "Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği" (Ek E) kullanılmıştır.

3.3.1. Sosyo-demografik Özellikler ve Bilgi Formu

Örneklemede yer alacak katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durumları, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, anne babalarının boşanmış veya boşanmamış olma durumu, anne babası boşandığında kaç yaşında olduğu, anne baba boşandıktan sonra kiminle kaldığı, anne babanın boşanma sonrası medeni durumları, anne babayı görme sıklığı, anne babanın boşanma nedeni gibi sosyo-demografik bilgileri toplamak amaçlı araştırmacı tarafından hazırlanan sorulardan oluşan “Sosyo-demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır.

3.3.2. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YIYE-II)

Fraley ve arkadaşları (2000) tarafından geliştirilen Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YIYE-II) yetişkin bağlanma türlerini ölçmeyi amaçlar. Yetişkin bağlanmasının temel boyutları olan kaygı ve kaçınımalı bağlanma, ölçekte iki alt boyut olarak ele alınmıştır. Toplam 36 maddeden oluşan ölçekte 18 madde ile kaygı alt boyutu (örn., “Birlikte olduğum kişinin sevgisini kaybetmekten endişe duyarım”); 18 madde ile kaçınma alt boyutu (örn., “Romantik ilişkide olduğum kişilere yakın olma konusunda çok rahatımdır.”) ölçülmektedir. Katılımcılar 7’li Likert tipi (1= Hiç katılmıyorum, 7= Tamamen katılıyorum) ile her maddenin romantik ilişkilerindeki duygu ve düşüncelerini ne kadar tanımladığını değerlendirilmektedir. Ölçekteki tek sayıdan oluşan maddelerin ortalaması ile kaygı puanı; çift sayıdan oluşan maddelerin ortalaması ile de kaçınma puanı hesaplanır. Boyutların her ikisinden de düşük alan katılımcılar ‘güvenli bağlanma stili’; her ikisinden de yüksek alan katılımcılar ‘korkulu bağlanma stili’ içinde değerlendirilmektedirler. Kaygı puanı yüksek, kaçınma puanı düşük olan katılımcılar ‘saplantılı bağlanma stili’; kaygı puanı düşük, kaçınma puanı yüksek olan katılımcılar ise ‘kayıtsız bağlanma stili’ içinde değerlendirilmektedirler.

Ölçeğin Türkçe’ye uyarılama çalışması Selçuk ve arkadaşları (2005) tarafından üniversite öğrencileri ile yürütülmüş çalışma ile yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe’ye çevrilmesinde çeviri-tekrar çeviri yöntemi kullanılmıştır. Geçerliliği ve güvenilirliği Selçuk ve arkadaşları (2005) tarafından incelenen YIYE-II’nin faktör

analizleri sonucunda ölçeğin bağlanmaya ilişkin kaygı ve kaçınma davranışlarını temsil eden iki faktörlü yapıya sahip olduğu bulunmuş ve YİYE'nin geçerliği desteklenmiştir. 4, 8, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 26, 30, 32, 34, 36 maddeleri ters kodlanmıştır. İki alt boyuttan da alınan puanlar 18 ile 126 arasında değişkenlik göstermektedir. Çalışmanın sonucunda Cronbach Alfa katsayıları bağlanmaya ilişkin kaçınma alt boyutu için .90; bağlanmaya ilişkin kaygı alt boyutu için ise .86 olarak hesaplanmıştır. Yapılan bu çalışmada kaçınma alt boyutu için Cronbach Alfa değeri .86 ve kaygı alt boyutu için Cronbach Alfa değeri ise .86'dır.

3.3.3. İlişki İstikrarı Ölçeği (İİSÖ)

Rusbult, Martz ve Agnew (1998) tarafından geliştirilen İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ), ilişki doyumunu ve bağlamını, bir başkasıyla beraber olma seçeneğini değerlendirmeyi ve ilişkiye yapılan yatırımı ölçmeyi amaçlayarak geliştirilmiştir. Ölçek, "İlişki Doyumu", "İlişki Yatırımı" ve "Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme" olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Toplam 30 sorudan oluşan ölçeğin her bir alt boyutu 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin her bir alt boyutunun ilk beş maddesi 4'lü Likert tipi ile (1= Tamamen yanlış, 2= Oldukça yanlış, 3=Oldukça doğru, 4=Tamamıyla doğru); kalan beş maddesi ise 9'lu Likert tipi ile (1= tamamen yanlış, 9= tamamen doğru) ölçek üzerinden değerlendirilmektedir. Alt ölçekler için ayrı ayrı toplam puan hesaplanmaktadır. Ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır.

Araştırmada üniversite öğrencilerinin ilişki doyum düzeylerini belirlemek amacıyla "Birlikte olduğum kişi, kişisel düşünceleri, sırları paylaşma gibi yakınlık gereksinimlerimi karşılıyor." "İlişkim ideal bir ilişkiye yakındır." gibi sorulardan oluşan İlişki İstikrarı Ölçeği'nin (İİÖ), "İlişki Doyumu" alt boyutu kullanılmıştır. Türkçe uyarlaması Büyüksahin (2005) tarafından yapılan ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması sonucunda "ilişki doyumu" altı ölçeği için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayı .90'dır. Diğer alt boyutların Cronbach Alfa değerleri ise "ilişki yatırımı" alt ölçeği için .84 ve "seçeneklerin niteliğini değerlendirme" alt ölçeği için ise .84 şeklindedir. Bu çalışmada ise Cronbach Alfa değeri .93'dür.

3.3.4. Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği (RDÖ)

Downey ve Feldman (1996) tarafından reddedilmenin ihtimal olduğu bazı varsayımsal sosyal durumları ölçmek için geliştirilen Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği 18 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışması Erözkan (2004) tarafından yapılmıştır. Ölçek kişinin reddedilmenin ihtimal olduğu bazı varsayımsal sosyal durumları ele almaktadır. (örn., "Hangi programa başvurmam gerektiği ile ilgili ebeveynlerimden yardım istemek") 6'lı likert tipinden oluşmaktadır. İhtimale bağlı olan durumlar için verilen yanıtlar iki boyutta çeşitlenmiştir; "sonuca ilişkin kaygı ve endişenin derecesi" ile "kabul ya da reddedilme beklentileri" şeklindedir. Ölçekte ters kodlanan soru bulunmamaktadır. Ölçek sonucunda alınabilecek minimum puan 18, maximum puan ise 108 şeklindedir. Ölçeğin uygulandığı örneklem grubunun aldığı puanların aritmetik ortalamasının altında kalan bireylerin reddedilme duyarlılığının düşük; ortalamanın üstünde kalan bireylerin ise reddedilme duyarlılığının yüksek olduğunu göstermektedir. Yapılan çalışma sonucunda ölçeğin Cronbach alfa değeri .83 bulunmuştur. Yapılan bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach alfa değeri .86'dır.

3.4. İşlem

Araştırmanın tasarlanmasının ardından ilk olarak Işık Üniversitesi Etik Kurul Komisyonu tarafından 01.10.2019 tarihinde etik kurul onayı alınmış, ardından 05.10.2020 tarihinde data toplama sürecine başlanmıştır. 6 ay süren veri toplama sürecinin ardından ulaşılan 300 katılımcıya sırasıyla Sosyodemografik Özellikler ve Bilgi Formu, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri -II (YİYE-II), İlişki İstikrarı Ölçeği ve Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği çevrimiçi uygulanmıştır. Öncelikle katılımcılara araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve bilgi gizliliği bildirilmiştir. Bununla birlikte katılımcılara ölçeği nasıl doldurmaları gerektiğine yönelik bilgilendirme yapılmış ve çalışmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu söylenmiştir. Katılımcılara kendilerine en uygun yanıtın verilmesi beklenildiği söylenmiştir. Toplam 3 anket uygulanmıştır. Ölçek uygulaması

ortalama 15 - 20 dk sürmüştür. Uygulama bittikten sonra elde edilen veriler SPSS veri analiz programı kullanılarak işleme alınmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizleri IBM SPSS for Windows Statistics Standard v.22.0 ile gerçekleştirilmiştir. Toplanan verilerin psikometrik özelliklerinden iç tutarlık analizleri yapıldıktan sonra, betimleyici analizler ile demografik bilgilerin özellikleri hesaplanmıştır (örn.;ortalama, medyan, yüzdeler). Tüm çalışma değişkenlerinin birbirleri arasındaki ilişkiyi ölçümlemek için korelasyon analizleri yapılmıştır. Sonrasında, hipotez testleri için bağımsız örneklem t-testi ve çoklu regresyon analizleri kullanılmıştır.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR

Sosyo-demografik ve bilgi formu ile katılımcıların yaşı, cinsiyeti, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, ebeveynlerin medeni durumu, boşanmışlar ise katılımcı kaç yaşında iken boşandığı, boşanma nedeni, boşanma sonrası kiminle birlikte yaşadığı, anne babayı görme sıklığı, anne babanın şuan ki medeni durumu, yanında kalmadığı ebeveyni ile ilişkisi hakkında bilgi toplanmıştır. Bireylerin bağlanma stillerini belirlemek adına iki boyutlu Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II; romantik ilişkiden aldıkları doyumunu belirlemek için üç boyutlu İlişki İstikrarı Ölçeği'nin İlişki Doyumu alt boyutu ve reddedilme duyarlılığı düzeyini belirlemek için tek boyutlu Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği kullanılmıştır.

Bu bölümde sosyo-demografik özellikler ve bilgi formu ile elde edilen değişkenlerin betimleyici analiz bulgularının yüzdeler ve sayısal dağılımlarına yönelik sonuçlar bu bölümde ele alınmıştır. Bulgular kısmının ilk bölümünde, araştırmada kullanılan ölçekler ve alt ölçeklerin toplam puanları ile elde edilen grupların ortalamaları, standart sapmaları, puan aralıkları ile değişkenler ve alt boyutlarının arasındaki korelasyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

İkinci bölümde değişkenler ve alt boyutlarının, sosyo-demografik değişkenler ile aralarındaki ilişkileri değerlendirmek için yapılan bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü ANOVA sonuçlarına yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde araştırmının hipotezlerinin test edildiği, boşanmış aileye sahip olan bireyler ile boşanmamış aileye sahip olan bireylerin bağlanma stilleri, ilişki doyumları ve reddedilme duyarlılığı değişkeninin gruplara bağlı olarak fark yaratıp yaratmadığını analiz etmek için bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına; kaygı ve kaçınma alt boyutlarının ilişki doyumunu ve reddedilme duyarlılığını ne kadar yordadığını ölçmek için de çoklu regresyon analizi bulgularına yer verilmiştir.

Araştırmada Türkiye genelinde 2019-2020 eğitim öğretim yılı içinde öğrenim gören, romantik ilişki içinde olan, 19-33 yaş aralığındaki 300 öğrenciden veriler çevrimiçi toplanmıştır. Bireylerin bağlanma stilleri üzerinde cinsiyeti, medeni durumları, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, anne babalarının boşanmış veya boşanmamış olma durumu, anne baba boşandıktan sonra kiminle kaldığı, anne babanın boşanma sonrası medeni durumları, anne babayı görme sıklığı, anne babanın boşanma nedeni gibi değişkenlerinin etkisi olabileceği düşünülmüştür. Yöntem kısmındaki Tablo 3.1’de bu değişkenlerin sayısal ve yüzdeler dağılımları sunulmuştur.

Araştırmaya katılan bireylerin ebeveynlerinin medeni durumu ve cinsiyeti dengeli dağılım sergilemektedir. Bununla birlikte bireylerden elde edilen değişkenler arasından kardeş sayısı ve kaçınıcı çocuk olduğu dengeli bir dağılım sergilememekte, kardeş sayısı olarak yoğunluğun bir kardeşi (%47.7) olan bireylerde olduğu görülmekte ve araştırmaya kardeş sıralamasında ilk çocuk (%40) olan bireylerin katılımının yoğun olduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip bireylerin ebeveynlerinin boşanma nedenleri, boşanma sonrası anne babanın medeni durumu, anne babayı görmek sıklığı ve boşanma sonrası kiminle yaşadığı değişkenlerinin dağılımlarının dengeli olmadığı görülmektedir. Boşanma nedenleri arasında yoğunluğun anlaşarak boşanmada (%23.3) olduğu ve boşanma sonrası anne babanın medeni durumlarında yoğunluğun daha çok bekar anne (%33.3) babalarda (%34.3) olduğu görülmektedir. Boşanma sonrası bireyin kiminle yaşadığı değişkeninde ise babasıyla (%3.7) ve büyükannesiyle (%5.3) yaşayanlara kıyasla annesiyle yaşayanların (%41) daha fazla olduğu belirlenmiş; bununla birlikte anneyi görme sıklığı değişkeninde katılımcılar daha çok anneyi yeterince gördüklerini (%44.3) ifade etmişlerdir. Babayı görme sıklığında ise dağılım anneyi görme sıklığına göre daha dengelidir. Araştırmada kullanılan ölçekler ve alt ölçeklerin toplam puanları ile elde edilen grupların ortalamaları, standart sapmaları ve puan aralıkları Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1 Araştırmada Kullanılan Ölçekler ve Alt Ölçeklerinin Puanlarının Psikometrik Analizi

	N	O	SS	Min. - Max.
Kaygı	300	61.43	20.48	19.0-117.0
Kaçınma	300	50.58	16.38	22.0-103.0
İlişki Doyumu Ölçeği	300	34.93	9.07	8.0-45.0
Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği	300	48.94	16.74	18.0-105.0

Araştırmada Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Tekniği kullanılarak kaygı alt boyutu ve kaçınma alt boyutu ile ilişki doyumu ve reddedilme duyarlılığı değişkenleri arasındaki korelasyon analizi değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4.2 ve Tablo 4.3’de verilmiştir. Tablo 4.2’de boşanmış aileye sahip bireylerin kaygı ve kaçınma alt boyutları ile ilişki doyumu, reddedilme duyarlılığı değişkenleri arasındaki korelasyon analizi bulguları verilmiştir. Bu analiz sonucuna göre araştırmada kullanılan tüm değişkenler ve alt boyutları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Boşanmamış aileye sahip bireylerin kaygı ve kaçınma alt boyutları ile ilişki doyumu, reddedilme duyarlılığı değişkenleri arasındaki korelasyon analizi bulguları Tablo 4.3’de sunulmuştur. Yapılan analiz bulgularına göre araştırmada kullanılan tüm değişkenler ve alt boyutları arasında anlamlı ilişki bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 4.2 Boşanmış Aileye Sahip Bireylerin Ölçekler ve Alt Ölçeklerinin Korelasyon Analizi

	1	2	3	4
1.Kaygı	1			
2. Kaçınma	.427**	1		
3. İlişki Doyumu	-.179**	-.344**	1	
4. Reddedilme Duyarlılığı	.637**	.280**	-.240**	1

** p<.01.

Tablo 4.2 ile Tablo 4.3’de boşanmış ve boşanmamış aileye sahip bireylerin kaygı ve kaçınma alt boyutları ile ilişki doyumu, reddedilme duyarlılığı değişkenleri arasındaki korelasyon analizi bulguları sonuçlarına bakıldığında her iki grubun da değişkenler ve alt boyutları arasındaki ilişki yönlerinin aynı olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda kaygı alt boyutu ile kaçınma alt boyutu ve reddedilme duyarlılığı değişkeni arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Bu sonuçlara göre kaygı alt boyutu puanı arttıkça kaçınma alt boyutu ve reddedilme duyarlılığı puanı da artmaktadır.

Kaygı alt boyutu ile ilişki doyumu değişkeni arasında negatif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Bu bulguya göre kaygı puanı yükseldikçe kişinin ilişki doyumu azalmaktadır. Bununla birlikte kaçınma alt boyutu ile ilişki doyumu değişkeni arasında negatif yönde ilişki elde edilmiştir. Bu bulguya göre kaçınmacı bağlanma stil puanı yüksek olan bir bireyin ilişkiden aldığı doyumun düşük olması beklenmektedir. Yapılan diğer bir analiz bulgusu ise kaçınma alt boyutu ile reddedilme duyarlılığı değişkeni arasında pozitif yönde ilişki bulunmasıdır. Yani kişinin kaçınma alt boyutu puanı arttıkça reddedilme duyarlılığı puanı da artış göstermektedir.

Tablo 4.3 Boşanmamış Aileye Sahip Bireylerin Ölçekler ve Alt Ölçeklerinin Korelasyon Analizi

	1	2	3	4
1.Kaygı	1			
2. Kaçınma	.450**	1		
3. İlişki Doyumu	-.255**	-.686**	1	
4. Reddedilme Duyarlılığı	.497**	.375**	-.186**	1

** p<.01.

4.1. Çalışma Değişkenlerinin Sosyo-demografik Özellikler Açısından İncelenmesi

Tablo 4.4 ve Tablo 4.5’de kaygı alt boyutu ile sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek adına yapılan bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü ANOVA testi sonucunda kaygı alt boyutu yalnızca boşanmış aileye sahip bireyin kaçınıcı çocuk olduğu ile farklılaşmaktadır. Yapılan analiz sonucunda kardeş sıralamasında ortanca çocuk olan bireylerin kaygı düzeyleri tek çocuk ve ilk çocuk olan bireylere göre daha yüksektir. Bunun dışında kaygı alt boyutunun boşanmış ve boşanmamış aileye sahip bireylerin cinsiyet ve kardeş sayısı; boşanmamış aileye sahip bireylerin kaçınıcı çocuk olduğu ile anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulgusu elde edilmiştir.

Tablo 4.4 Boşanmış Aileye Sahip Bireyler ile Boşanmamış Aileye Sahip Bireylerin Kaygı Alt Boyutunun Sosyo-demografik Özelliklere Göre T-testi İncelenmesi

			N	O	SS	t	df	p
Cinsiyet	Boşanmış	Kadın	61	63.83	23.47	-.911	148	.364
		Erkek	89	66.96	18.51			
	Boşanmamış	Kadın	113	56.70	20.01	-.511	148	.610
		Erkek	37	58.59	17.80			

Tablo 4.5 Boşanmış Aileye Sahip Bireyler ile Boşanmamış Aileye Sahip Bireylerin Kaygı Alt Boyutunun Sosyo-demografik Özelliklere Göre F-testi İncelenmesi

			N	O	SS	F	df	p
Kardeş Sayısı	Boşanmış	Kardeşim yok	46	61.91	12.65	1.279	146	.284
		1	56	65.89	19.68			
		2	30	71.36	26.66			
		+3	18	65.27	27.46			
	Boşanmamış	Kardeşim yok				1.390	146	.248
		1	19	59.15	18.12			
		2	87	55.10	17.61			
		+3	30	57.76	21.73			
Kaçınıcı Çocuk	Boşanmış	Tek çocuk	46	61.91	12.65	4.890	146	.003*
		İlk çocuk	55	61.40	22.13			
		Ortanca çocuk	23	78.08	24.51			
		Son çocuk	26	70.50	20.86			
	Boşanmamış	Tek çocuk				1.618	146	.188
		İlk çocuk	19	59.15	18.12			
		Ortanca çocuk	65	54.55	18.98			
		Son çocuk	17	65.88	20.85			
			49	56.85	19.71			

* p<.05.

Bu bulgularla birlikte Tablo 4.6'daki boşanmış aileye sahip bireylerin anne babalarının boşanma nedenleri değişkeni için yapılan Tek Yönlü ANOVA testi sonucunda ebeveynlerin boşanma nedeni değişkeninde gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Boşanma nedeni olarak diğeri seçenlerin ortalaması ile aldatma nedeniyle boşananların ortalamasına bakıldığında boşanma nedeni olarak diğeri seçen bireyler aldatma nedeniyle boşanan bireylere göre daha kaygılıdır.

Tablo 4.6 Boşanmış Aileye Sahip Bireylerin Kaygı Alt Boyutunun Sosyo-demografik Özelliklere Göre F-testi İncelenmesi

		N	O	SS	F	df	p
Boşanma	Aldatma	46	61.04	23.12	3.59	147	.030*
Nedeni	Anlaşarak	77	65.48	18.00			
	Diğer	27	74.22	21.40			

* p<.05.

Tablo 4.7 Boşanmış Aileye Sahip Bireyler ile Boşanmamış Aileye Sahip Bireylerin Kaçınma Alt Boyutunun Sosyo-demografik Özelliklere Göre T-testi İncelenmesi

			N	O	SS	t	df	p
Cinsiyet	Boşanmış	Kadın	61	51.85	14.91	-2.470	148	.015*
		Erkek	89	58.21	15.87			
	Boşanmamış	Kadın	113	44.39	15.86	-1.58	148	.115
		Erkek	37	49.02	13.82			

* p<.05.

Benzer analizler, kaçınma alt boyutu ile de tekrarlanmıştır. Tablo 4.7 ve Tablo 4.8'de verilen kaçınma alt boyutu ile sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü ANOVA testleri sonucunda kaçınma alt boyutunun boşanmış aileye sahip bireyin cinsiyeti ve kaçınıcı çocuk olduğu ile anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular boşanmış aileye sahip erkek bireylerin kadın bireylere göre daha kaçınımacı olduğunu göstermektedir. Kaçınıcı çocuk olduğu değişkeninde fark bireyin tek çocuk ile ortanca çocuk olması arasında, ilk çocuk ile son çocuk olması ve tek çocuk ile son çocuk olması arasındadır. Bunun dışında kaçınma alt boyutunun boşanmış ve boşanmamış aileye sahip bireylerin kardeş sayısı; boşanmamış aileye sahip bireylerin cinsiyet ve kaçınıcı çocuk olduğu değişkenleri ile anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 4.8 Boşanmış Aileye Sahip Bireyler ile Boşanmamış Aileye Sahip Bireylerin Kaçınma Alt Boyutunun Sosyo-demografik Özelliklere Göre F-testi İncelenmesi

			N	O	SS	F	df	p	
Kardeş Sayısı	Boşanmış	Kardeşim yok	46	50.52	15.29	3.189	146	.026*	
		1	56	55.87	15.52				
		2	30	59.40	16.47				
		+3	18	61.61	13.40				
	Boşanmamış	Kardeşim yok	19	42.47	15.98	.664	146	.576	
		1	87	44.95	15.25				
		2	30	48.03	14.16				
		+3	14	48.00	19.15				
Kaçınıcı Çocuk	Boşanmış	Tek çocuk	46	50.52	15.29	6.449	146	.000*	
		İlk çocuk	55	53.27	15.21				**
		Ortanca çocuk	23	61.43	15.83				
		Son çocuk	26	64.50	12.83				
	Boşanmamış	Tek çocuk	19	42.47	15.98	.626	146	.599	
		İlk çocuk	65	44.76	15.03				
		Ortanca çocuk	17	45.58	13.11				
		Son çocuk	49	47.73	16.70				

* p<.05; ***p<.001.

Tablo 4.9 Boşanmış Aileye Sahip Bireylerin Kaçınma Alt Boyutunun Sosyo-demografik Özelliklere Göre T-testi İncelenmesi

		N	O	SS	t	df	p
Ebeveyni Görme Sıklığı	Yeterince görüşebildim	94	53.56	15.87	-2.10	148	.037*
	Yeterince görüşemedim	56	59.08	15.06			

* p<.05.

Tablo 4.9'daki kaçınma alt boyutu ile bireylerin boşanma sonrası yanında kalmadığı ebeveynini görme sıklığı değişkeni için yapılan bağımsız örneklem t-testi analizi sonucunda anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Boşanma sonrası yanında kalmadığı ebeveyni ile yeterince görüşebilen bireylerin ortalaması ile boşanma sonrası yanında kalmadığı ebeveyni ile yeterince görüşemeyen bireylerin ortalaması bakıldığında boşanma sonrası yanında kalmadığı ebeveyni ile yeterince görüşemeyen bireyler, boşanma sonrası yanında kalmadığı ebeveyni ile yeterince görüşebilen bireylere göre daha kaçınmacıdır. Tablo 4.10'daki Tek Yönlü ANOVA testi sonucunda kaçınma alt boyutu ile ebeveynlerin boşanma nedeni değişkeni grupları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Boşanma nedeni olarak anlaşarak boşananların ortalaması ile aldatma nedeniyle boşananların ortalamasına bakıldığında anlaşarak boşanan ebeveyne sahip bireyler aldatma nedeniyle boşanan ebeveyne sahip bireylere göre daha kaçınmacıdır.

Tablo 4.10 Boşanmış Aileye Sahip Bireylerin Kaçınma Alt Boyutunun Sosyo-demografik Özelliklere Göre F-testi İncelenmesi

		N	O	SS	F	df	p
Boşanma Nedeni	Aldatma	46	50.50	14.99	3.73	147	.026*
	Anlaşarak	77	57.50	14.91			
	Diğer	27	59.00	17.72			

* p<.05

Tablo 4.11 Boşanmış Aileye Sahip Bireyler ile Boşanmamış Aileye Sahip Bireylerin İlişki Doyumu Değişkeninin Sosyo-demografik Özelliklere Göre T-testi İncelenmesi

			N	O	SS	t	df	p
Cinsiyet	Boşanmış	Kadın	61	34.44	9.44	1.869	148	.064
		Erkek	89	31.60	8.90			
	Boşanmamış	Kadın	113	37.69	8.23	1.471	148	.143
		Erkek	37	35.35	8.86			

Tablo 4.11 ve Tablo 4.12’de verilen ilişki doyumu değişkeni ile sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan bağımsız örneklem t-testi ve Tek Yönlü ANOVA testleri sonucunda ilişki doyumu değişkeni ile yalnızca boşanmış aileye sahip bireyin kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Bu bulgulara göre boşanmış aileye sahip bireylerde 3 ya da daha çok kardeşi olanlar, kardeşi olmayan bireylere göre ilişkiden aldıkları doyum daha yüksektir. Bununla birlikte bir kardeşi olan bireylerin, iki kardeşi olan bireylere göre ilişkiden aldıkları doyum daha yüksektir. İlişki doyumu değişkeni ile boşanmış ve boşanmamış aileye sahip bireylerin cinsiyeti, kaçınıcı çocuk olduğu; boşanmamış aileye sahip bireylerin kaç kardeş olduğu ile anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.12 Boşanmış Aileye Sahip Bireyler ile Boşanmamış Aileye Sahip Bireylerin İlişki Doyumu Değişkeninin Sosyo-demografik Özelliklere Göre F-testi İncelenmesi

			N	O	SS	F	df	p
Kardeş Sayısı	Boşanmış	Kardeşim yok	46	32.78	9.00	7.422	146	.000***
		1	56	35.08	7.07			
		2	30	33.56	9.42			
		+3	18	24.11	10.76			
	Boşanmamış	Kardeşim yok	19	38.78	9.90	.647	146	.586
		1	87	37.13	7.78			
		2	30	37.13	9.22			
		+3	14	34.64	8.99			
Kaçınıcı Çocuk	Boşanmış	Tek çocuk	46	32.78	9.00	.765	146	.515
		İlk çocuk	55	33.90	8.59			
		Ortanca çocuk	23	32.91	9.49			
		Son çocuk	26	30.61	10.58			
	Boşanmamış	Tek çocuk	19	38.78	9.90	.897	146	.444
		İlk çocuk	65	37.47	7.83			
		Ortanca çocuk	17	38.17	7.59			
		Son çocuk	49	35.61	8.86			

*** p<.001.

Tablo 4.13 Boşanmış Aileye Sahip Bireylerin İlişki Doyumu Değişkeninin Sosyo-demografik Özelliklere Göre T-testi İncelenmesi

		N	O	SS	t	df	p
Ebeveyni	Yeterince görüşebildim	94	31.36	8.92	-2.45	148	.015*
Görme Sıklığı	Yeterince görüşemedim	56	35.10	9.25			

* p<.05.

Tablo 4.13'deki ilişki doyumu değişkeni ile bireylerin boşanma sonrası yanında kalmadığı ebeveynini görmek sıklığı değişkeni için yapılan bağımsız örneklem t-testi analizi sonucunda anlamlı bir farklılık olduğu bulgusu elde edilmiştir. Boşanma sonrası yanında kalmadığı ebeveyni ile yeterince görüşebilen bireylerin ortalaması ile boşanma sonrası yanında kalmadığı ebeveyni ile yeterince görüşemeyen bireylerin ortalamasına bakıldığında boşanma sonrası yanında kalmadığı ebeveyni ile yeterince görüşebilen bireyler, boşanma sonrası yanında kalmadığı ebeveyni ile yeterince görüşemeyen bireylere göre ilişkiden aldıkları doyum daha düşüktür.

Tablo 4.14 Boşanmış Aileye Sahip Bireyler ile Boşanmamış Aileye Sahip Bireylerin Reddedilme Duyarlılığı Değişkeninin Sosyo-demografik Özelliklere Göre T-testi İncelenmesi

			N	O	SS	t	df	p
Cinsiyet	Boşanmış	Kadın	61	46.75	18.60	-1.838	148	.068
		Erkek	89	52.29	17.78			
	Boşanmamış	Kadın	113	47.80	15.65	-.509	148	.953
		Erkek	37	47.97	13.18			

Tablo 4.15 Boşanmış Aileye Sahip Bireyler ile Boşanmamış Aileye Sahip Bireylerin Reddedilme Duyarlılığı Değişkeninin Sosyo-demografik Özelliklere Göre F-testi İncelenmesi

			N	O	SS	F	df	p
Kardeş Sayısı	Boşanmış	Kardeşim yok	46	50.63	19.32	.610	146	.610
		1	56	49.75	13.54			
		2	30	52.53	22.59			
		+3	18	45.27	20.85			
	Boşanmamış	Kardeşim yok	19	45.73	15.74	1.337	146	.265
		1	87	46.40	14.88			
		2	30	51.26	14.12			
		+3	14	52.35	16.43			
Kaçınıcı Çocuk	Boşanmış	Tek çocuk	46	50.63	19.32	1.994	146	.118
		İlk çocuk	55	46.65	16.06			
		Ortanca çocuk	23	57.56	21.63			
		Son çocuk	26	49.50	16.39			
	Boşanmamış	Tek çocuk	19	45.73	15.74	1.720	146	.166
		İlk çocuk	65	45.53	14.36			
		Ortanca çocuk	17	53.47	15.86			
		Son çocuk	49	49.77	15.05			

Tablo 4.14 ve Tablo 4.15’de reddedilme duyarlılığı değişkeni ile sosyo-demografik değişkenler arasındaki bağımsız örneklem t-testi ve Tek Yönlü ANOVA testleri sonucunda reddedilme duyarlılığı değişkeni ile boşanmış ve boşanmamış aileye sahip bireylerin cinsiyet, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu arasında herhangi anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulgusu elde edilmiştir.

4.2. Hipotez Testi Analizleri

Tablo 4.16’da kaygı ve kaçınma alt boyutları ile ilişki doyumunu ve reddedilme duyarlılığı değişkenlerinin anne babanın medeni durumuyla arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan bağımsız örneklem t-test analizi sonucunda aşağıda verilen bilgilere bakıldığında boşanmış aileye sahip bireylerin kaygı ve kaçınma düzeyleri

boşanmamış aileye sahip bireylere göre daha yüksek olduğu bulgusu tespit edilmiştir. Bununla birlikte boşanmış aileye sahip bireylerin ilişkiden aldıkları doyum boşanmamış aileye sahip bireylere göre daha düşüktür. Ek olarak boşanmış aileye sahip bireylerin reddedilme duyarlılığı ile boşanmamış aileye sahip bireylerin reddedilme duyarlılığı arasında bir fark bulunamamıştır.

Tablo 4.16 Boşanmış Aileye Sahip Bireyler ile Boşanmamış Aileye Sahip Bireylerin YİYE-II Kaygı Alt Boyutu, YİYE-II Kaçınma Alt Boyutu, İlişki Doyumu Değişkeni ve Reddedilme Duyarlılığı Değişkenine Göre T- testi İncelemesi

		N	O	SS	t	df	p
Kaygı	Boşanmış	150	65.93	20.65	-3.677	298	.000***
	Boşanmamış	150	57.17	19.45			
Kaçınma	Boşanmış	150	55.62	15.75	-5.595	298	.000***
	Boşanmamış	150	45.54	15.47			
İlişki Doyumu	Boşanmış	150	32.76	9.20	4.273	298	.000***
	Boşanmamış	150	37.11	8.42			
Reddedilme Duyarlılığı	Boşanmış	150	50.04	18.26	-1.135	298	.257
	Boşanmamış	150	47.84	15.04			

*** p<.001.

4.2.1 Regresyon Analizlerine İlişkin Bulgular

Öncelikli olarak çalışmanın 4, 5 ve 6'ncı hipotezlerini test etmek amacıyla, basit regresyon analizleri yapılmıştır. Bu analizler, sadece boşanmış aileye sahip bireyler için (N=150) yapılmıştır. Boşanmış aileye sahip bireylerde bağlanma stilleri ölçeğinden alınan puanlar ile ilişki doyumu ölçeği puanı arasındaki ilişki gücünü belirlemek adına yapılan basit regresyon analizi sonucunda yalnızca kaçınmacı bağlanma stili ilişki doyumunu negatif yönde anlamlı biçimde açıkladığı tespit edilmiştir ($\beta = -.32$, $p < .05$). İlişki doyumuna ilişkin toplam varyansın %34'ünü kaçınmacı bağlanma stili ile açıkladığı söylenebilir ($R^2 = .34$).

Boşanmış aileye sahip bireylerde bağlanma stilleri ölçeğinden alınan puanlar ile reddedilme duyarlılığı ölçeği puanı arasındaki ilişki gücünü belirlemek adına yapılan basit regresyon analizi bulgularına göre yalnızca kaygılı bağlanma stili reddedilme duyarlılığı üzerinde pozitif yönde anlamlı biçimde açıkladığı tespit edilmiştir ($\beta=.63$, $p<.05$). Reddedilme duyarlılığı düzeyine ilişkin toplam varyansın %63'ünü kaygılı bağlanma stili ile açıkladığı söylenebilir ($R^2=63$).

Boşanmış aileye sahip bireylerin reddedilme duyarlılığı ölçeğinden alınan puanlar ile ilişki doyumu ölçeği puanı arasındaki ilişki gücünü belirlemek adına yapılan regresyon analizi bulgularına göre reddedilme duyarlılığı ilişki doyumunu negatif yönde anlamlı biçimde açıkladığı tespit edilmiştir ($\beta=-.24$, $p<.05$). İlişki doyumuna ilişkin toplam varyansın %24'ünü reddedilme duyarlılığı ile açıkladığı söylenebilir ($R^2=24$).

Tablo 4.17 İlişki Doyumu Yordayıcılarına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi

	İlişki Doyumu		
	Model 1	Model 2	Model 3
Sabit	37.11	50.01	50.83
Boşanmış Aile	-.24***	-.08	-.09†
Kaygı		.09	.06
Kaçınma		-.52***	-.051***
Reddedilme Duyarlılığı			-.09
R^2	.24	.54	.55

Not: Standardize edilmiş regresyon katsayıları kullanılmıştır. N=150

† $p<.10$; *** $p<.001$.

Bu çalışmada ebeveynin boşanma durumu bağlanma stillerini; bağlanma stilleri reddedilme duyarlılığını ve reddedilme duyarlılığı da ilişki doyumunu etkilemektedir. Bu nedenle analizlerden sonra, bireyin ilişki doyumunu yordamak amacıyla ebeveynin boşanmış/boşanmamış demografik değişkeni ve çalışma değişkenleri ile çoklu regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Bireylerin kendi

bildirimine dayanan değişkenler için üçer model sınanmıştır. Öncelikli olarak boşanmış/boşanmamış değişkenini regresyona dahil edebilmek için kukla değişken (dummy variable) oluşturulmuştur. Model 1 bireylerin ebeveynlerinin boşanmışlık durumlarını içermektedir. Model 2, bu yordayıcılara ek olarak, bireylerin kaygılı ve kaçınmacı bağlanma stilleri değişkenlerini içermektedir. Model 3 ise, bu değişkenlere ek olarak, reddedilme duyarlılığı değişkenini dahil etmektedir. Sonuçlar göstermektedir ki, son modele bakıldığında, sadece kaçınmacı bağlanma stillerinin bireylerin romantik ilişki doyumları üzerinde yordayıcı etkisi bulunmaktadır (etki büyüklüğü son model olan Model 3'e göre %55). Bireylerin romantik ilişki doyumlarının bu bağımsız değişkenlerle açıklanan varyansı ise oldukça yüksektir ancak bu açıklama gücünün çok büyük bir bölümü, kaçınmacı bağlanma stillerinin yordayıcı etkisinden gelmektedir ($R^2 = .55$). Yapılan analizlerin sonuçları Tablo 4.17'de verilmiştir.

BÖLÜM 5

5. TARTIŞMA

Yapılan araştırmada boşanmış aileye sahip ilişkisi olan üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri, ilişki doyumları, reddedilme duyarlılık düzeyleri ve değişkenlerin birbirleri ile olan ilişkileri analiz edilmiştir. Bununla birlikte boşanmamış aileye sahip ilişkisi olan üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri, ilişki doyumları ve reddedilme duyarlılık düzeyleri ile arasında bir farklılık olup olmadığı da tespit edilmiştir. Aynı zamanda çalışmada cinsiyet, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, ebeveynlerin medeni durumu, ebeveynlerin boşanma sonrası medeni durumları, anne babayı görme sıklığı, ebeveynlerin boşanma nedeni gibi sosyo-demografik değişkenler de incelenmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde boşanmış aileye sahip ilişkisi olan üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri, ilişki doyumları, reddedilme duyarlılıklarının birbirleri ile olan ilişkisine; boşanmamış aileye sahip ilişkisi olan üniversite öğrencileri bağlanma stilleri, ilişki doyumları ve reddedilme duyarlılık düzeyleri ile yapılan grup karşılaştırma bulgularına; değişkenlerin sosyo-demografik değişkenler ile ilişkisine yönelik bulgulara yer verilmiş olup literatürdeki bulgulara göre tartışılmış, elde edilen sonuçlara göre öneriler sunulmuş ve çalışmanın sınırlılıkları ele alınmıştır.

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II kaygı ve kaçınma olarak iki alt boyuttan oluşmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin kaygı puan ortalamaları kaçınma puan ortalamalarına göre daha yüksek bulunmuştur. İlişki doyumu puan ortalamasına bakıldığında araştırmaya katılan bireylerin ilişki doyumlarının ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir. Reddedilme duyarlılığında ölçekten alınan min. puan 18, max. puan 108'dir. Reddedilme duyarlılığı puan ortalamasına bakıldığında araştırmaya katılan bireylerin reddedilme duyarlılığı puanlarının ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir.

Bağlanma stillerinin cinsiyet açısından farklılık yaratıp yaratmadığını değerlendirmek adına yapılan analiz bulgularına göre boşanmış aileye sahip bireylerin kaçınma boyutunun cinsiyet açısından anlamlı bir fark olduğu bulgusu elde edilmiş, erkeklerin kadınlara göre daha kaçınmacı olduğu tespit edilmiştir. Kaygı alt boyutuna bakıldığında her iki grupta da cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olmadığı bilgisi elde edilmiştir. Bağlanma stillerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik yapılan ilk çalışmalarda, erkeklerin kadınlara göre daha kaçınmacı olduğuna dair sonuçlara ulaşılmıştır. (Scharfe ve Bartholomew, 1994). Cinsiyetler arasında bağlanma stillerine yönelik bir farklılık olduğunu gösteren çalışmalarda, erkeklerin kadınlara göre kaçınma puanlarının yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. (Beştav, 2007; Büyükşahin, 2001; Sümer ve Güngör, 1999b). Erkeklerin kadınlara göre daha fazla kaçınmacı olup olmadığını öğrenmek için yapılan araştırmalarda kişinin sahip olduğu kültüre göre farklılıklar olsa bile evrensel yakın bir eğilimin olduğu bilgisine ulaşılmıştır. (Schmitt ve ark., 2003). Ünlü (2005) yaptığı araştırmada kaygı alt boyutunun cinsiyete göre farklılık göstermediği şeklinde çalışma bulgusuyla paralel sonuçlar elde etmiştir. Endişeyle bağlı bireyler, başkalarıyla ilişkilerde takıntılı bir şekilde güvenlik arayarak içselleştirilmiş güvenli bir temel eksikliğini telafi etme eğilimindedir (Shaver ve Hazan, 1993). Bu bilgi doğrultusunda güven eksikliği ve bu eksiliğin telafi edilme isteği her iki cinsiyet için de önem teşkil etmesi olasıdır.

İlişki doyumu değişkeninin cinsiyete göre farklılık yaratıp yaratmadığına yönelik yapılan çalışma bulgusunda boşanmış ile boşanmamış aileye sahip bireylerden oluşan her iki grup için de anlamlı bir farklılık yoktur bulgusu elde edilmiştir. Literatüre bakıldığında Beştav (2007) ve Soğancı (2017) bağlanma stilleri ile romantik ilişki doyumu arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmalarının sonucunda romantik ilişkiden elde edilen doyum yönünden kadın ve erkek arasından anlamlı bir fark olmadığı bulgusunu elde etmişlerdir. Bununla birlikte evlilikten alınan doyumun cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik yapılan çalışmaların sonuçlarına bakıldığında evlilik doyumu kadın ve erkek açısından anlamlı bir fark göstermemektedir (Curun 2006; Günay 2007; Hamamcı, 2005). Literatürde farklı sonuçlar elde edilen çalışmalara bakıldığında, kadınların

erkeklere göre ilişkiden elde ettikleri doyumun daha düşük olduğu bulgusu elde edilmiştir (Collins ve Read, 1990; Debord, Romans ve Krieshok, 1996; Dökmen, 2002). Romantik ilişkilerde yaşanan bağlanma, aşk ve sevgi duyguları üzerine kurulmaktadır. Kişinin beklenti ve ihtiyaçlarının karşılanması, içinde olduğu ilişki hakkındaki değerlendirmeleri, ilişkiden aldığı doyum hakkında bilgi vericidir (Hendrick ve Hendrick, 1989). Bu bilgi doğrultusunda ilişkinin temelini oluşturan sevgi, ilgi ve doyum üzerinde cinsiyetin değil, kişinin ilişkiyi değerlendirme şeklinin etkili olduğu söylenebilir.

Reddedilme duyarlılığı değişkeninin cinsiyetler arasında bir farklılık gösterip göstermediğini değerlendirmek için yapılan çalışma bulgusuna bakıldığında boşanmış ve boşanmamış aileye sahip bireylerden oluşan her iki grup için de anlamlı bir fark olmadığı bulgusu elde edilmiştir. Literatür incelendiğinde çalışma bulgumuzla benzer şekilde reddedilme duyarlılığının cinsiyete göre farklılık göstermediğine yönelik çalışmalar mevcuttur (Erözkan, 2004a; Erbaş, 2012; Mellin, 2008; Özdemir 2017; Sertöz 2018). Farklı bulgular elde eden çalışmalara bakacak olursak kadınların reddedilme duyarlılığı düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu bulgusunun elde edildiği çalışmalar mevcuttur. (Benazzi, 2000; Erözkan, 2007). Erözkan'ın (2007) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışması incelendiğinde örneklem sayısının çalışmamızdaki örneklem sayısı ile benzer olduğu görülmüş ve reddedilme duyarlılığını ölçmek için aynı ölçek kullanılmış olmasına rağmen farklı bulguların elde edildiği göz önünde bulundurulduğunda konuyla ilgili kapsamlı araştırmaların yapılması konunun açıklığa kavuşması açısından faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin kardeş sayıları ile bağlanma stilleri, ilişki doyumları ve reddedilme duyarlılıkları arasında bir ilişki olup olmadığına yönelik yapılan analiz sonucunda kaygı alt boyutu ile kardeş sayısı arasındaki ilişkide boşanmış ve boşanmamış aileye sahip bireylerden oluşan her iki grupta da anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kaçınma alt boyutu ile kardeş sayısı arasındaki ilişkiye bakıldığında boşanmış aileye sahip bireylerin kaçınma puanlarıyla kardeş sayıları arasında anlamlı farklılık elde edilmiş; boşanmamış aileye sahip bireylerin kaçınma puanları ile kardeş sayıları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Kardeş

sayısı arttıkça kardeşler arası ilişki dinamikleri de çeşitlilik göstermesi ve evde var olan tek ebeveynin evdeki tüm çocuklara eşit şekilde ilgi ve özen göstermesinin zorluğu göz önünde bulundurulduğunda kardeş sayısı arttıkça bireyin kaçınma düzeyinde artış görülmesi olasıdır. İlişki doyumu ile kardeş sayısı arasındaki ilişkiye bakıldığında boşanmış aileye sahip bireylerin ilişki doyumları ile kardeş sayıları arasında anlamlı bir fark elde edilmiş; boşanmamış aileye sahip bireylerin ilişki doyumları ile kardeş sayıları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Aile içinde gerçekleşen iletişimde evde kaç kişinin yaşadığının büyük ölçüde etkisi bulunmaktadır. Kardeş sayısı artış gösterdikçe ebeveyn ile olan iletişimde azalma, kardeşler arası iletişimde artma görülmektedir. Kardeşlerin iletişimlerinin olumlu ya da olumsuz olması üzerinde ebeveynlerin yaklaşımları etkilidir ve genellikle ebeveyn davranışlarında olumsuz tutumlar sergilemektedir. Kardeş sayısı azaldıkça ebeveynlerin çocuklarına karşı gösterdikleri ilgi ve özenin arttığı, ihtiyaçlarının yeterli düzeyde hatta fazlaca karşılandığı söylenebilir. Kardeş sayısının artışıyla birlikte kardeşler arasında paylaşım artmaktadır ve bu artışa bağlı olarak anlaşmazlıklar ortaya çıkabilmektedir (Yürükoğlu, 1992). Tek bir ebeveyn ile yaşamanın getirdiği zorluklar ve kardeş sayısı artışı, evdeki çatışmaların ve anlaşmazlıkların artmasına bağlı olarak bireyin baş etme ve problem çözme yetilerinin gelişmesine katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte kişi kendi romantik ilişkisi içerisinde de problemlerle baş etme gücüne sahip olacak ve buna bağlı olarak ilişkiden aldığı doyuma artış görülmesi olasıdır. Reddedilme duyarlılığı ile kardeş sayısı arasındaki ilişkide boşanmış ve boşanmamış aileye sahip bireylerden oluşan her iki grupta da anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Araştırmaya katılan bireylerin kaçınıcı çocuk oldukları ile bağlanma stilleri, ilişki doyumları ve reddedilme duyarlılıkları arasında bir ilişki olup olmadığına yönelik yapılan analiz sonucunda boşanmış aileye sahip bireylerin kaygı ve kaçınma puanları ile kaçınıcı çocuk oldukları arasında anlamlı bir fark tespit edilmiş; boşanmamış aileye sahip bireylerin kaygı ve kaçınma puanları ile kaçınıcı çocuk oldukları arasında anlamlı bir fark elde edilmemiştir. Boşanma sürecine tanıklık etmiş çocukların süreç içinde yaşadığı zorluklar, bir ebeveyninden ayrılıyor oluşu, anne baba ilgisinin kardeş sayısına göre bölünüyor olmasını düşünecek olursak,

kardeş sıralamasında yaş küçüldükçe kaygı ve kaçınma puanlarının artması olasıdır. İlişki doyumu ile kaçınıcı çocuk oldukları arasındaki ilişkiye bakıldığında boşanmış ve boşanmamış aileye sahip bireylerden oluşan her iki grupta da anlamlı bir fark olmadığı bulgusu elde edilmiştir. Reddedilme duyarlılığı ve kaçınıcı çocuk oldukları arasındaki ilişkide boşanmış ve boşanmamış aileye sahip bireylerden oluşan her iki grupta da anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Araştırmaya katılan boşanmış aileye sahip bireylerin ebeveynlerinin boşanma nedeni ile bağlanma stilleri, ilişki doyumları ve reddedilme duyarlılıkları arasında bir ilişki olup olmadığına yönelik yapılan analiz sonucunda bireylerin ebeveynlerinin boşanma nedeni ile kaygı alt boyutu arasındaki ilişkiye bakıldığında, ebeveynlerinin boşanma nedeni olarak diğeri seçen bireyler, ebeveynleri aldatma nedeniyle boşanan bireylere göre daha kaygılı olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada diğeri seçeneği altında, anne ve/veya babanın hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış nedenleri, anne ve/veya babanın terk etmesi, anne ve/veya babanın suç işlemesi ve son olarak anne ve/veya babanın akıl hastalığı nedeniyle boşanma türleri yer almaktadır. Hepsi göz önünde bulundurulduğunda bireyin anne ve/veya babasının daha çok sağlığını, yaşamını tehdit eden boşanma nedenleri olduğu için kaygı düzeyinin aldatarak boşananlara göre yüksek olması olasıdır. Boşanmış aileye sahip bireylerin ebeveynlerinin boşanma nedeni ile kaçınma alt boyutu arasındaki ilişkiye bakıldığında anlaşarak boşanan ebeveyne sahip bireyler aldatma nedeniyle boşanan ebeveyne sahip bireylere göre daha kaçınmacı olduğu tespit edilmiştir.

Boşanmış aileye sahip bireylerin ebeveynlerinin boşanma nedeni ile ilişki doyumu değişkeni alt boyutu arasındaki ilişkiye bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı bulgusu elde edilmiştir. Sağlıklı bir ilişkide var olan dinamiklerden biri de ilişkiden sağlanan doyumdur (Hendrick 2004; 2009). İlişkiden doyum elde edebilmek için var olan ilişki iletişim ve empati, kendini açma, idealizasyon, çatışma yöntemi, kabul-ret, sosyal destek, beklentilerin uyumu ve ortak değerler gibi bir takım özelliklere sahip olması gerekmektedir (Fincham ve Beach 2006). İlişkiden doyum elde etmede gerekli olan özellikle göz önünde bulundurulduğunda ele aldığımız çoğu boşanma nedenlerinin bu özellikleri

etkilemesi olasıdır. Bu yüzden boşanma nedeninin ilişki doyumu ile arasında anlamlı bir fark olmaması ihtimaller arasındadır.

Boşanmış aileye sahip bireylerin ebeveynlerinin boşanma nedeni ile reddedilme duyarlılığı değişkeni arasındaki ilişkiye bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. “Reddedilme kaygısı algılamaya hazır olma” olarak tanımlanan reddedilme duyarlılığının oluşumunun en önemli kaynağı ebeveynlerin reddetmesi olarak görülmektedir. Aile içi şiddet, düşmanca tutumlar, fiziksel / duygusal ihmal, katı disiplin uygulamaları endişeye neden olan deneyimlerdir (Downey ve Feldman, 1996; Feldman ve Downey, 1994). Bu bilgiler doğrultusunda ebeveyn hangi sebeple boşanıyor olursa olsun birey, ebeveyni tarafından ret algıladığı sürece reddedilmeye karşı duyarlılık oluşacaktır.

Araştırmaya katılan boşanmış aileye sahip bireylerin anne ve babalarının boşanma sonrası yeniden evlenme durumu ile bağlanma stilleri, ilişki doyumları ve reddedilme duyarlılıkları arasında bir ilişki olup olmadığına yönelik yapılan analizler sonucunda anne ve babalarının boşanma sonrası yeniden evlenme durumu ile kaygı alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Boşanmış aileye sahip bireylerin anne ve babalarının boşanma sonrası yeniden evlenme durumu ile kaçınma alt boyutu arasındaki ilişkiye bakıldığında annenin yeniden evlenme durumu ile anlamlı bir farklılık bulunmamışken babanın yeniden evlenme durumu ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Ünlü (2015) boşanmış ve boşanmamış aileye sahip bireylerde bağlanma stillerini ele aldığı çalışmasında boşanma sonrası anne ve babanın yeniden evlenme durumu ile kaygı ve kaçınma alt boyutu arasında anlamlı bir fark olmadığı bulgusunu elde etmiştir. Elde ettiği çalışmamızın bulgularıyla paralellik gösteren ve göstermeyen noktaları bulunmaktadır. Ünlü'nün (2015) çalışmasında bu çalışmadan farklı olarak parametrik olmayan testler kullanmıştır. Bu da çalışmamızla paralellik göstermeyen sonuçların elde edilmesine etki etmiş olması olasıdır. Gümüş (2017) 21 yaş ve üzeri bireylerin ebeveynlerinin boşanma sonrası ikinci bir evlilik yapıp yapmamış olmaları ile bireyin bağlanma modelleri arasındaki etkisine baktığı çalışmasının sonucunda yalnızca kayıtsız bağlanma stili babanın ile ikinci evlilik yapmış olması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu bulgusunu elde etmiştir.

Boşanmış aileye sahip bireylerde kaygı ve kaçınma alt boyutlarıyla boşanma sonrası yanında kalmadığı ebeveyni ile yeterince görüşüp görüşmediği arasında yapılan analiz sonucunda kaçınma alt boyutu için yanında kalmadığı ebeveyni ile yeterince görüşemeyen bireylerin, yeterince görüşebilenlere göre daha kaçınmacı olduğu bulgusu elde edilmiş; kaygı alt boyutu içinse boşanma sonrası yanında kalmadığı ebeveyni ile yeterince görüşebilen bireyler ile görüşemeyen bireyler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Çalışmamıza katılan boşanmış aileye sahip katılımcıların büyük bir kısmı (%41) boşanma sonrası annesi ile yaşadığı ve yeterince göremediği, ayrı kaldığı ebeveynin baba olduğu bilgisi elde edilmiştir. Gümüş (2017), 21 yaş ve üzeri yetişkinler ile yaptığı çalışmada bireylerin boşanma sonrası anne babalarıyla olan ilişkilerinin niteliği ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiye baktığında, yalnızca kayıtsız bağlanmanın boşanma sonrası babanın çocuğuyla ilişkisinin niteliğinin değişmesi ile farklılaştığı görülmüş ve anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ve boşanma sonrasında babasının ilgisinde azalma olduğunu bildiren katılımcıların kayıtsız bağlanma düzeylerinin anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulgusunu elde etmiştir. Gümüş (2017) yaptığı çalışmada örneklem sayısının azlığı ve ilişki niteliği değişkeninin şıklarına verilen cevaplardaki dağılımın düzensiz olması, çalışmamızla benzer değişken üzerinde elde edilen farklılığın farklı yönlerde olmasını etkilemiş olabileceği düşünülmektedir. Boşanmanın ardından çocuğun ebeveynleri ile olan görüşme sıklığı ve anne babanın çocukla alakalı sorumlulukları yerine getiriyor olması çocuğun hayatına birçok alanda ciddi değişiklikler ortaya koymaktadır. Bu yüzden boşanma sonrasında anne babanın çocuklarıyla olan ilişkisini sürdürürken uyum içinde olmaları ve çocuklarıyla ilişkilerini tekrardan düzenlemeleri gerekmektedir (Madden-Derdich ve Leonard, 2002; Shifflett ve Cumming, 1999). Bu bilgi doğrultusunda yanında kalmadığı ebeveynli ile ilişkilerini tekrardan yapılandıramayan bireylerin ebeveyn-çocuk ilişkisinde bir kayıp yaşadığı düşünülebilir ve bu kaybı tekrar yaşamamak ve kendini korumak adına kaçınmacı davranışlarda bulunabilir.

Boşanmış aileye sahip bireylerde ilişki doyumu değişkeniyle boşanma sonrası yanında kalmadığı ebeveyni ile yeterince görüşüp görüşmediği arasında yapılan

analiz sonucunda boşanma sonrası yanında kalmadığı ebeveyniyle yeterince görüşemeyen bireylerin ilişki doyumu, yeterince görüşebilenlerin ilişki doyumlarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların çoğu boşanma sonrası annesi ile yaşayan bireylerdir. Bu bilgi doğrultusunda yanında kalmadığı ebeveyni ile görüşemeyen bireyler daha çok baba ile ilişkileri hakkında bize bilgi vermektedirler. Baba ile yeterince görüşemeyen bireylerin babayla olan ilişkilerindeki yetersizlik nedeniyle ilişki yatırımını var olan romantik ilişkisine yöneltmiş olduğu ve bu yüzden de ilişkiden aldığı doyum daha yüksek olabileceği düşünülmektedir. Boşanmış aileye sahip bireylerde reddedilme duyarlılığı değişkeniyle boşanma sonrası yanında kalmadığı ebeveyni ile yeterince görüşüp görüşmediği arasında yapılan analiz bulgusuna bakıldığında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Bağlanma stilleri, ilişki doyumu ve reddedilme duyarlılığı değişkenlerinin birbirleri ile arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan analizin sonucunda boşanmış ve boşanmamış aileye sahip bireylerden oluşan her iki grup için de ilişki yönlerinin aynı olduğu bulunmuştur. Kaygı ve kaçınma alt boyutları ile ilişki doyumu değişkeni arasında negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Sarı ve Owen (2016) yürüttükleri çalışmalarında kaygı ve kaçınma alt boyutu ile ilişki doyumu arasında negatif yönde bir ilişki elde etmiştir. Bahsedilen araştırma gibi bu bulguya paralellik gösteren çalışmalar literatürde bulunmaktadır. (Brennan ve ark., 1998; Beştav, 2007; Collins ve Read, 1990; Feeney, Noller ve Callan, 1994). Kaçınma duygusal, fiziksel bağımsızlığı koruma, başkaları ile olan yakınlığı belirli sınırdan tutma isteği; kaygı, ihtiyaç duyulduğunda eşin erişilebilir ve destekleyici olmamasına yönelik endişeyi kapsamaktadır. (Rholes, Simpson, Campell ve Grich, 2001). Kişinin ilişki içinde yakınlık kurma durumundan kaçınması ya da ilişki içinde destek görmeme kaygısı yaşadığı bir süreçte ilişkiden doyum sağlayamaması nitekim beklenen bir durumdur.

Kaygı ve kaçınma alt boyutu ile reddedilme duyarlılığı değişkeni arasında pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Dörtlü Bağlanma Modeli'ne göre bağlanma stillerini ele alan Khoskam ve ark.'nın (2012) çalışmasının sonucunda saplantılı ve korkulu bağlanma ile reddedilmeye karşı duyarlılık arasında pozitif yönde bir ilişki

olduğu bulgusunu elde etmişlerdir. Bununla birlikte Erözkan (2009), öğrencilerle yaptığı çalışmada bağlanma stilleri arasında en fazla korkulu bağlanma stiline sahip olanların en yüksek reddedilme duyarlılığına sahip olduklarını ve reddedilme duyarlılığı ile güvenli bağlanma arasında negatif yönde ilişki bulmuştur. Bu bulgular çalışmanın bulguları ile paralellik göstermektedir. Kaygılı/kararsız bağlanan bireyler duygusal git geli fazla yaşayan, partnerlerine ve ilişkilerine takıntılı ve yoğun kıskançlık duygusuna sahip olarak tanımlanmıştır. Kaçınan bağlanan bireyler ise diğerlerine en az güvenen, çoğunlukla ilişkiler ile duygusal sevgi üzerine olumsuz beklenti ve inançlara sahip, yakınlık kurmaktan çekinen bireyler şeklinde tanımlanmışlardır (Ainsworth, ve ark., 1978). Bu tanımlamalar doğrultusunda kişinin ilişki içerisinde yaşadığı olumsuz süreçler, kişinin reddedilmeye karşı hassasiyetini arttırması beklenen bir durumdur.

İlişki doyumu değişkeni ile reddedilme duyarlılığı değişkeni arasındaki ilişkiye bakıldığında negatif yönde bir ilişki elde edilmiştir. Downey ve Feldman (1996), reddedilme duyarlılığını “Reddedilme kaygısı algılamaya hazır olma, reddedilmeye yönelik gelen ipuçlarına karşı duyarlı olma ve reddedilmeye karşı aşırı tepki” olarak tanımlamaktadır. Reddedilme duyarlılığı yüksek olan bireyler, romantik ilişki içinde buldukları partnerlerinin belirsiz ya da duyarsız davranışlarını kasti bir reddedilme şeklinde algılamakta, buna bağlı olarak yaşadıkları duygularla (yalnızlık, saldırganlık, depresyon, öfke ve düşmanlık gibi) baş etmek zorunda kaldıkları için, ilişki içinde kendilerini mutsuz ve güvensiz hissetmektedirler. (Creasey ve McInnis 2001; Downey ve Feldman 1996; Galliher ve Bentley, 2010). Bu bilgiler doğrultusunda bireyin ilişki içinde davranışları yorumlama şekli, tutumu ve buna bağlı yaşadığı duyguları hem bireyin hem de eşinin ilişkiden aldığı doyumu olumsuz yönde etkilemesi beklenen bir durumdur. Nitekim literatüre bakıldığında bulgumuzla paralellik gösteren çalışmalar bulunmaktadır. (Downey ve ark., 1998; Özkan 2016).

Araştırma bulgularına bakıldığında boşanmış aileye sahip bireylerin bağlanma stilleri ile boşanmamış aileye sahip bireylerin bağlanma stilleri puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Boşanmış aileye sahip bireylerin kaygı ve kaçınma düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Boşanmadan önce ev

içinde var olan ebeveyn çatışmasının ve boşanmanın gerçekleşmesinin birincil etkisi, ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkide bir düşüş yaşanmasıdır. (Geniş, Toker ve Şakiroğlu, 2019). Bu bilgi doğrultusunda ebeveyni boşanmış bireyin ev içinde yaşanan çatışmaya maruz kalması, boşanma sürecine tanıklık etmesi kişinin kaygı ve kaçınma düzeyini olumsuz yönde etkilemesi olasıdır. Boşanma, aile içinde olan mevcut yapıyı değiştirmekte, anne-çocuk, baba-çocuk ve anne-baba-çocuk şeklinde ikili üçlü ilişkilerin yeniden yapılanmaya girmesi demektir. Bu süreçte boşanma sonrası çocuğun, evden ayrılan ebeveyni özlemesi beklenen bir süreçtir (Türkaslan, 2007). Bu yüzden boşanma sonrası bir ebeveyni ile yaşam sürmeye başlaması kişinin kaygı ve kaçınma düzeyini olumsuz yönde etkilemesi olasıdır.

Boşanmış aileye sahip bireylerin ilişki doyumları ile boşanmamış aileye sahip bireylerin ilişki doyumları arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Boşanmış aileye sahip bireylerin ilişki doyumlarının daha düşük olduğu bulgusu tespit edilmiştir. Toplumun en küçük yapısı olan aile, çocuğun tutum, davranış ve düşünceleri öğrendiği hayata ait önemli deneyimleri kazandığı temel sosyal birimdir. Buna bağlı olarak bireyin kişiliğinin biçimlenmesinde aile içinde sağlıklı ebeveyn modellerinin etkisi, kimlik geliştirmesi açısından önemli bir noktaya sahiptir. (Avcı, 2011; Acar, 2015; Biçer, 2009). Sağlıklı aile içinde bulunan çocuk, kendisine ve çevresine sevgi duyan, kendine güvenen ve kişiliğini ve kimliğini olumlu şekilde geliştirebilen bir birey olur (Tolunguç, 2016). Parçalanmış aileye sahip çocuklarda depresif duygu durum, anksiyete davranış problemleri ve sosyal sorunlar ortaya çıkmakta ve olumsuz benlik geliştiren bir birey olur (Avcı 2011; Dam, 2008; Ercan, 2015). Bu bilgiler ışığında bireyin olumsuz benliğe sahip olması, yaşadığı olumsuz duygu durumları, ilişkiden aldığı doyumunu etkilemesi beklenen bir durumdur ve olumlu kimlik geliştirdiği düşünülen sağlıklı bireylerin ilişki doyumlarının daha yüksek olması öngörülebilir bir bilgidir. Aynı zamanda bireyin anne baba arasındaki ilişkiyi rol model aldığı bilgisi göz önünde bulundurulduğunda boşanmış aileye sahip bireylerin ilişkiden elde ettikleri doyumun daha düşük olması beklenebilir.

Boşanmış aileye sahip bireylerin reddedilme duyarlılıkları ile boşanmamış aileye sahip bireylerin reddedilme duyarlılıkları arasında anlamlı bir farklılık

olmadığı tespit edilmiştir. Kendilik algısında ve kişilerarası ilişkilerde kurulan iletişimlerde ebeveynin çocuklarına tutumları önemli bir etkiye sahiptir. (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Rohner'a (1986) göre çocuğa karşı öfke içeren davranışlarda bulunma ve kin gütme, şefkat ve sıcaklıklarını esirgeme, çocuğa karşı ilgisiz olma ve ihmalde bulunma, bir sevgisizlik ya da ilgisizlik olmamasına rağmen çocukta oluşan sevilme inancı şeklinde 4 farklı reddetme durumu bulunmaktadır. Bu bilgiler ışığında bir çocuğun kendisini reddedilmiş algılamasında temel faktörlerden birinin ebeveyn tutumu olduğunu düşünürsek boşanmış ya da boşanmamış aileye sahip olan her bireyin ebeveyni tarafından reddedilme kaygısı yaşaması olasıdır. Bu bilgi reddedilme duyarlılığı puanının her iki grup için fark göstermemesini açıklar niteliktedir. Bununla birlikte çalışmanın örneklemini üniversite öğrencilerinin oluşturduğunu göz önünde bulundurursak, bireyin sosyal ilişkilerinin güçlendiği ve özgürce davranışlarda bulunabildiği bir ortamdır. Bu bilgidен yola çıkarak katılımcıların reddedilme duyarlılıklarını dışavurumlarını etkilemiş olabilir.

Değişkenler arası yordayıcı etkiye bakıldığında boşanmış aileye sahip bireylerde kaçınmacı bağlanma stili toplam puanının ilişki doyumu toplam puanını yordadığı bulgusu elde edilmiştir. Değişkenler arası ilişki negatif yönlüdür. Soğancı (2017) çalışmasında kaygı ve kaçınma düzeyinin ilişki doyumu ile arasındaki neden sonuç ilişkisini incelemek için yaptığı regresyon analizi sonucunda değişkenler arası anlamlı ilişki elde etmiştir. Benzer şekilde Sarı (2008) bağlanma stillerinin ilişki doyumunu yordayıcı etkisine baktığı araştırmasında bağlanma stillerinin ilişki doyumu üzerinde yordayıcı etkiye sahip olduğu bulgusunu elde etmiştir. Bağlanma stillerinde kişinin kendisini ve başkalarını nasıl algıladığına bağlı olarak ilişki doyumu üzerinde etkisi bulunmaktadır. Kişinin başkaları modellerinin olumsuz oluşu -dörtlü bağlanma modeline göre kayıtsız ve korkulu bağlanma stili- romantik ilişkiden elde edilen doyumu olumsuz etkilemektedir. Korkulu bağlanma stiline sahip kişilerin romantik ilişki içinde oldukları partnerleri ile mesafeli, uzak durmayı tercih ettiklerini ama aynı zamanda da bir o kadar uzaklaşmaktan korktuklarını dile getirmişlerdir. Kayıtsız ve saplantılı bağlanma stillerinde ise kişi romantik ilişki içinde takıntılı davranışlar sergilediklerini ve çatışmaların var olduğunu ifade etmişlerdir (Mikulincer ve Shaver, 2003). Bu bilgiler doğrultusunda kaçınmacı

bağlanma stiline ilişkin ilişki doyumu üzerinde yordayıcı etkiye sahip olması beklenen bir bulgudur.

Boşanmış aileye sahip bireylerde kaygılı bağlanma stili toplam puanının reddedilme duyarlılığı toplam puanı üzerinde anlamlı yordayıcı etkiye sahiptir. Değişkenler arası ilişki pozitif yönlüdür. Köse (2017) yaptığı çalışmada bağlanma stilleri ile reddedilme duyarlılığı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki elde etmiştir. Bununla birlikte İlhan (2018) dörtlü bağlanma modeline göre korkulu-kaygılı ve saplantılı bağlanma stiline sahip bireylerin reddedilmeye karşı hassasiyetinin yüksek olduğunu tespit etmiştir. Reddedilmeye karşı duyarlılık düzeyi yüksek olan bireylerin yaşadıkları güven eksikliği, ilişki kurma konusundaki becerilerini etkilemektedir. Bu yüzden bireyler reddedilmekten korktukları için ilişkide sınırlı iletişim kurmakta ve ilişki içindeki çatışmalardan kaçınmaktadırlar. Aynı zamanda reddedilmeye karşı kaygılı bir bekleme içinde oldukları için yakın ilişki kurma konusunda kaçınmacı davranışlar sergilemektedirler (Downey ve Feldman, 1996; Downey vd., 2004).

Boşanmış aileye sahip bireylerde reddedilme duyarlılığı ölçeğinden alınan puanlar ile ilişki doyumu ölçeği puanı arasındaki ilişki gücünü belirlemek adına yapılan regresyon analizi bulgularına göre reddedilme duyarlılığı ilişki doyumunu anlamlı biçimde açıkladığı tespit edilmiştir. Değişkenler arası ilişki negatif yönlüdür. Reddedilmeye karşı hassasiyeti olan bireyler ilişkilerini sürdürme çabasıdadır ve bu hissin bir sonucu olarak partnerlerine şiddet gösterme olasılığı yüksektir. Bu davranışlar reddedilmeye karşı duyarlılığa yapılan kızgın tepkilerin sonucu olarak yorumlanır ve ilişkide pasif olarak mağdur edilmekten ziyade saldırganlığa neden olur (Ayduk ve ark., 1999). Reddedilme duygusu yüksek olan bireylerin reddedilme olasılığı yüzünden sosyal ilişkilerde çekilme eğilimi bulunmaktadır ve kendi kendine yeterlilikleri ile özgüvenleri daha düşüktür (Watson ve Nesdale, 2012). Bu bilgiler göz önünde bulundurulduğunda boşanmış aileye sahip bireylerin tanıklık ettikleri boşanma sürecinde reddedilmeye karşı hassasiyet geliştirmiş olması öngörülebilir ve sonraki süreçlerde yaşadıkları ilişki içinde reddedilme bekleme içine girmesi olasıdır.

Bireyin ebeveyninin boşanmışlık durumu ve bağlanma stilleri ile reddedilme duyarlılığının ilişki doyumu na yaptıkları görel i katkıları belirlemek adına hiyerarşik regresyon analizi uygulanmış ve ebeveynin boşanmışlık durumu denkleme ilk sıra girilmiştir. Ardından bağlanma stilleri ve son olarak reddedilme duyarlılığı dahil edilmiştir. Yapılan analizin sonucunda sadece kaçınmacı bağlanma stillerinin bireylerin romantik ilişki doyumları üzerinde yordayıcı etkisi bulunmaktadır. Bireylerin romantik ilişki doyumlarının çalışmaya dahil edilen değişkenlerle açıklanan varyansı oldukça yüksektir ancak bu açıklama gücünün çok büyük bir kısmı kaçınmacı bağlanma stilinin yordayıcı etkisinden gelmektedir ($R^2 = .55$). Romantik ilişki doyumunun yordanmasında çok büyük bir katkısı bulunan kaçınmacı bağlanma stili, ilişki doyumu ile aralarında anlamlı ilişki bulunan değişkenlerden biridir. Değişkenler arasındaki ilişkilerden elde edilen bulgular tartışılırken ilişki doyumunun kaçınmacı bağlanma stili ile niçin bağlantılı olabileceği tartışılmıştır. Bu açıklamalar ve gerekçeler ilişki doyumunun yordanmasına yaptıkları katkılar için de geçerli olduğundan, aynı tartışmalar burada tekrarlanmayacaktır.

5.1. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma 2019-2020 yıllarında eğitim gören, romantik ilişkisi olan üniversite öğrencilerinden çalışmaya gönüllü olarak katılanlar ile sınırlıdır. Araştırmanın örnekle mi 150 tanesi boşanmış aileye sahip, 150 tanesi boşanmamış aileye sahip bireylerle sınırlı tutulmuştur. Çalışma örnekleminin sadece belirli demografik özelliklerdeki kısıtlı sayıda üniversite öğrencilerinden oluşması nedeniyle herhangi bir genelleme yapılırken ve çözüm önerileri sunarken bu özellikler dikkate alınmalıdır. Araştırmada incelenen bağlanma stilleri, ilişki doyumu ve reddedilme duyarlılığı; Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II, İlişki İstikrarı Ölçeği ve Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği ile elde edilen verilerle sınırlıdır. Araştırmanın betimleyici analizleri Sosyodemografik Özellikler ve Bilgi Formu ile elde edilen bilgilerle sınırlı tutulmuştur.

Çalışmada, kullanılan araştırma deseni nedeniyle, sebep sonuç ilişkisinden söz etmek mümkün değildir. Elde edilen bulgular, sadece değişkenler arasındaki ilişkileri açıklamaktadır. Bu nedenle, boşanmanın bireyler üzerindeki etkilerini boylamsal çalışmalar ile araştıran ampirik çalışmalara ihtiyaç vardır. Ancak, boylamsal çalışmalar ile, çocukluktan gelen bağlanma stillerinin yetişkinlikteki bağlanma stillerini ve ilgili değişkenlerle olan ilişkisi neden-sonuç bağlamında değerlendirmek mümkün olabilir.

Ülkemizde boşanmış ve boşanmamış aileye sahip bireylerin bağlanma stilleri, ilişki doyumu ve reddedilme duyarlılıkları arasındaki ilişkileri grup karşılaştırma şeklinde ele alan çalışmaların azlığı ve güncel araştırmalarının kısıtlı olması analiz sonucu elde edilen bulguların tartışılmasını sınırlandırmıştır. Bu nedenle literatürde farklı çalışma sonuçlarına ihtiyaç vardır.

5.2. Sonuç ve Öneriler

Boşanmış aileye sahip bireylerin bağlanma stillerinin ilişki doyumu ve reddedilme duyarlılığı ile ilişkisine yönelik yapılan bu araştırmanın betimsel analizleri ve grup karşılaştırmalı olarak yapılan analizlerin bir sonraki çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir. Bilindiği gibi bebek anne karnına düştüğü andan itibaren sürekli doğrudan ya da dolaylı bir şekilde bir iletişim halindedir. Bebeğin doğumu ile başlayan bağlanma ailenin etkisi ile devam etmektedir. Yaşadığımız bu ilişkiler zamanla çeşitlilik göstermektedir ve bu ilişkilerden elde ettiğimiz doyumu etkileyen pek çok nokta vardır. Kişinin yaşadığı reddedilme kaygısı, olumsuz bağlanma stilleri ve düşük ilişki doyumu yaşam kalitesini doğrudan bir şekilde etkileyebilecek noktadadırlar. Bireyin hayatını ciddi bir şekilde etkileyen ve ailenin rolünün etkili olduğu bu çalışmaya yönelik önerilerimiz bulunmaktadır.

Öncelikli olarak, araştırmanın örneklemini oluşturan kriterler veri toplama sürecini zorlayıcı bir noktaya taşımıştır. 150 boşanmış aileye sahip, 150 boşanmamış aileye sahip toplam 300 kişiye ulaşılmıştır. Çalışmanın örneklem sayısı artırılarak temsil gücü daha yüksek bir çalışma yapılabilir. Araştırmanın örneklemini ilişkisi olan üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Daha sonraki

çalışmalarda farklı yaş grupları ya da evli bireylerle çalışılarak farklı örneklem grupları ele alınabilir.

Araştırma değişkenlerinde reddedilme duyarlılığı hakkında literatürde yeterli düzeyde bilgi olmadığı fark edilmiş, bu kavram hakkına yapılacak çalışmaların literatüre faydalı olacağı düşünülmüştür. Reddedilme duyarlılığı değişkeninin çalışma genelinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmadığı göz önünde bulunduğunda çalışmaya kendilik algısı, kişilik özellikleri, özerklik gibi bireysel değişkenlerle ilişkileri çalışılabilir.

Elde edilen bulguların bireylere sağlanacak olan ruh sağlı hizmetlerinin yapılmasına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bunula birlikte boşanan anne babalara bu sürecin önemi ve etkileri hakkında önemli bilgiler verdiği düşünülmektedir. Boşanma sürecine tanıklık etmiş çocukların üzerindeki etkilere yönelik yapılan çalışma sonucunda, boşanmayı yaşayan anne babanın kendi süreçleri üzerine çalışmalar yapılabilir, anne babanın kendi yaşadıkları süreçleri ve bu süreci nasıl ynettiklerinin aile içindeki diğer fertlere etkisi olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abalı, S. (2006). Boşanmak için başvuran kadınların evlilikteki cinsel yaşamlarını boşanma nedeni olarak görme durumları.
- Acar G, Demir A, Görmez D. Keser İ., (2015). Aile ve Çocuk Suçluluğu İlişkisi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal;1:1-2*.
- Açık, Ö. (2008). Evlilik uyumu ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Ainsworth, M. D., Blehar, M., Waters, E., & Wall, S. (1978). Patterns of attachment.
- Ainsworth, M. D. S., Wittig, B. A., & Foss, B. M. (1969). Determinants of infant behavior. *Attachment and exploratory behavior of one-olds in a strange situation, 4*.
- Aksoy, S. K. (2019). *Alman sosyoloji ekolünde aile ve evlilik* (Master's thesis, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Aktaş, Ö. (2011). Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlükler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Allen, J. P., & Land, D. (1999). Attachment in adolescence.
- Amato, P.R. (1986) Marital conflict, the parent-child relationship and child self-esteem. *Fam Relat*, 35:403-410.

- Amato, P. R. (2001). Children of divorce in the 1990s: an update of the Amato and Keith (1991) meta-analysis. *Journal of family psychology, 15*(3), 355.
- Amato, P. R. (2010). Research on divorce: Continuing trends and new developments. *Journal of marriage and family, 72*(3), 650-666.
- Amato, P. R. and Sobolewski, M. J. (2001). The Effects of Divorce and Marital Discord on Adult Children's Psychological Well-Being. *American Sociological Review, 66*(6), 900-921.
- Arias. (2007). United States life tables. Hyattsville, Maryland: National Vital Reports, MD: National Center for Health Statistics.
- Aspelmeier, J. E.,ve Kerns, K. A. (2003). Love and school: Attachment/exploration dynamics in college. *Journal of Social and Personal Relationships, 20*, 5-30.
- Avcı M., (2011). Yazgının Yokluğunda Suçun Varlığı Meselesi ya da Ailenin Parçalanmasının Suçla İlişkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi;15:121-40*.
- Aydın, E. (2018). *Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının psikolojik sağlamlık ve depresyon belirtileri üzerine etkisi* (Master's thesis, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Aydın, A. (2018). *5-6 yaş okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal duygusal uyumu, anne-babaların evlilik doyumu ve aile yılmazlığı düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Master's thesis, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Aydoğdu,F.,&Dilekmen,M.(2016).Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi.Bayburt Eğitim Dergisi,11(2),569-585.

- Ayduk, O., Downey, G., & Kim, M. (2001). Rejection sensitivity and depressive symptoms in women. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(7), 868-877.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal relationships*, 7(2), 147-178.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *Journal of personality and social psychology*, 61(2), 226.
- Bartholomew, K., & Shaver, P. R. (1998). Methods of assessing adult attachment. *Attachment theory and close relationships*, 1998, 25-45.
- Baumeister, R. F. ve Leary, M. R. (1995). The need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation, *Psychological Bulletin*, 117, 497- 529.
- Belsky, J., & Isabella, R. (1988). Maternal, infant, and social-contextual determinants of attachment security. *Clinical implications of attachment*, 41-94.
- Belsky, J., Steinberg, G, L. ve Ellis, B.J. (2012). Beyond Cumulative Risk: Distinguishing Harshness and Unpredictability as Determinants of Parenting and Early Life History Strategy. *Developmental Psychology*, 48,662-673.
- Benazzi, F.(2000). Characteristics of bipolar II patients with interpersonal rejection sensitivity. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 54(1), 499–501.
- Beştav, F. G. (2007). Romantik ilişki doyumu ile cinsiyet, bağlanma stilleri, rasyonel olmayan inançlar ve aşka ilişkin tutumlar arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Biçer E., (2009). Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Atılabilirlik ve Sosyal Yetkinlik Beklenti Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi]. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Blehar, M. C., Lieberman, A. F., & Ainsworth, M. D. S. (1977). Early face-to-face interaction and its relation to later infant-mother attachment. *Child development*, 182-194.
- Booth, A., & Amato, P. R. (2001). Parental predivorce relations and offspring postdivorce well-being. *Journal of marriage and family*, 63(1), 197-212.
- Bowlby, J. (1956). Mother-child separation.
- Bowlby, J. (1969). Attachment and loss, vol. 1: Attachment. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). Attachment and loss: Volume II: Separation, anxiety and anger. In *Attachment and Loss: Volume II: Separation, Anxiety and Anger* (pp. 1-429). London: The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis.
- Bowlby, J. (1979). The Bowlby-Ainsworth attachment theory. *Behavioral and Brain Sciences*, 2(4), 637-638.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss: Vol. 3: Loss*. Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis.
- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: retrospect and prospect. *American journal of Orthopsychiatry*, 52(4), 664.
- Bowlby, J. (1988). Developmental psychiatry comes of age. *The American journal of psychiatry*.

- Bradbury, T. N., Fincham, F. D., & Beach, S. R. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: A decade in review. *Journal of marriage and family*, 62(4), 964-980.
- Brennan, K. A., Clark, C. L., & Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview.
- Bretherton I (1992) The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Dev Psychol*, 28:759-775.
- Bretherton, I., & Waters, E. (Eds.). (1985). Growing points of attachment theory and research.
- Broderick, J. E., & O'Leary, K. D. (1986). Contributions of affect, attitudes, and behavior to marital satisfaction. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54(4), 514.
- Brown, B. B., Feiring, C., & Furman, W. (1999). Missing the love boat: Why researchers have shied away. *The development of romantic relationships in adolescence*, 1-18.
- Burger, J.M. (2006). Kişilik. İstanbul: Kaknüs Yayıncılık.
- Butler, J.C., Doherty, M.S. ve Potter, R.M. (2007). Social antecedents and consequences of interpersonal rejection sensitivity. *Personality and Individual Differences*, 43, 1376-1385.
- Büyükşahin, A. (2001). Yakın İlişki Kuran ve Kuramayan Üniversite Öğrencilerinin Çeşitle Sosyal Psikolojik Etkenler Yönünden Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Büyükşahin, A., Hasta, D., & Hovardaoğlu, S. (2005). İlişki İstikrarı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Türk Psikoloji Yazıları*, 8(16), 25- 37.
- Canary, D. J., & Spitzberg, B. H. (1989). A model of the perceived competence of conflict strategies. *Human Communication Research*, 15(4), 630-649.
- Cassidy, J. (2008). The nature of the child's ties.
- Chappell, K. D., & Davis, K. E. (1998). Attachment, partner choice, and perception of romantic partners: An experimental test of the attachment–security hypothesis. *Personal Relationships*, 5(3), 327-342.
- Cheadle, J. E., Amato, P. R., & King, V. (2010). Patterns of nonresident father contact. *Demography*, 47(1), 205-225.
- Clark, M. S., & Grote, N. K. (1998). Why aren't indices of relationship costs always negatively related to indices of relationship quality?. *Personality and Social Psychology Review*, 2(1), 2-17.
- Collins, N. L., & Allard, L. M. (2001). Cognitive representations of attachment: The content and function of working models. *Blackwell handbook of social psychology: Interpersonal processes*, 2, 60-85.
- Collins, N. L., & Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of personality and social psychology*, 58(4), 644.
- Collins, N. L., & Read, S. J. (1994). Cognitive representations of attachment: The structure and function of working models. In K. Bartholomew & D. Perlman (Eds.), *Advances in personal relationships, Vol. 5. Attachment processes in adulthood* (p. 53–90). Jessica Kingsley Publishers.

- Coltrane, S., & Adams, M. (2001). Men, women, and housework. *Gender mosaics*, 145-154.
- Cooper, M. L., Shaver, P. R., & Collins, N. L. (1998). Attachment styles, emotion regulation, and adjustment in adolescence. *Journal of personality and social psychology*, 74(5), 1380.
- Creasey, G., & Hesson-McInnis, M. (2001). Affective responses, cognitive appraisals, and conflict tactics in late adolescent romantic relationships: Associations with attachment orientations. *Journal of Counseling Psychology*, 48(1), 85.
- Crowell, J. A., Fraley, R. C. ve Shaver, P. R. (2009). Measurement of individual differences in adolescent and adult attachment. In J. Cassidy ve P. R. Shaver, (Ed.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 599-634). NY: Guilford Press.
- Curun, F. (2006). Yüklemler, iletişim çatışmaları, cinsiyet ve cinsiyet rolü yönelimi ile evlilik doyumu arasındaki ilişki. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, Ş. (2004). The effects of an attachment-oriented-psycho- educational-group training on improving the preoccupied attachment styles of university students. Unpublished master thesis, Middle East Technical University, Ankara.
- Çiçek, Z. (2014). Boşanmanın sosyolojik analizi: Denizli kenti örneği.
- Çil, G. (2019). Türkiye’de Boşanamayan ve Boşanan Kadınların Yapabilirliklerinin Boşanma Eylemine Geçiş veya Geçemeyişleri Üzerine Olan Etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Dam H., (2008). Öğrencinin Okul Başarısında Aile Faktörü. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2008;7:75–99.

- Davis, M. H., & Oathout, H. A. (1987). Maintenance of satisfaction in romantic relationships: Empathy and relational competence. *Journal of personality and social psychology*, 53(2), 397.
- Debord, J., Romans, S.C. ve Krieshok, T. (1996). Predicting dyadic adjustment from general and relationship-specific beliefs. *Journal of Psychology*, 130, 263-280.
- De Wolff, M. S., & van Ijzendoorn, M. H. (1997). Sensitivity and Attachment: A Meta-Analysis on Parental Antecedents of Infant Attachment. *Child Development*, 68, 571-591
- Del Giudice, M. (2011). Sex differences in romantic attachment: A meta-analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37(2), 193-214.
- Del Giudice, M. (2009). Sex, attachment, and the development of reproductive strategies. *Behavioral and Brain Sciences*, 32(1), 1-21.
- Del Giudice, M., & Belsky, J. (2010). Sex differences in attachment emerge in middle childhood: An evolutionary hypothesis. *Child Development Perspectives*, 4(2), 97-105.
- Demirkan, S., (2006). Özel sektördeki Yöneticilerin ve Çalışanların Bağlanma Stilleri, Kontrol Odağı, İş Doyumu ve Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Araştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demo, D. H., & Acock, A. C. (1988). The impact of divorce on children. *Journal of Marriage and the Family*, 619-648
- Doğan, T. (2009). ilişsel ve kendini değerlendirme süreçlerinin sosyal anksiyete açısından incelenmesi. (Yayınlanmamış doktora tezi).Sakarya Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

- Downey G, Feldman SI (1996) Implications of rejection sensitivity for intimate relationships. *J Pers Soc Psychol*, 70:1327-1343.
- Downey G, Feldman S, Ayduk O (2000) Rejection sensitivity and male violence in romantic relationships. *Pers Relatsh*, 7:45-61.
- Downey G, Freitas AL, Michaelis B, Khouri H (1998) The self-fulfilling prophecy in close relationships: rejection sensitivity and rejection by romantic partners. *J Pers Soc Psychol*, 75:545-560.
- Downey, G., Irwin, L., Ramsay, M., & Ayduk, O. (2004). Rejection sensitivity and girls' aggression. In *Girls and Aggression* (pp. 7-25). Springer, Boston, MA.
- Dökmen, Z. (2002). Evlilik doyumunu ile eşle algılanan benzerlik, cinsiyet, cinsiyet rolleri ve eğitim düzeyi arasındaki ilişki. XII. Ulusal Psikoloji Kongresi, Ankara.
- Difilippo JM, Overholser JC (2002) Depression, adult attachment and recollections of parental caring during childhood. *J Nerv Ment Dis*, 190:663-669.
- Eastwick, P. W., & Finkel, E. J. (2008). Sex differences in mate preferences revisited: Do people know what they initially desire in a romantic partner?. *Journal of personality and social psychology*, 94(2), 245.
- Edwards, C.P. (1987). Culture and the Construction of Moral Values: A Comparative Ethnography of Moral Encounters in Two Cultural Settings. In J.Kagan & Lamb(Eds.) *The emergence of morality in young children*.
- Ein-Dor, T., Mikulincer, M., Doron, G., & Shaver, P. R. (2010). The attachment paradox: How can so many of us (the insecure ones) have no adaptive advantages?. *Perspectives on Psychological Science*, 5(2), 123-141.

- Eisenberg, N., & Fabes, R. A. (1995). The relation of young children's vicarious emotional responding to social competence, regulation, and emotionality. *Cognition and Emotion*, 9(2-3), 203-228
- Egeland, B., & Farber, E. A. (1984). Infant-mother attachment: Factors related to its development and changes over time. *Child Development*, 55(3), 753-771.
- Emery, R. E., Waldron, M., Kitzmann, K. M., & Aaron, J. (1999). Delinquent behavior, future divorce or nonmarital childbearing, and externalizing behavior among offspring: A 14-year prospective study. *Journal of Family Psychology*, 13(4), 568.
- Erbaş, M.M.(2012). Öğretmen Adaylarının Mükemmeliyetçilik Düzeylerinin Red Duyarlılığı ve Özne İyi Oluş Düzeylerine Göre İncelenmesi, Yüksek lisans tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Ercan R., (2015). Ailede Değişimin Sonuçlarının Çocuk Sağlığına Etkisi. *International Journal of Social Science*; 36:299-308.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis* (No. 7). WW Norton & Company.
- Erözkan, A. (2004a). Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Duyarlılıkları İle Reddedilme Duyarlılıklarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, 5 (2), 85-98.
- Erözkan, A. (2004b). Üniversite öğrencilerinin kişilerarası duyarlılıkları ile reddedilme duyarlılıklarının bazı değişkenlere göre incelenmesi.Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, 5(2) 85-98.
- Erözkan, A.(2007). Üniversite öğrencilerinin reddedilme duyarlılıkları ile sosyal kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17, 225-240.

- Erözkan, A. (2009). Lise öğrencilerinde kişilerarası ilişki tarzlarının yordayıcıları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 543-551.
- Ersanlı, K., & Kalkan, M. (2008). Evlilik ilişkilerini geliştirme kuram ve uygulama. *Ankara: Nobel Yayın Dağıtım*, 1.
- Feeney, J. A. (2002). Attachment, marital interaction, and relationship satisfaction: A diary study. *Personal Relationships*, 9.
- Feeney, J. A. (1995). Adult attachment and emotional control. *Personal Relationships*, 2(2), 143-159.
- Feeney, B. C., & Kirkpatrick, L. A. (1996). Effects of adult attachment and presence of romantic partners on physiological responses to stress. *Journal of personality and social psychology*, 70(2), 255.
- Feeney, J. A., & Noller, P. (1990). Attachment style as a predictor of adult romantic relationships. *Journal of personality and Social Psychology*, 58(2), 281.
- Feeney, J. A., & Noller, P. (1991). Attachment style and verbal descriptions of romantic partners. *Journal of Social and Personal Relationships*, 8(2), 187-215.
- Feldman, S., & Downey, G. (1994). Rejection sensitivity as a mediator of the impact of childhood exposure to family violence on adult attachment behavior. *Development and Psychopathology*, 6(1), 231-247.
- Fincham, F. D., & Beach, S. R. H. (2006). Relationship Satisfaction. In A. L. Vangelisti & D. Perlman (Eds.), *The Cambridge handbook of personal relationships* (p. 579–594). Cambridge University Press
- Fitton, V. A. (2012). Attachment theory: History, research, and practice. *Psychoanalytic Social Work*, 19(1-2), 121-143.

- Fraley, R. C., Waller, N. G., & Brennan, K. A. (2000). An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 350-365.
- Fraley, R. C., & Shaver, P. R. (2000). Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Review of general psychology*, 4(2), 132-154.
- Furstenberg, F. F., & Cherlin, A. J. (1991). *Divided families: What happens to children when parents part* (Vol. 1). Harvard University Press.
- Gähler, M. (1998). *Life after divorce: economic, social and psychological well-being among Swedish adults and children following family dissolution* (Doctoral dissertation, The Swedish Institute for Social Research, Stockholm University).
- Gähler, M., & Palmtag, E. L. (2015). Parental divorce, psychological well-being and educational attainment: Changed experience, unchanged effect among Swedes born 1892–1991. *Social Indicators Research*, 123(2), 601-623.
- Galliher, R. V. ve Bentley, C. G. (2010). Links between Rejection Sensitivity and Adolescent Romantic Relationship Functioning: The Mediating Role of Problem- Solving Behaviors *Journal of Aggression, Maltreatment ve Trauma*, 19, 603–623.
- Garnezy, N., & Devine, V. T. (1977). Longitudinal vs. cross-sectional research in the study of children at risk for psychopathology. In *The origins and course of psychopathology* (pp. 193-222). Springer, Boston, MA.
- Geçtan, E. (2002). *Psikanaliz ve Sonrası*. İstanbul Metis Yayınları.

- Geniş, M., Toker, B., & şakiroğlu, M. (2019). Boşanmanın ocuklara Etkisi, ocuğa Söylenmesi ve Ebeveyn Yabancılaşması Derleme alışması. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(3), 190-199.
- Gülaydın N, G., & Semerci, B. (2018). Romantik İlişkisi Olan Yetişkin Bireylerin İlişki Doyumlarının Bağlanma Stilleri, Benlik Saygısı ve Kişilerarası İlişki Tarzları Açısından İncelenmesi. *Psikoloji Araştırmaları*, 3(6), 14-25.
- Griffin, D. W., & Bartholomew, K. (1994). Models of the self and other: Fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. *Journal of personality and social psychology*, 67(3), 430.
- Groh, A. M., Fearon, R. P., Bakermans-Kranenburg, M. J., Van IJzendoorn, M. H., Steele, R. D., & Roisman, G. I. (2014). The significance of attachment security for children's social competence with peers: A meta-analytic study. *Attachment & human development*, 16(2), 103-136.
- Gökçe, B. (1991). Evlilik Kurumu ve Aile Yapısı ile İlişkileri. *Türk Aile Ansiklopedisi*, C, 2, 508-516.
- Gümüş, C., (2017). Ebeveynleri Boşanmış 21 Yaş ve zeri Yetişkin Bireylerin Kişilerarası İlişkilerindeki Bağlanma Modelleri ve Ayrılma Kaygılarının eşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Günay, S. (2007). Evlilik atışması, nedensellik-sorumluluk yüklemeleri, eşlerin evlilik ilişkisinden sağladıkları genel doyuma ilişkin görüşleri ve evliliğe ilişkin değerlendirmeler arasındaki ilişkiler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hamamcı, Z. (2005). Dysfunctional relationship belief in marital satisfaction and adjustment. *Social Behavior and Personality*, 33(4), 313- 328.

- Hamarta, E. (2004). Bağlanma Teorisi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi. 14: 53-66.
- Hafen, C. A., Spilker, A., Chango, J., Marston, E. S., & Allen, J. P. (2014). To accept or reject? The impact of adolescent rejection sensitivity on early adult romantic relationships. *Journal of Research on Adolescence*, 24(1), 55-64.
- Hazan, C., & Shaver, P. R.(1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of personality and social psychology*, 52(3), 511.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1990). Love and work: An attachment-theoretical perspective. *Journal of Personality and social Psychology*, 59(2), 270.
- Hazan, C. ve Shaver, P.R. (1994). Attachment As An Organizational Framework For Research On Close Relationship. *Psychological Inquiry*, 5, 1-22.
- Hazan, C., & Zeifman, D. (1994). Sex and the psychological tether.
- Hendrick, C., & Hendrick, S. S. (1989). Research on love: Does it measure up? *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(5), 784–794
- Hendrick, S. S. (2009). Yakın ilişkiler psikolojisi. (A. Dönmez (Ed), A. Büyükşahin, N. Taluy, I. Ç. Başer ve M. Güler, Çev.). Ankara: Nobel Yayınları (Orijinal çalışma basım tarihi 2004).
- Hendrick, S. S., Hendrick, C., & Adler, N. L. (1988). Romantic relationships: Love, satisfaction, and staying together. *Journal of personality and social psychology*, 54(6), 980.
- Hodges, E. V., & Perry, D. G. (1999). Personal and interpersonal antecedents and consequences of victimization by peers. *Journal of personality and social psychology*, 76(4), 677.

- Holmes, J. (2014). *John Bowlby and attachment theory*. Routledge.
- Hortaçsu, N . (1991). Evlilik ve Boşanma Nedenlerine Verilen Önemi Etkileyen Faktörler Olarak Değerlendirme Yaklaşımı, Cinsiyet ve Medeni Durum. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi , 1 (1) , . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd/issue/21106/227316>
- Ivanova, K., Mills, M., & Veenstra, R. (2011). The initiation of dating in adolescence: The effect of parental divorce. The TRAILS study. *Journal of Research on Adolescence*, 21(4), 769-775.
- Jekielek, S. M. (1998). Parental conflict, marital disruption and children's emotional well-being. *Social Forces*, 76(3), 905-936.
- Johnson, D. R., & Wu, J. (2002). An empirical test of crisis, social selection, and role explanations of the relationship between marital disruption and psychological distress: A pooled time-series analysis of four-wave panel data. *Journal of Marriage and Family*, 64(1), 211-224.
- Kapçı, E. G. & Küçüker, S. (2006). Ana Babaya Bağlanma Ölçeği: Türk Üniversite Öğrencilerinde Psikometrik Özelliklerinin Değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(4), 286-295.
- Kelly, J. B. (2012). Risk and protective factors associated with child and adolescent adjustment following separation and divorce: Social science applications.
- Khoshkam, S., Bahrami, F.S., Ahmadi, A., Fatehizade, M. & Etemadi, O.(2012). Attachment Style and rejection sensitivity: The mediating effect of self-esteem and worry among iranian college students. *Europe's Journal of Psychology*, 8(3), 363-374.
- Kızmaz Z., (2006). Okullardaki Şiddet Davranışının Kaynakları Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım. *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 30:47-70.

- Kiernan, K. E., & Cherlin, A. J. (1999). Parental divorce and partnership dissolution in adulthood: Evidence from a British cohort study. *Population Studies*, 53(1), 39-48.
- King, V. (2006). The antecedents and consequences of adolescents' relationships with stepfathers and nonresident fathers. *Journal of Marriage and Family*, 68, 910-928.
- Kirkpatrick, L.A., 1998 Evolution, Pair-Bonding, and Reproductive Strategies: A Reconceptualization of Adult Attachment, Attachment theory and close relationships, Edited by Simpson, J.A. & Rholes, W.S., New York: Guilford Press. 353-393
- Kluwer, E. S. (2010). From partnership to parenthood: A review of marital change across the transition to parenthood. *Journal of Family Theory & Review*, 2(2), 105-125.
- Kobak, R. R., & Hazan, C. (1991). Attachment in marriage: Effects of security and accuracy of working models. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(6), 861.
- Koski, L. R., & Shaver, P. R. (1997). Attachment and Relationship Satisfaction across the Lifespan. *Satisfaction in close relationships*, 26.
- La Mung Ming, Miranda (1997). Mother's Experience of Divorce and Children's Post-Divorce Adjustment. Master Thesis. University of Hong Kong, Department of Social Work and Social Administration.
- Ledley DR, Storch E, Coles ME, Heimberg RG, Moser S, Bravata EA (2006) The relationship between childhood teasing and later interpersonal functioning. *J Psychopathol Behav Assess*, 2:33-40.

- Liu, R. T., Kraines, M. A., Massing-Schaffer, M., & Alloy, L. B. (2014). Rejection sensitivity and depression: mediation by stress generation. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*, 77(1), 86-97.
- Lund LK, Zimmerman TS, Haddock SA (2002) The theory, structure and techniques for the inclusion of children in family therapy: a literature review. *J Marital Fam Ther*, 28:445-454.
- Madden-Derdich, D. A., & Leonard, S. A. (2002). Shared experiences, unique realities: Formerly married mothers' and fathers' perceptions of parenting and custody after divorce. *Family Relations*, 51(1), 37-45.
- Maier, E. H. and Lachman M. E. (2000). Consequences of Early Parental Loss and Separation for Health and Well-Being in Midlife. *International Journal of Behavioral Development*, 24(2), 183-189.
- Main, M. (1990). Cross-cultural studies of attachment organization: Recent studies, changing methodologies, and the concept of conditional strategies. *Human Development*, 33: 48-61.
- Main, M., Kaplan, N., & Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood, and adulthood: A move to the level of representation. *Monographs of the society for research in child development*, 66-104.
- Meeks, B. S. Hendrick, S. S. ve Hendrick, C. C. (1998). Communication, love and relationship satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 15(6), 755-773.
- Mellin, E. A. (2008). Rejection sensitivity and college student depression: Findings and implications for counseling. *Journal of College Counseling*, 11(1), 32-41.

- Mikulincer, M. (1995). Attachment style and the mental representation of the self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(6), 1203-1215.
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2005). Attachment security, compassion, and altruism. *Current Directions in Psychological Science*, 14(1), 34–38.
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2003). The attachment behavioral system in adulthood: Activation, psychodynamics, and interpersonal processes.
- Mischel, W., & Shoda, Y. (1995). A cognitive-affective system theory of personality: reconceptualizing situations, dispositions, dynamics, and invariance in personality structure. *Psychological review*, 102(2), 246.
- Murray, S. L., Holmes, J. G., & Griffin, D. W. (1996). The benefits of positive illusions: Idealization and the construction of satisfaction in close relationships. *Journal of personality and social psychology*, 70(1), 79.
- Olweus, D., (1993) *Bullying at School. What We Know and What We can Do.* Oxford, England, Blackwell Publishing.
- Örsel, S., Karadağ, H., Kahiloğulları, A., & Aktaş, E. A. (2011). Psikiyatri hastalarında çocukluk çağı travmalarının sıklığı. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 130-136.
- Özdemir, H.E., (2017). Bir Grup Üniversite Öğrencisinde Bağlanma Stilleri ile Narsisizm Arasındaki İlişki: Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolü. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Özkan, B., (2016). Reddedilme Duyarlılığı ve İyimserliğin, Rasyonel Olmayan İlişki İnançları ile Romantik İlişki Doyumu Arasındaki İlişkilerde Aracı Rolü. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*

- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. PDREM Yayınları.
- Peker, F. (1990). *Cumhuriyetin ilk yıllarında Bergama Kazasının sosyal ve kültürel durumu* (No. 8). Bergama Belediyesi.
- Pırtık, Ş. (2013). *Boşanmış ve tam aileden gelen okul öncesi çocukların sosyal beceri ve akran tepkilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi* (Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Popenoe, D. (1996). *Life without father: Compelling new evidence that fatherhood and marriage are indispensable for the good of children and society*. Simon and Schuster.
- Reis, H. T., & Patrick, B. C. (1996). *Attachment and intimacy: Component processes*.
- Rudolph, J., & Zimmer-Gembeck, M. J. (2014). Parent relationships and adolescents' depression and social anxiety: Indirect associations via emotional sensitivity to rejection threat. *Australian Journal of Psychology*, 66(2), 110-121.
- Rholes, W. S., & Simpson, J. A. (2004). *Attachment Theory: Basic Concepts and Contemporary Questions*.
- Rohner, R. P. (1986). *The warmth dimension: foundations of parental acceptance-rejection theory*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Romero-Canyas, R., & Downey, G. (2005). Rejection sensitivity as a predictor of affective and behavioral responses to interpersonal stress. *The social outcast: Ostracism, social exclusion, rejection, and bullying*, 131-154.

- Romero-Canyas, R., Downey, G., Reddy, K. S., Rodriguez, S., Cavanaugh, T. J., & Pelayo, R. (2010). Paying to belong: When does rejection trigger ingratiation?. *Journal of personality and social psychology*, 99(5), 802.
- Romero-Canyas, R., Downey, G., Berenson, K., Ayduk, O., & Kang, N. J. (2010). Rejection sensitivity and the rejection-hostility link in romantic relationships. *Journal of personality*, 78(1), 119-148.
- Rusbult, C. E., Martz, J. M., & Agnew, C. R. (1998). The investment model scale: Measuring commitment level, satisfaction level, quality of alternatives, and investment size. *Personal relationships*, 5(4), 357-387.
- Sable, P. (2008). What is adult attachment? *Clinical Social Work Journal* 36:21-30
DOI 10.1007/s10615-007-0110-8.
- Sacher, J. A., & Fine, M. A. (1996). Predicting relationship status and satisfaction after six months among dating couples. *Journal of Marriage and the Family*, 21-32.
- Santhya KG, Ram U, Acharya R Jejeebhoy SJ, Ram F, Singh A. Associations between early marriage and young women's marital and reproductive health outcomes: evidence from India, *Int Perspect Sex Reprod Health*. 2010;36:132-139.
- Sapmaz, F. (2011). ilişsel davranışçı yaklaşıma dayalı grupla psikolojik danışmanın sosyal anksiyete, reddedilme duyarlılığı ve kişilerarası duyarlılık üzerine etkisi. (Doktora tezi).Sakarya Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Sardoğan, M. E., Karahan, T. F., Dicle, A., & Menteş, Ö. (2007). Ebeveyne bağlanma düzeyine ve anne-babanın boşanma/birliktelik durumuna göre çocuklarda evlilik çatışmasını algılama biçimleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 12-27.

- Sarı, T. (2008). Üniversite öğrencilerinde romantik ilişkilerle ilgili akılcı olmayan inançlar, bağlanma boyutları ve ilişki doyumu arasındaki ilişkiler (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Schaffer HR, Emerson PE (1964) Monographs of the Society for Research. Child Dev, 29, 3(Serial No: 94).
- Scharfe, E., & Bartholomew, K. I. M. (1994). Reliability and stability of adult attachment patterns. *Personal relationships*, 1(1), 23-43.
- Schmitt, D.P., Alcalay, L., Allensworth, M., Allik, J. Ault, L. ve diğerleri (2003). Are men universally more dismissing than women? Gender differences in romantic attachment across 62 cultural regions. *Personal Relationships*, 10, 307- 331.
- Selçuk, E., Günaydın, G., Sümer, N. & Uysal, A. (2005). Yetişkin bağlanma boyutları için yeni bir ölçüm: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II'nin Türk örnekleminde psikometrik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8(16), 1- 11.
- Sertöz, D. (2018). Reddedilme duyarlılığının ebeveyn tutumları ve sosyometrik statü bakımından incelenmesi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Soğancı, D. (2017). Bağlama Stillerinin Romantik İlişki Doyumu Üzerindeki Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Solomon, J., & George, C. (1999). The measurement of attachment security in infancy and childhood. *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications*, 2, 383-416.

- Soyaslan, Ş.Ö., (2019). Ergenlerde Akran Etkisine Direnme: Türkçe Uyarlaması, Bağlanma ve Reddedilme Duyarlılığıyla İlişkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.*
- Shaver, P. R., & Brennan, K. A. (1992). Attachment styles and the " Big Five" personality traits: Their connections with each other and with romantic relationship outcomes. *Personality and Social Psychology Bulletin, 18(5), 536-545.*
- Shaver, P. R., & Hazan, C. (1993). Adult romantic attachment: Theory and evidence. *Advances in personal relationships, 4, 29-70.*
- Shifflett, K., & Cummings, E. M. (1999). A program for educating parents about the effects of divorce and conflict on children: An initial evaluation. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies, 48(1), 79-89.*
- Simpson, J.A. (1990). Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology, 59, 5, 971-980.*
- Süleymanov A . (2010). Çağdaş Türk Toplumlarında Aile ve Evlilik İlişkileri. *Journal of Social Policy Conferences , 0 (58) , 197-216 .*
- Sümer, S., & Arıca, T. (2018). Romantik İlişkilerde Bağlanma Stilleri, Romantik Kıskançlık ve İlişki Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.*
- Sümer, N., ve Güngör, D. (1999b) Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi, 14(44), 35-62.*

- Steele, M., Bate, J., Nikitiades, A., & Buhl-Nielsen, B. (2015). Attachment in adolescence and borderline personality disorder. *Journal of infant, child, and adolescent psychotherapy*, 14(1), 16-32.
- Şahin, N.H. ve Yaka, A.İ. (2010). Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri'nin (YİYE-I), Kendilik Algısı, Olumsuz Otomatik Düşünceler ve Psikopatolojik Belirtiler Bağlamında İncelenmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, Aralık 2010, 13 (26), 64-76.
- Tarhan, N. (2008). Evlilik Psikolojisi (5. Baskı). İstanbul, Timaş Yayınları.
- Tolungüç NT., (2016). Boşanmanın 10-13 Yaş Grubundaki Çocukların Benlik Kavramlarına Etkilerinin İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi.*
- TUİK. (2019). Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim:
- Türkarıslan, N (2007). Boşlanmanın Çocuklar Üzerine Olumsuz Etkileri ve Bunlarla Başletme Yolları. Danışma Kurulu, 99.
- Tüzün, D., (2004). Boşanmanın Çocuklar Üzerindeki Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi. Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.*
- Uçan, Ö., (2007). Retrospective Evaluation of Women who Applied Crisis Center in Divorce Duration. *J Clin Psy.*; 10(1): 38-45.
- Uyar, S. (1999). Boşanmış Bireylerin Evlilik Süreci Ve Bugüne İlişkin Psikolojik Sorunları Üzerine Bir Araştırma. *Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Gülhane Askeri Tıp Akademisi.*
- Ünlü, F. (2015). Ebeveyni Boşanmış Bireylerde Benlik Saygısı, Yalnızlık ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.*

- Waters, E. ve Beauchaine, T. P. (2003). Are There Really Patterns Of Attachment? Theoretical and Empirical Perspectives. *Development Psychology*, 08 Temmuz 2007, http://www.psychology.sunysb.edu/attachment/online/fraley_comment.pdf
- Watson, J., & Nesdale, D. (2012). Rejection sensitivity, social withdrawal, and loneliness in young adults. *Journal of Applied Social Psychology*, 42(8), 1984-2005.
- Weiss, R. S. (1982). Attachment in adult life. *The place of attachment in human behavior*, 171-184.
- Wallerstein, J., Lewis, J., & Packer Rosenthal, S. (2013). Mothers and their children after divorce: Report from a 25-year longitudinal study. *Psychoanalytic Psychology*, 30(2), 167.
- White, J. K., Hendrick S. S., Hendrick, C. (2004). Big five personality variables and relationship constructs. *Personality and Individual Differences*, 37, 1519–1530.
- Williams, K., & Dunne-Bryant, A. Divorce and adult psychological well-being: clarifying the role of gender and child age. *Journal of Marriage and Family*, Vol: 68, 2006, 1178-1196.
- Yakupoğlu, Y. (2011). Erken Çocukluk Döneminde Yer Alan, Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Benlik Kavramı Algısıyla Babalarının Bağlanma Bağlanma Stillerinin (Güvenli- Korkulu- Kayıtsız- Saplantılı) Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yavuzer, H. (2003). Çocukü Tanımak ve Anlamak. İstanbul, Remzi Kitabevi.

Yıldırım, A. (1998). Sıradan Şiddet Türkiye'ye Özgü Olmayan Bir Sorun: Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları (1. Baskı). İstanbul, Boyut Kitapları.

Yu, T., Pettit, G. S., Lansford, J. E., Dodge, K. A., & Bates, J. E. (2010). The interactive effects of marital conflict and divorce on parent–adult children's relationships. *Journal of Marriage and Family*, 72(2), 282-292

Yürükoğlu, A. (1992). Çocuk ruh sağlığı. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.

Zara, A. (2013). Kadınlar, Erkekler ve Çocuklar İçin Boşanma Terapisi. Ankara: İmge Kitabevi

Ekler

Ek A: Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

“Boşanmış Ailelere Sahip Bireylerde Bağlanma ve İlişki Doyumu Arasındaki İlişki: Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolü” Başlıklı Tez Araştırması İçin

Katılımcı için bilgiler:

Tarih: ...../...../.....

Bu araştırmanın amacı, ilişkisi olan bireylerin ebeveyn durumları, ilişki doyumları, bağlanma türleri ve reddedilme duyarlılığı düzeylerine ilişkin bilgiler almaktır. Araştırma için sizden yapmanızı istediğimiz, size ilettiğimiz formlardaki her soruyu tek tek okuyarak size en uygun yanıtları vermenizdir. Anlamadığınız sorularda araştırmacıdan yardım isteyebilirsiniz. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmaya katılmanız halinde kişisel bilgilerinizin gizliliğine saygı gösterilecek, araştırma sonuçlarının bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında da özenle korunacaktır. Veriler, kimlik bilgileriniz gizli kalmak koşuluyla bu ve farklı araştırmalarda kullanılacaktır.

Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahiptir.

Bu yazıyı okuduktan sonra araştırmamıza gönüllü olarak katılmak istiyorsanız aşağıdaki onay bölümünü doldurunuz ve imzalayınız.

Katılımcı Beyan:

Işık Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı’nda Özge Nur KAÇMAZ tarafından yürütülen ve Doç.Dr. Rukiye Hayran tarafından yönetilen bu çalışma hakkında verilen bilgileri okudum. Yapılan tüm açıklamaları anladım. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında bilgilerimin özenle korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi.

Bu koşullarla söz konusu araştırmaya kendi isteğimle katılmayı kabul ediyorum.

Şartları okudum, araştırmaya kendi isteğimle katılmayı kabul ediyorum .

Araştırmacının Adı Soyadı: Özge Nur Kaçmaz

Mail veya Tel: ozgenurkacmaz@gmail.com

Katılımcı Adı Soyadı:

Mail veya Tel:

İmza:

Ek B: Sosyo-demografik Özellikler ve Bilgi Formu

Sevgili Katılımcılar,

Lütfen aşağıdaki soruları cevaplayınız. Verdiğiniz cevaplar araştırma kapsamında kullanılacak olup araştırma dışında ikinci bir yerde kullanılmayacak ve başka kişilerle paylaşılmayacaktır.

Katılımcı no: ..... (Burayı boş bırakınız.)

1- Yaş: .....

2- Cinsiyet: Kadın ( ) Erkek ( )

3- Medeni durum: Evli ( ) Bekar ( ) Boşanmış ( )

4- İlişki durumu: İlişkisi var ( ) İlişkisi yok ( )

5- Daha önce psikiyatrik bir tanı aldınız mı ?

Evet ( ) ..... Hayır ( )

Cevabınız evetse:

a. Şu anda bir psikiyatrik bir ilaç kullanıyor musunuz ?

Evet ( ) ..... Hayır ( )

6-Kaç kardeşiniz var?

Kardeşim yok ( ) 1 ( ) 2 ( ) +3 ( )

Cevabınız 1'den fazla ise:

a. Kaçınıcı çocuksunuz ?

İlk çocuk ( ) Ortanca çocuk ( ) Son çocuk ( )

7-Anne ve babanızla ilgili bilgiler:

Anneniz: Sağ ( ) Vefat ( ) Babanız:Sağ ( ) Vefat ( )

Anneniz: Öz ( ) Üvey ( ) Babanız: Öz ( ) Üvey ( )

8- Anne ve babanızın medeni durumu:

Annem ve babam birlikteler ( ) Annem ve babam boşandılar ( )

Boşanmadılar ama ayrı yaşıyorlar ( ) Anne - babamdan biri hayatta değil ( )

İkisi de hayatta değil ( )

Anne ve babanız boşanmış ise aşağıdaki soruları cevaplayınız.

a. Boşandıklarında siz kaç yaşındaydınız ? .....

b. Anne babanızın boşanma nedeni ?

Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış nedenleri ile boşanma:

Anne ( ) Baba ( )

Aldatma sebebiyle boşanma : Anne ( ) Baba ( )

Terk etme sebebiyle boşanma: Anne ( ) Baba ( )

Akıl hastalığı sebebiyle boşanma: Anne ( ) Baba ( )

Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme sebepleri ile boşanma: Anne ( ) Baba ( )

Anlaşarak boşanma ( ) Bilmiyorum ( )

c. Boşanma sonrası kiminle birlikte yaşadınız ?

Annem ile ( ) Babam ile ( ) Büyükanmem ile ( ) Akrabam ile ( )

Diğer: .....

d. Ebeveynlerinizi görme sıklığınız:

Anne: Benim için yeterli sıklıkta ( ) **Baba:** Benim için yeterli sıklıkta ( )

Arada bir görüyorum ( )

Arada bir görüyorum ( )

Bazen görüyorum ( )

Bazen görüyorum ( )

Çok nadir görüyorum ( )

Çok nadir görüyorum ( )

Hiç görmüyorum ( )

Hiç görmüyorum ( )

e. Annenizin şuan ki medeni durumu: Evli ( ) Bekar ( )

f. Babanızın şuan ki medeni durumu: Evli ( ) Bekar ( )

9- Boşanma sonrası yanında kalmadığınız ebeveyninizle ilişkiniz nasıldı ?

Yanında kalmadığım ebeveynimle yeterince görüşebildim ( )

Yanında kalmadığım ebeveynimle görüşemedim ( ) i

Ek C: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II)

Aşağıdaki maddeler romantik ilişkilerinizde hissettiğiniz duygularla ilgilidir. Maddelerde sözü geçen "birlikte olduğum kişi" ifadesi ile romantik ilişkide bulunduğunuz kişi kastedilmektedir. Her bir maddenin ilişkilerinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşısındaki 7 aralıklı ölçek üzerinde, ilgili rakamı yuvarlak içine alarak gösteriniz.

1—————2—————3—————4—————5-----6-----7
Hiç Kararsızım/ Tamamen
katılmıyorum fikrim yok
katılıyorum

	1	2	3	4	5	6	7
1. Birlikte olduğum kişinin sevgisini kaybetmekten korkarım.							
2. Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermeyi tercih ederim.							
3. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin artık benimle olmak istemeyeceği korkusuna kapılırım.							
4. Özel duygu ve düşüncelerimi birlikte olduğum kişiyle paylaşmak konusunda kendimi rahat hissederim.							
5. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin beni gerçekten sevmediği duygusuna kapılırım.							
6. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanmak bana zor gelir.							

7. Romantik ilişkide olduğum kişilerin beni, benim onları önemsemişim kadar önemsemeyeceklerinden endişe duyarım.									
8. Romantik ilişkide olduğum kişilere yakın olma konusunda çok rahatımdır.									
9. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin bana duyduğu hislerin benim ona duyduğum hisler kadar güçlü olmasını isterim.									
10. Romantik ilişkide olduğum kişilere açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.									
11. Değişikliklerimi kafama çok takarım.									
12. Romantik ilişkide olduğum kişilere fazla yakın olmamayı tercih ederim.									
13. Benden uzakta olduğunda, birlikte olduğum kişinin başka birine ilgi duyabileceği korkusuna kapılıyorum.									
14. Romantik ilişkide olduğum kişi benimle çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.									
15. Romantik ilişkide olduğum kişilere duygularımı gösterdiğimde, onların benim için aynı şeyleri hissetmeyeceğinden korkarım.									
16. Birlikte olduğum kişiyle kolayca yakınlaşabilirim.									
17. Birlikte olduğum kişinin beni terk edeceğinden pek endişe duymam.									
18. Birlikte olduğum kişiyle yakınlaşmak bana zor gelmez.									
19. Romantik ilişkide olduğum kişi kendime olan güvenimi sarsar.									
20. Genellikle, birlikte olduğum kişiyle sorunlarımı ve kaygılarımı tartışırım.									
21. Terk edilmekten pek korkmam.									
22. Zor zamanlarımda, romantik ilişkide olduğum kişiden yardım istemek bana iyi gelir.									
23. Birlikte olduğum kişinin, bana istediğim kadar yakın olmadığını düşünürüm.									
24. Birlikte olduğum kişiye hemen hemen her şeyi anlatırım.									

25. Romantik ilişkide olduğum kişiler bazen bana olan duygularını sebepsiz yere değiştirirler.									
26. Başımdan geçenleri birlikte olduğum kişi ile konuşurum.									
27. Çok yakın olma arzumu bazen insanları korkutup uzaklaştırır.									
28. Birlikte olduğum kişiler benimle çok yakınlaştığında gergin hissedirim.									
29. Romantik ilişkide olduğum bir kişi beni yakından tanıdıktan sonra, benden hoşlanmayacağından korkarım.									
30. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanmada rahatımdır.									
31. Birlikte olduğum kişiden ihtiyaç duyduğum şefkat ve desteği görmemek beni öfkelenendirir.									
32. Romantik ilişkide olduğum kişiye güvenip inanmak benim için kolaydır.									
33. Başka insanlara denk olamamaktan endişe duyarım.									
34. Birlikte olduğum kişiye şefkat göstermek benim için kolaydır.									
35. Birlikte olduğum kişi beni sadece kızgın olduğumda fark eder.									
36. Birlikte olduğum kişi beni ve ihtiyaçlarımı gerçekten anlar.									

Ek D: İlişki Doyumu Ölçeği (İDO)

Aşağıda romantik ilişkilerden sağlanan doyuma ilişkin ifadeler bulunmaktadır. Var olan ilişkinizi düşünerek duygu ve düşüncelerinizi yansıtan kutucuğa (X) koyarak belirtiniz.

	Tama- men yanlış	Oldukça yanlış	Oldukça doğru	Tamamı- yla doğru
1) Birlikte olduğum kişi, kişisel düşünceleri, sırları paylaşma gibi yakınlık gereksinimlerimi karşılıyor.				
2) Birlikte olduğum kişi beraberce bir şeyler yapma, beraber olmaktan keyif alma gibi arkadaşlık gereksinimlerimi karşılıyor.				
3) Birlikte olduğum kişi el ele tutuşma, öpüşme gibi cinsel gereksinimlerimi karşılıyor.				
4) Birlikte olduğum kişi istikrarlı bir ilişki içinde güvende ve rahat hissetme gereksinimlerimi karşılıyor.				
5) Birlikte olduğum kişi duygusal olarak bağlı hissetme, o iyi hissettiğinde kendimi iyi hissetmem gibi gereksinimlerimi karşılıyor.				

6) İlişkimiz benim için doyum verici.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Tamamen yanlış
doğru

Tamamen

7) İlişkim başkalarının ilişkilerinden çok daha iyi.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Tamamen yanlış
doğru

Tamamen

8) İlişkim ideal bir ilişkiye yakındır.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Tamamen yanlış
doğru

Tamamen

9) İlişkimiz beni çok mutlu ediyor.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Tamamen yanlış
doğru

Tamamen

10) İlişkimiz yakınlık, arkadaşlık vb. gereksinimlerimi karşılamam açısından oldukça başarılı.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Tamamen yanlış
doğru

Tamamen

Ek E: Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği (RDÖ)

Aşağıda ergenler ve genç yetişkinlerin kişilerarası ilişkilerine yönelik yaşantılarını temsil eden ve varsayım dayalı “muhtemel hayır denme ve reddedilme” durumlarına ilişkin ifadeler yer almaktadır. Lütfen her maddeyi dikkatlice okuyup, böyle bir yaşantının sizde ne tür bir etki yapabileceğini düşününüz. Cevabınızı **1** ile **6** arasındaki **(1) Beni hiç endişelendirmez ile (6) Beni çok endişelendirir** aralığında belirleyerek, aşağıdaki her cümleyi size uygun olan ifadelerle tamamlayıp işaretlemenizi gerçekleştiriniz.

	1	2	3	4	5	6
1. Sınıftaki birinden ödünç olarak notlarını istemek...						
2. Kız/erkek arkadaşına onunla birlikte eve taşınmak istediğimi söylemek...						
3. Hangi programa başvurmam gerektiği ile ilgili ebeveynlerimden yardım istemek...						
4. İyi tanımadığım, çıktığım kişi hakkında başka birinden bilgi almak...						
5. Kız/erkek arkadaşımın geceyi arkadaşlarıyla geçirmek için plan yapması, fakat benim gerçekten geceyi onunla geçirmek istediğimi söylemek...						
6. Ailemden günlük harcamalarım için daha fazla para istemek...						

7. Ders sonrası, ders hocasından anlamadığım bir bölümle ilgili daha fazla bilgi istemek...						
8. Yakın bir arkadaşına yaklaşarak onu ciddi bir şekilde kızdıran bir şeyden sonra onunla konuşmak...						
9. Sınıftaki birine kahve ısmarlamak...						
10. Mezuniyet sonrası bir iş bulamadığımda aileme bir süre daha beni desteklemeleri gerektiğini söylemek...						
11. Arkadaşımdan Şubat tatilinde benimle birlikte bir yere gelmesini istemek...						
12. Sert bir tartışma sonrası kız/erkek arkadaşımı arayarak onu görmek istediğimi söylemek...						
13. Bir arkadaşından onun herhangi bir şeyini ödünç alıp alamayacağımı sormak...						
14. Ailemden benim için önemli bir davete (güne) gelmelerini istemek...						
15. Arkadaşımdan bana büyük bir iyilik yapmasını istemek...						
16. Kız/erkek arkadaşımın beni gerçekten sevip sevmediğini sormak...						
17. Bir partide salondaki kız/erkeklerden birine onunla dans etmek istediğimi söylemek...						
18. Kız/ erkek arkadaşından ebeveynlerimi ziyaret etmesi için eve gelmesini istemek...						

Özgeçmiş

Özge Nur Kaçmaz, 21 Kasım 1994 yılında İstanbul'da doğdu. Özel İhlas Anadolu Lisesi'nden mezun oldu. Lisans eğitimini İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji bölümünde 2016 yılında tamamladı. 2017 yılında yurtdışında dil eğitimi aldı. 2018 yılı Ocak ayında Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji yüksek lisans programına kabul edildi. 2017-2019 yılları arasında özel bir rehabilitasyon merkezinde çalışmıştır. Aynı sene içinde özel bir okulda görev almıştır. Şu anda 2019 yılından beri özel bir danışmanlık merkezinde çalışmaktadır.